

3. RAĐNIČKA BIBLIOTEKA 3.

M. GORKIĆ

Novim Putevima

(POUKE IZ PROVALA)

« Savremenom proleterskom svijetu nikakvi
progoni nisu više strašni. »

(Engels: Pismo Kuno-u od 24.1.1872.g.).

1937

3. RADNIČKA BIBLIOTEKA 3.

M. GORKIĆ

Novim Putevima

(POUKE IZ PROVALA)

« Savremenom proleterskom svijetu nikakvi
progoni nisu više strašni. »

(Engels: Pismo Kuno-u od 24.1.1872.g.).

1937

Imprimerie "LES ARTS GRAPHIQUES" s. c. o.
Chaussée de Haecht, 201
BRUXELLES

GERANT : J. LÉCHEVIN

5660

8. IX. 1976

390

U V O D

Krajem 1935. i u toku 1936. g. došlo je u našoj partiji do krupnih provala. U čivatoj Jugoslaviji, u vezi sa tim provalama, uapšeno je mnogo ljudi. Medju njima ima mnogo slučajno uapšenih, od kojih je jedan dio već tokom policijske istrage bio pušten. Ali medju uapšenima nalazi se i jedan dio partijskih aktivista. Ove provale zahvatile su tehnički aparat a djelominčno i vodeća tijela partije u raznim provincijama (Hrvatska, Srbija, Dalmacija). Veika većina niših partijskih tijela, a naročito organizacije i ćelije, ostala je poštedjena. Ali unatoč toga moramo priznati, da ove provale predstavljaju težak udarac za našu partiju. Veze izmedju partijskih tijela i jedinica, i neposredne veze izmedju partije i masa, olabavile su. Narušen je i povredjen kontinuitet (povezanost sa pred i dućom djelatnošću) partijskog rada. Porasla je opasnost panike u našim vlastitim redovima i opasnost radjanja nepovjerenja sa strane simpatizera prema partiji. Partijska kontrola, a djelomično i inicijativa na raznim poljima masovnog rada, oslabljena je. Gubitak u tempu (t.zv. Tempoverlust) znatno je povećen. Usporeno je provodjenje odluka sedmog Kongresa Kominterne u život. Nastala je pometnja i izvjesno kolebanje medju našim saveznicima. Protivnici jedinstva proletarijata i profušašističke narodne fronte osokolili su se, podigli su glavu, postali su smjeliji i kao strvinari iskorišćuju svaku provalu i svaku policijsku podvalu za svoju

proturadničku i protunarodnu rabotu. Neki od njih su otišli čak tako daleko da su se srozali na ulogu « ideološkog » pomagača policije u njenoj akciji protiv komunističkog pokreta (Živko, Topalović, Pernar, Jelašić, itd.).

Iako ove posljednje provale imaju opasne razmjere ipk se one ne mogu i ne smiju stavljati na istu dasku kao akcija protivnika našeg pokreta u 1929-1931. Analogija (smatranje istovjetnim i jednakim) sadašnjih provala sa pohodom režima u 1921. ili u 1929. g. bila bi potpuno nepravilna. Između 1921. i 1929. s jedne i 1935.-1936. s druge strane ima nesumnjivo mnogo zajedničkog. Ali to zajedničko i istovjetno odnosi se pretežno na namjere i na želje protivnika. Namjera vlastodržaca bila je u 1921. g., u 1929. i u 1935. g. ista: da uništi komunističku partiju, da je otkine od masa. Međutim, danas je druga situacija nego što je bila u 1921. i u 1929. Vlastodržci su danas mnogo slabiji nego onda. Režim se sve više i više diskredituje među masama. Pokret masa protiv režima, iako u posljednjim mjesecima, u poredjenju sa petim majem 1935., nešto jenjava, ipak se još uvijek nalazi na liniji uspona i mase istupaju smjelije i neustrašivije. Danas se ne nalazimo u situaciji poslije poraza kao u 1921. niti u situaciji izolovanog dvoboja kao u 1929. g. Današnja situacija se može najbolje karakterisati kao situacija predvečerja (uoči) odlučujućih borbi najširih narodnih masa protiv fašizma, protiv velikosrpskih ugnjetača i protiv izrabljivača. Pohod režima proti naše partije ima cilj, da još prije tih velikih bitaka oslabi i za borbu onespособi svog **najopasnijeg** protivnika. Osim svega toga, danas je naša partija mnogo jača, solidnija, iskusnija i konsolidiranija nego što je bila u 1921. i u 1929. g. Naša partija imade niz dobro cementiranih pozicija među masama, iz kojih ju je teško istje-

rati. Opća politička linija partije, poslije VII. Kongresa Kominterne, je u osnovi pravilna. Unutrašnje jedinstvo i zbijenost partijskih redova takodje predstavlja znatan faktor, koji razlikuje današnju situaciju od one u 1921. i u 1929. g.

Iz svih tih razloga posljedice nedavnih udaraca režima protiv našeg pokreta neće, ne mogu i ne smiju biti onako dalekosežne, štetne i otežavajuće za djelatnost naše partije, kao što je to bio slučaj u 1921. i u 1929. g.

Bilo bi međjutim nepravilno kada bi mi podcjenjivali značaj i težinu udarca, koje nam je režim u 1936. god. nanio. Borba traje i nastavlja se. Treba znati i u toku borbe preuđešavati redove, odstranjivati nedostatke i uklanjati pogreške. Onaj vojskovođja, koji nije u stanju da u toku borbe izvrši poboljšanje na pojedinim odsjecima fronte, da izvlači pouke iz svakog pojedinog okršaja i da blagovremeno vrši korekture koje proističu iz nastupa protivnika i iz upoznavanja njegove taktike, njegovih namjera i njegovih manevara, takav vojskovođja ne može računati na pobjedu. Radi toga treba i iz ovih posljednjih udaraca i poteza režima izvlačiti odgovarajuće pouke. Tome cilju namjenjena je i ova brošurica. Energičnim i dosljednim odstranjivanjem pogrešaka, slabosti i nepravilnosti u našem radu i uočavanjem namjera i planova protivnika mogu se i moraju posljedice posljednjih provala ograničiti na minimum i daljnje provale spriječiti, izbjeći i predusresti, a djelatnost partije i njene pozicije medju masama pojačati.

U pismu Višnjevečkoj Engels je rekao 28. XII. 1886: « Učiti se na vlastitim pogreškama; postajati pametnijim za račun vlastitih gubitaka to je najbolji put k teoretskoj jasnosti shvaćanja ». Učeći se na vlastitim pogreškama, izvlačeći pouke iz svakog ne-

uspjeha, iz svakog-makar i najnezatnijeg poraza mi ćemo opovrgnuti zloguke proroke, koji su na osnovi najnovijih provala proricali slabljenje ili čak i propast naše partije.

U klasnoj borbi žrtve su neizbježne. Ima mnogo žrtava koje su bile nepotrebne, ali nema pobjede bez žrtava, privremenih uzmaka i djelomičnih poraza. Ko se boji žrtava u borbi neka se koplja ne laća. Ko se boji vuka neka u šumu ne ide.

Upoznavanje cijele partije sa najvažnijim poukama iz posljednjih provala potrebno je osim svega gore izloženog, još takodjer radi ova dva razloga :

Prvo, vodstvo partije neće da opetuje pogrešku vodstava naše partije u 1921. i u 1929. g. koja, poslije krupnih provala u tim godinama, nisu izvukla potrebne zaključke kako za svoj rad tako i za partiju.

Drugo, primjena linije VII. Kongresa Kominterne, linije koja je u 1935. g. izložena u odluci C.K. o VII. Kongresu, a u 1937. u januarskom proglasu C.K., treba da bude osigurana nizom važnih izmjena u organizacionoj djelatnosti partije, u cjelokupnom sistemu njenog rada a naročito u politici kadra. Objasniti ove izmjene, pokazati dosadašnje nedostatke i pogreške, razjasniti nove zadaće u tim važnim oblastima rada, to je cilj, koji se pokušava dostići ovom brošuricom.

I. Zašto nas progone

Komunisti — predstavnici radnika. — Komunisti žele narodu dobro. — Nesigurnost vlastodržaca. — Uslovljenost vođenja nelegalnog rada od postojanja iznimnih zakona.

Naša je partija nelegalna već sedamnaestu godinu. Mnogim mladim članovima partije, a osobito većini radnika, seljaka i uopće naroda nije potpuno jasno, zašto, nas komuniste, vladajuća klasa toliko progoni. Smatramo da neće biti na odmet, ako u vezi sa poukama iz posljednjih provala pokušamo usput odgovoriti i na ovo pitanje.

Buržoazija nas u prvom redu progoni zato, jer smo mi **komunisti predstavnici i predvodnici radničke klase**, jer mi izražavamo želje, interese i istorijsko-društvenu misiju radničke klase, i jer smo mi protagonisti i pobornici neizbježnog društvenog razvitka, kojeg bi kapitalisti htjeli, po svaku cijenu, da zadrže. Mogu se naći ljudi, koji nas mogu zapitati: a ko vam daje pravo, mandat i ovlaštenje da se predstavljate i ističete kao predstavnici radništva i tu maći njegovih želja i interesa? Na ovo pitanje mi komunisti odgovaramo, da je mržnja vladajućih klasa protiv nas i stalni progoni komunističkog pokreta najbolja legitimacija, i najefikasnija (najdjelotvornija) potvrda, da su komunisti istinski predstavnici radništva. Onoga koji nikoga ne predstavlja, onoga koji nikoga za sobom nema i onoga koji ne izražava

nikakvu društvenu silu nema nikakve potrebe progoniti, stavljati ga izvan zakona, mrziti ga i suzbijati ga. To pitanje objasnio je iscrpno i jednom za uvijek sam tvorac naučnog socijalizma — Karlo Marks. U jednom svom pismu (od 18. V. 1859. g.), upućenom Englesu, Marks po ovom pitanju kaže: « Naše zvanje predstavnika proleterске partije mi imamo od samih sebe i ni od koga drugog. Ali ta je punomoć poduprta isključivom i sveopćom mržnjom sa kojom su prema nama zadojene sve frakcije i partije starog svijeta ».

Ako se komunistima osporava, da su oni predstavnici radničke klase i narodne sirotinje onda nema ničeg prirodnijeg, nego da im se da mogućnost u a slobodnim izborima ili plebiscitu javno i slobodno omjere svoje snage sa svim drugim strujama i pokretima koji djeluju medju radništvom i narodom.

Izrabljivači i ugnjetači i njihovi predstavnici i organi (država, policija, sud, crkva, radio, novine itd.) uperuju svoju paljbu protiv komunista radi toga, jer znaju da **komunisti žele dobro narodu** i jer uvidjaju da je istina i pravda na strani komunista. To se je uvijek događalo u povijesti sviju naroda i sviju vremena. Oni, koji su bili uz potlačene i ugnjetene, oni koji su bili predstavnici raje, oni koji su narodu željeli dobro bili su uvijek progonjeni, hapšeni, mučeni i ubijani. To nam uostalom pokazuje i iskustvo sa Hrvatskom Seljačkom Strankom. Još u stara predratna vremena, dok je Seljačka Stranka vodila borbu protiv gospode, ta su gospoda tu stranku mrzili, bojali se je i progonili je. Dr. Antun Radić je još u 1909. g. istraživao zašto silnici i vlastodršci progone one, koji narodu žele dobro. Onda je Antun Radić u 45. broju « Doma » u članku « Obračunajmo » ovako prikazao ovo pitanje: « Toliki strah pred seljačkom strankom mogao je i morao je

nastati samo za to, jer su ova gospoda bila duboko uvjerena, da rade zlo, a seljačka stranka da hoće pravo i radi dobro ». Tako je i danas sa komunističkom strankom. Gospoda, koja su na vlasti (kapitalisti, fabrikanti, bankiri, veleposjednici, špekulanti) duboko su uvjereni, da oni samo pomoću klasnog nasilja mogu manje ili više nesmetano da isisavaju i iscjedjuju narod. Gospoda znaju da komunisti hoće pravdu i dobro narodu. Radi toga oni komuniste toliko mrze, radi toga se oni njih toliko boje i radi toga ih toliko progone.

Vlastodršci se ne osjećaju sigurnim. Oni uvidjaju, da oni nisu u pravu i zato nasiljem, krvlju i željezom hoće da iskorjene nosioce pravde i istine. Oni vjeruju u neizbježnost pobjede naroda i upravo zato, htjeli bi da je golim nasiljem spriječe, pošto znaju, da bi u otvorenoj i javnoj političkoj i ideološkoj borbi izvukli kraći kraj. Marks u jednom svom pismu Engelsu (od 23. II. 1853. g.) ovako opisuje uzroke zvjerstava i terora vlastodržaca poslije neuspjelog milanskog ustanka 6. februara 1853. g.: « Vjera te gospode u revoluciju je nepokolebljiva. Sada su oni pokazali čitavom svijetu u kolikoj se oni mjeri osjećaju nesigurnim ».

Progoni komunista i teror vlastodržaca nije znak jakosti, nego naprotiv **znak i dokaz slabosti i straha vladajuće klase.** Onaj ko se osjeća jakim nema potrebe, da se u borbi sa svojim političkim protivnikom laća sredstava terora. Buržoazija se osjeća slabom, današnjem režimu sve više izmiče tlo ispod nogu i ona svoj strah hoće da prikrije terorom. Ovaj izvor terora klase, koja je istorijom osudjena na propast, vrlo je lijepo i pravilno karakterisao Engels. Usvome pismo Marksu od 4. sept. 1870. g. Engels je o teroru napisao ove riječi: « To je gospodstvo ljudi, koji su se sami prepali. La terreur (teror) — to su velikim

dijelom ona nasilja, i surovosti, koja vrše preplašeni ljudi radi svoga samoumirivanja ». Razumije se da vlastodršci nastoje pomoću terora istovremeno da zaplaše kolebljive sitno buržoaske slojeve, da « uspostave » svoj pokolebani prestiž i da pokažu svoju tobožnju jakost.

Režim progoni dalje komuniste za to, jer **komunisti pokazuju radničkoj klasi i čitavom narodu pravilan put**, koji vodi k boljoj i sretnijoj budućnosti. Komunisti uče radništvo i narod, kojim sredstvima i kako se može ostvariti boljitak sviju radnih slojeva. Drugim riječima, buržoazija progoni komuniste zato, jer oni predstavljaju najdosljednije krilo demokratskog i naprednog pokreta. Komunisti ne uzmiču pred terorom i progonima jer znaju, da se popuštanjem pred nasiljem i nepravdom ne mogu postići ciljevi radničke klase niti poboljšati položaj naroda. Engels je pisao Babelu: « Sa popustljivošću mi nećemo moći ništa dobiti, t.j. sa popuštanjem našim protivnicima. Mi smo ih prisilili da nas uvažavaju i postali smo snaga jedino blagodareći upornom otporu. Samo snaga izaziva uvaženje. « Protiv nas buržoazija primjenjuje teror i nasilje, proljeva nevinu krv, muči apšenike, najbolje radničke i seljačke borce, mrcvari sve žrtve koje dopanu u njezine šake. Već time samim ona sili sve ugnjetene i izrabljivane da se odupiru sili. Narodna poslovice veli: « Pritisnuto jače — sve na više skače ». Engels je u jednom pismu Bebelu (od 18. nov. 1884. g.) ovo pitanje ovako prikazao: « Onaj koji sam djeluje pomoću krvi i željeza... taj ne smije proklinjati druge radi toga, što su oni revolucionari ».

Cesto se ističe, osobito u malogradjanskim redovima, da nas komuniste progone zato, jer ini unatoč zakonskoj zabrani djelovanja produžujemo naš rad, jer mi upotrebljavamo sredstva nelegalne borbe i jer

se time ogrešujemo o zakon. Na ovaj prigovor mi komunisti dajemo dvojaki odgovor.

Prvo, da upravo **zabrana slobodnog djelovanje našoj partiji sili našu partiju, da pribjegava i da se koristi nelegalnim sredstvima borbe**. Smiješno je i misliti da se ljude, koji su, ne iz nekog religioznog fanatizma nego na osnovu naučnih društvenih istraživanja, uvjereni, da za boljitak naroda i čovječanstva treba promijeniti današnje stanje, može jednom zabranom ili bilo kakvim zakonom ponukati, da se odreknu svoga uvjerenja i da ne nastoje, da to uvjerenje prodre medju najšire narodne mase. Ako je to pitanje jasno, ako je jasno, da se sa jednim zakonom ne može i ne da « zabraniti » nikakvo uvjerenje, onda mora biti jasno, da svaka takva zabrana i svaki takav zakon prinudjava nosioce i pristaše toga uvjerenja da se služe nelegalnim t.j. « nezakonitim » sredstvima. Engels u pomenutom pismu Bebelu piše o njemačkoj socijaldem. partiji, koja je Bizmarkovim iznimnim zakonima bila zabranjena van zakona i prema tome (folglich) nama odozgor neposredno preporučuju revoluciju ».

Drugi naš odgovor na prigovor, da se mi komunisti služimo nelegalnim sredstvima borbe vrlo je prost, jednostavan i iskren. On glasi: **dajte nam punu slobodu javnog i političkog djelovanja i mi nećemo imati nikakve potrebe da se laćamo nelegalnih sredstava borbe**. Odobrite legalizaciju naše partije, dajte nam slobodu štampe, zбора i dogovora i mi nećemo izdavati nelegalne letake, nećemo održavati nelegalne sastanke, niti ćemo stvarati nelegalne organizacije. Komunisti prihvaćaju svaku otvorenu i javnu političko-ideološku borbu. Dajte da se javno i otvoreno politički borimo za povjerenje masa, ne ograničavajte nas u toj borbi nikakvim iznimnim

mjerama i zakonima, vodite protiv nas ideološku borbu koliko hoćete, ali nam ne oduzimajte mogućnost da se legalno, otvoreno i javno branimo i mi ćemo onda raditi javno. U mnogim (Francuska, Engleska, Čehoslovačka itd.) zemljama Komunisti djeluju javno i legalno. Nema razloga zašto takvo stanje ne bi moglo biti i kod nas.

Ovo su, dakle, najosnovniji razlozi progona komunističara. Njih je trebalo objasniti prije nego što pristupimo neposredno izučavanju uzroka i pouka nedavnih nasrtaja na naš pokret.

II. Politički značaj i politički uzroci provala

Politička pozadina progona komunista. — Sporo orijentisanje na novo nastalu situaciju. — Liberalnost prema pogrešnim gledištima. — Neprenošenje težišta masovnog rada na legalnu i polulegalnu djelatnost. — Brkanje legalnih i nelegalnih funkcija. — Sektaško izvodjenje akcija. — Neizučavanje namjera i planova protivnika. — Sektaško terorističke tendencije. — Glupa hrabrost. — Romantična čežnja za robijom.

Neposredni politički cilj i smisao udara Stojadinovićevog režima protiv komunističkog pokreta u Jugoslaviji pravilno je podvučen u odluci Političkog Biroa Centralnog Komiteta (PBCK) naše partije povodom provala krajem 1935. g. U toj odluci (od početka januara 1936) konstatuje se: « Navalom na revolucionarni radnički pokret režim ima za cilj: da spriječi primjenu i provodjenje u život odluka VII. Kongresa K.I.; da odvoji kompartiju od radničkih masa; da spreči ostvarenje akcionog i organizacionog jedinstva radničke klase u Jugoslaviji; da odvoji pokret revolucionarnog proletarijata od nacionalno oslobodilačkih, seljačkih, protufašističkih pokreta i da ih tako razdvojene pojedinačno suzbija i razbija ».

K toj karakteristici političkog smisla i značaja nedavnih udaraca protiv našeg pokreta nema se šta

dodati. Ponova se potvrđuje ispravnost one stare marksističke izreke: Kada me neprijatelj napada onda znam da se nalazim na pravom putu. Buržoazija ima takodjer vrlo razvijen klasni osjećaj. Taj osjećaj — a takodjer i nedvojbene napretci u djelatnosti naše partije — navele su vladajuću buržoaziju na misao, da se jednim bezobzirnim i surovim udarcem pokuša presjeći taj za nju nepovoljan razvitak. U tome se, dakle, sastoji politički značaj, cilj i smisao posljednjih udaraca protiv našeg pokreta.

Politička pozadina posljednjih provala. Razumije se, da ovi progoni komunista imaju svoju pozadinu i u političkom pravcu režima. Režim Stojadinovića razvija se u posljednje vrijeme sve više u desno. Poslije 5. majskih izbora vlada Stojadinovića u cilju zaustavljanja protufašističke borbe masa otvorila je malo razne ventile sigurnosti. Vlada Stojadinovića nije stavila izvan snage niti jedan zakon šestojanuarskog vojno-fašističkog režima, ali je te zakone nešto liberalnije sprovodila. Krajem 1935. i početkom 1936. g. vlada Stojadinovića raskinula je savez sa predstavnicima dalekovidnijeg dijela srbijanske buržoazije (glavni radikalni odbor sa Acom Stojadinovićem na čelu), stupila u pregovore i nagadjanja sa Jeftićevcima i Pohorcima (predsjednik skupštine — Ćirić) i uzela čvrsti kurs na saradnju sa šestojanuarskom i protunarodnom skupštinom. U pogledu političkih zakona vlada Stojadinovića nije otišla dalje od praznih obećanja. Obećanje — ludom radovanje, kaže naša narodna poslovice. Tako je i sa obećanim uvodjenjem demokratskijeg režima u državi. Čekaj magarče dok trava naraste. To je politika režima Stojadinovića prema narodu. Čekaj narode, dok mi osnujemo svoju vladinu stranku Čekaj dok se ne obnovi rasplinuta Uzunovićeva JNS. Čekaj dok se razne frakcije šestojanuaraca (Jeftićevci, Pohorci, Jenesov-

ci, Ljotičevići, « Borbaši » itd.) dogovore i ujedine. Čekaj dok se snage fašizma i reakcije konsoliduju i ojačaju i onda ćemo ti, narode, dati « slobodu » u kojoj će velikosrpski fašisti, četnici i druge narodne pijavice moći slobodno da žare i pale.

U proglasu C.K. naše partije, koji je izdan u januara 1937. konstatuje se da: « Vlada Stojadinovića nije nikakva brana protiv prijeteće fašističke opasnosti, nego utire put napadajućem fašizmu ». Ta vlada koja se pod vodstvom dvorske kamarile opire na blok velikosrpske buržoazije sa reakcionarnim slojevima slovenske buržoazije i muslimanskih begova jeste reakcionarna protunarodna vlada. Ona svojom politikom potpomaže fašizam i njegove diktatorske planove.

Tome kursu podčinjen je i odnos režima prema radničkom pokretu. Spriječiti ujedinjenje radničke klase, odvojiti radnički pokret od njegovih saveznika na taj način, da se udara najprije po komunistima a da se seljačke i demokratske pokrete zaplaši crvenim baukom — to je smisao politike režima. Razjediniti protivnike i tući svakoga ponaosob (zasebno): najprije jedne, onda druge. Tog vizantisko-balkanskog pravila državničke « mudrosti » pridržava se i režim Stojadinovića. A istovremeno nadnice radnika i dalje padaju, besposlenost raste, pasivni krajevi umiru od gladi, seljak se guši u dugovima.

U političkoj povijesti Jugoslavije ustanovile su se dvije zakonomjernosti:

Prva je, da poslije političko-policijskog prepada na radničke organizacije nastupa novi opći juriš poslodavaca na nadnice i na radne i životne uslove proletarijata. Nastaje novi pokušaj daljnjeg prebacivanja tereta i posljedica krize na ledja seljaka i radnika i narodnih masa.

Druga zakonomjernost sastoji se u tome, da poslije

napada na komunistički pokret nastupa i vrši se brutalan napad i na ostale pokrete, koji su opozicioni prema vladajućem režimu: na seljačke, nacionalne i općedemokratske pokrete.

Istorija se ponavlja. Ali iz istorije se uče ne samo ugnjetači i izrabljivači nego i ugnjeteni i izrabljeni. Zadaća komunista sastoji se danas upravo u tome, da ove pouke iz političke istorije Jugoslavije učine svojinom najširih narodnih masa.

Može se bez pretjerivanja reći, da je odnos vladajuće klase prema klasnom radničkom pokretu jedno od najboljih mjerila i jedan od najboljih barometara za procjenu političkog vremena. Svako zaostavanje kursa prema komunistima jeste znak razvijanja režima na desno, jeste početak ofanzive i juriša režima prema svemu što je napredno i demokratsko. Udarci protiv komunističkog pokreta jesu uvijek istovremeno i munje, koje nagovještavaju buru, koja će se oboriti na Hrvatsku Seljačku Stranku, na Samostalnu Demokratsku Stranku, na Demokrate, na Zemljoradničku Stranku i na sve ostale opozicione pokrete i struje. Ko to nije uvidio, taj se ničemu nije naučio iz iskustva 18 godišnje borbe naroda u Jugoslaviji.

To je, uglavnom, opća politička **pozadina** posljednjih provala. Međutim bilo bi za naš pokret kobnim, kada bi se u ispitivanju uzroka i u izvlačenju pouka iz tih provala, mi komunisti, samozadovoljno ograničili sa ovim kratkotrajnim priotkrivanjem zavjese nad njihovom političkom pozadinom. Treba potražiti i izvesti na čistac i naše vlastite **političke pogreške** koje su do provala dovele ili ih omogućile i olakšale. Te pogreške mi moramo pronaći, spoznati ih, razjasniti cijelom aktivu i članstvu i postarati se, da se one više ne ponavljaju. Koje su to političke pogreške?

Sporo orijentisanje na novo nastalu situaciju. Po-
lovinom 1935. za rad naše partije imale su tri pojave
odlučujući značaj. Prvo, to je bio polet protufašisti-
čke borbe masa. Drugo, to je bilo obaranje vlade
Jeftića i početak loma šestojanuarske diktature, koja
je pucala uzduž i poprijeko. I treće, to su bile odluke
sedmog Kongresa. Kad se pogledaju odluke partij-
skih tijela a osobito C.K. naše partije, ne bi se mo-
glo prigovoriti da je naša partija u rezolucijama i
direktivama nepravilno reagirala na tu novo nastalu
situaciju. Ali i najbolja rezolucija ne vredi ako ona
ostaje mrtvo slovo na papiru i ako se ne sprovodi u
život. Članstvo i aktiv u mnogim i mnogim organi-
zacijama, nisu bili niti upoznati sa stavom partije
po tim krupnim pitanjima. Još je veća pogreška, što
vodeća partijske tijela nisu preduzela sve potrebne
mjere, da se osigura kako brzo upoznavanje član-
stva sa stavom partije tako i provodjenje toga stava
u život. Nesumnjivo je, da je tome P.B. naše partije
najviše kriv. Ovu svoju odgovornost P.B. uvidja i
izvlači iz toga potrebne konsekvence za svoj daljnji
rad. Ali činjenica ostaje činjenicom, da je usljed te
pogreške P.B. propušteno dragocjeno vrijeme, da je
izgubljeno bez potrebe mnogo tempa u radu i da se
naša partija našla u novoj situaciji, koja je pred nju
postavljala mnogo veće i odgovornije zadaće nego
dosada, politički nedovoljno spremnom i slabo naoru-
žanom.

**Trpila su se pogrešna gledišta, da je povratak k
šestojanuarskim metodama nemoguć.** Takvih je gle-
dišta u redovima partijskog aktiva bilo. Pojedinci
su mislili, da je nastao period obaveznog postepenog
zavodjenja demokratije, da nema više nikakve sile
koja je u stanju da točak razvitka okrene natrag u
pravcu ponavljanja šestog januara. Takva gledišta
bila su, u koliko su se pojavljivala u otvorenoj formi,

doduše kritikovana, ali se suzbijanju tog nepravilnog stava, koji je tinjao u podsvjesti mnogih naših aktivista, nije obraćala potrebna pažnja. Iz tog stava nikao je niz pogrešaka u djelatnosti partije. Zanimarila se je konspiracija, razotkrio se nelegalni partijski organizam, smanjila se budnost prema opasnostima provala, potcjenjivao se protivnik itd.

Težište masovnog rada nije bilo preneseno na legalnu i polulegalnu djelatnost. Usljed toga mnogi su poslovi obavljani nelegalno i ako su se mogli svršavati legalno ili polulegalno. Ali pošto se djelatnost partije naglo raširila nelegalni partijski organizam, koji nije bio reorganizovan i prilagodjen novim prilikama, nije mogao izdržati toga tereta i neizbježno je bilo, da pri jačem pritisku policije taj organizam popusti na mnogim djelovima fronte. S jedne strane, posao se je nagomilavao a brojčano i politički slaba partijska organizacija nije bila u stanju da ga svladava. Aktivisti su se svuda gotovo iskidavali od prenatrpanosti sa funkcijama i obavezama i ipak nisu bili u stanju da udovolje zadacima. A s druge strane, nelegalni aparat ostao je glomazan, suviše razgranat i oduzimao je od masovnog rada niz sposobnih aktivista. Bilo je potrebno, težište masovnog rada prebaciti na legalnu djelatnost. Niz ljudi koji su do sada obavljali samo ili pretežno nelegalne poslove trebalo je prebaciti na tu legalnu i polulegalnu djelatnost a čisto nelegalni rad ograničiti na neizbježan minimum, učvrstiti ga i učiniti ga neprobojnim za sve nalete policije. To je bilo propušteno i to je krupna politička pogreška. Niz partijskih direktiva mogao je i morao je biti davan i širen u legalnom obliku. To bi odteretilo nelegalni organizam i smanjilo opasnost većih provala. Medjutim, djelatnost organizacija u mnogome i mnogome tekla je po dosadašnjem uobičajnom toku i to je olakšalo provalu.

Povjeravanje izloženih legalnih poslova i funkcija pretežno članovima partije. I to je bila politička pogreška, koja je olakšala provale. Svaki partijac, a naročito svaki aktivista mora biti dobar organizator. A dobar organizator nije onaj, koji sve poslove — i legalne i nelegalne — obavlja sam. Za legalne poslove i funkcije treba znati angažovati simpatizere i poštene i iskrene radnike i antifašiste. Strah pred novim ljudima, sektaško nepovjerenje da neko ko nije član partije neće moći obavljati jedan ili drugi legalni ili nelegalni posao ili funkciju — to su loše osebine naše dosadašnje partijske prakse.

Sektaško izvodjenje raznih akcija. Tipičan slučaj pogrešaka ove vrste predstavljaju razne komunističke demonstracije u Zagrebu. U tim demonstracijama učestvovali su pretežno članovi partije i omladine. Takve demonstracije zbilja nemaju smisla. Ako jedna organizacija nije u stanju da na javnu demonstraciju izvede bar lo puta toliko radnika i sirotinje koliko ona broji članova, onda ona ne treba da priređuje demonstracije u kojima učestvuju samo partijci i omladinci i jedan tanki sloj najodanijih simpatizera. Zadaća da svaki član partije i omladine izvede na demonstraciju bar lo radnika nije neostvariva. U takvom slučaju demonstracija je masovna. Osim toga ona je rezultat prethodnog političkog rada, pošto svaki član mora da prethodno politički predobije 8-10 ljudi za učešće u njoj. Na kraju, takve masovne demonstracije ne razotkrivaju pred protivnikom naše članstvo i naš aktiv i ne izlažu neposrednom udarcu naše najbolje ljude. Daljni primjer sektaškog provođenja javnih akcija predstavlja slučaj legalnog javnog zbora radničke omladine krajem 1935. g. u Sisku. Taj zbor naši nestrpljivi i lakomisleni omladinci pretvorili su u komunističku demonstraciju kličući Sovjetskoj Rusiji, Komunističkoj Partiji, Sovjetskoj Hrvatskoj

skoj itd. Ovaj postupak sisačkih omladinaca jeste u suštini jedna objektivna politička provokacija. Od tog slučaja i potiče početak provala u Hrvatskoj krajem 1935. g. Radi te demonstracije nastalo je apšenje organizatora i učesnika legalnog zbora. Prigodom tuče jedan od uapšenih odao je skojevsku organizaciju u Sisku. Iz Siska se provala raširila na zagrebačku omladinsku organizaciju i otuda se proširila i na partijsku. Takvim jednim neozbiljnim i neodgovornim postupkom počelo se odmotavati klupko provala. Revolucionarnost se ne sastoji u tome, da se svakom zgodom i prilikom policijski bik plaši i izaziva sa crvenom maramom. Revolucionarnost se sastoji u tome, da se komunistički rad provodi među masama a da pri tome ne padaju nepotrebne žrtve.

Kasno smo prozreli namjere protivnika. Nalet protiv našeg pokreta mogao se je i morao predvidjeti. Kampanja režimske štampe protiv naše partije povodom VII. Kongresa bila je nesumnjivo važan predznak bure, u koju se spremao protivnik da gurne naš pokret. To je trebalo predvidjeti i za tu se buru spremiti, t.j. stegnuti disciplinu, obuzdati konspirativnu razularenost, popraviti obruče na partijskoj zgradi, za koje (obruče) se već odavno znalo da neće biti u stanju izdržati jače udarce protivnika, odstraniti bar vapijuće nedostatke u našem radu, stvoriti u partiji jednu zdravu atmosferu drugarske međusobne kontrole i budnosti kako prema konspiraciji tako i prema provokaciji itd. U vezi s ovom pogreškom potrebno je sve nas komuniste u Jugoslaviji podsjetiti na ove misli Staljina: « Sjediti kod kormila i gledati a ništa ne vidjeti dok nas okolnosti ne privedu, da nosom udarimo u neku nesreću — to još ne znači rukovoditi. To nije shvatanje boljševizma o rukovodjenju. Da bi rukovodili potrebno je predvidjeti ».

Postojanje sektaško-terorističkih tendencija medju partijskim članstvom. Takve tendencije nesumnjivo su pogodovala takvom očajničkom i pogrešnom aktu, kao što je ubijstvo jednog policajca za vreme demonstracije besposlenih u Zagrebu u 1936. g. Komunisti su odlučni protivnici svakog individualnog terora. Ideologija naše partije zasniva se na strogo naučnim shvatanjima historijskog materijalizma. A prema tim shvatanjima očajnički podvizi pojedinaca prema nosiocima ili predstavnicima omražene vlasti ne mogu izazvati nikakve promjene u političkom razvitku. Te promjene mogu se postići samo promjenom u odnosima klasnih snaga. Odnosi klasnih snaga ne mogu se izmjeniti bez angažovanja, bez stavljanja u pokret, cijelih klasa i društvenih slojeva. Zato komunisti idu putem masovnog rada i odbijaju i osudjuju individualni teror.

Glupa hrabrost. U našem pokretu ima dosta ljudi, koji smatraju da je glavna osebina revolucionarstva-hrabrost junaštvo. To su nesumnjivo dobre i izvrsne osobine koje su za revolucionara veoma potrebne. Ali ne valja kada se revolucionarstvo iscrpljuje hrabrošću i ograničava hrabrošću. Dobro je biti spreman na žrtve, na robiju, na mučenje. Dobro je prezirati opasnost, ali ne valja bezglavo srljati u opasnost i bez potrebe upropaštavati i sebe i svoju partijsku okolicu. Ne smije se brkati opreznost sa kukavičlukom. Sa revolucionarnog, sa partijskog stanovišta, nije junak onaj, koji svoje nerve golica (škaklje) sa velikim i nepotrebnim rizikom i koji se lakomisleno igra sa opasnošću, nego je junak onaj, koji hladno i smišljeno prosudjuje svaki korak, koji uzajamno i nerazdvojno povezuje junaštvo sa opreznašću i koji čuva (za partiju, razumije se) kao zjenicu svoga oka, kako sebe tako i ostale aktiviste i članove. Narodna poslovice pravilno kaže, da je ju-

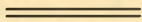
mak onaj, koji zna stići i uteći i na opasnu mjestu postojati. Neodgovorno vratolomstvo, nepotrebno isprisanje tamo gdje treba i gdje ne treba; lakomisleno upropaštavanje sebe, ljudi iz partije ili organizacije jeste štetno hazarderstvo, koje se može nazvati « hrabrom glupošću » kako je tu neozbiljnu sklonost nekih revolucionara nazvao Friedrich Engels u svome pismu ženi Marksa od 25. jula 1849. g. Svaki revolucionar treba da se u nelegalnom radu pridržava dvaju glavnih mjerila: **trezveni račun u konspiraciji i odgovornost pred partijom i pred radničkim pokretom.** Lakomisleno titranje sa svojom vlastitom sigurnošću i sa sudbinom partije jeste zločin prema radničkom pokretu.

Romantična-čežnja za robijom. U redovima beogradske skojevske organizacije, a naročito na Univerzi pojavila se i postoji čitava « škola », čije se učenje otprilike sastoji u tome, da niko nije dostojan imena revolucionara, ako nije bio na robiji. Za pristalice te « škole » i tih **antipartijskih** shvatanja član partije ili omladine u toliko je bolji revolucionar u koliko je duže i češće bio na robiji. Ovim pogrešnim i štetnim shvatanjima imaju se znatnim dijelom pripisati tolike i česte provale u Beogradu, a naročito u beogradskoj omladinskoj i univerzitetskoj organizaciji. A te provale obično dovode i do djelomičnih ili velikih provala i partijske organizacije u Beogradu. Ova romantična čežnja za robijom nije ništa drugo nego jedan **sitnoburžoaski hohštapleraj**, koji sa marksizmom i sa revolucionarstvom nema ničeg — ni truna — zajedničkog. Glavna arena klasne borbe nije robija, nisu kaznionice, nego fabrika, masovne organizacije, masovne akcije i selo. Tu se treba pokazati junakom. « Lovorike » se u revolucionarnom, boljševičkom pokretu, mogu i trebaju zadobijati u masovnom radu, a ne u kaznionici. Robija — to je

sredstvo pomoću kojeg protivnik nastoji da revolucionarne aktiviste fizički ukloni sa najvažnijeg poprišta klasne borbe. Ko čezne za robijom, ko provocira protivnika, da bi mogao biti poslat na robiju, taj ne samo da time nanosi štete partiji i partijskom radu, nego je taj istovremeno dezertjer sa najvažnijeg polja klasne borbe.

To su evo najvažnije političke pogreške, koje su izazvale ili olakšale provalu. O drugim političkim pogreškama još će biti riječi u idućim poglavljima.

Cilj je ove brošurice da se aktiv i članstvo upozna sa najvažnijim poukama iz posljednjih provala. Prema tome u ovome javnom dokumentu ne može biti mjesto za postavljanje pitanja lične odgovornosti za pojedine od pomenutih i učinjenih pogrešaka. Tim pitanjem bavili su se i baviće se odgovarajući partijski forumi. Radi toga su ovdje gotovo sve pogreške iznesene u bezličnoj formi. Radi izbjegavanja svakog nesporazuma ili krivog tumačenja treba podvući da P.B. snosi odgovornost za čitavu djelatnost partije, pa i za pogreške. I to ne samo za one, koje je sam P.B. izvršio nego i za one koje su se desile bez njegovog znanja i protiv njegove volje i namjera.

III. Progreske u sistemu partijskog rada

Nemijenjanje sistema rada poslije prihvatanja linije VII. Kongresa. — Nedovoljna boljševička organizovanost. — Podcjenjivanje organizacionog rada. — Normalizacija partijskog života. — Lov za površnim uspjesima. — Orijehtacija na sreću i na slučajnost. — Izgradnja partijske organizacije kao samocijla. — Konfuzija o besprekidnosti nelegalnih akcija. — Pogreške u radu Skoja.

Nesumnjivo je, da su pogreške u sistemu partijskog rada skrivile i olakšale provale. Posljednje provale morale su obratiti pažnju naše partije na čitav niz nepravilnosti, pogrešaka i nezdravih i štetnih shvatanja u sistemu, u strukturi i u svakodnevnoj praksi našeg rada. Ove provale mora da nas potaknu, da sva ta pitanja pretrasemo i da izvučemo pravilne pouke iz dosadašnjeg iskustva. Navodimo samo najvažnije primjere i vrste tog pogrešnog sistema rada. Uvjereni smo, kada bi raskopkali svakodnevnost partijskog rada svake organizacije, da bi se naišlo na još mnogo nepravilnosti ove vrste.

Samokritički trebamo priznati, da je naša partija, uključujući i njeno vodstvo, dopustila izvjesna politička kolebanja u provodjenju linije VII. Kongresa Komunističke Internacionale. Ta kolebanja bila su likvidirana krajem 1936. g. Ispravljena linija partije

obrazložena je u proglasu C.K. naše partije od januara 1937. g. O tim političkim kolebanjima i pogreškama biće još govora u posljednjim poglavljima ove brošurice. Ovdje hoćemo da obratimo pažnju članova partije na niz pogrešaka i nedostataka u cjelokupnom sistemu partijskog rada, koje u vezi sa linijom VII. Kongresa K.I. nisu bile uočene i odstranjene.

Nemijenanje sistema rada poslije prihvatanja linije VII. Kongresa. Održanje VII. Kongresa palo je gotovo istovremeno sa velikim valom protufašističkog pokreta u Jugoslaviji, koji je srušio vladu Jeftića. Politički život u zemlji burno je porastao. Političke borbe prenosile su se u sve većoj mjeri iz podzemlja — u koje su šestojanuarskom diktaturom bile satjerane — u javnost. Komunisti su prihvatili sa oduševljenjem zaključke VII. Kongresa, izvršili promjenu svoje političke linije u pravcu jedinstvene i protufašističke fronte, ali su u oblasti organizacionog rada i u cjelokupnom sistemu svoga rada produžili da se služe istim sredstvima kao i u periodu šestojanuarske diktature. Nova linija — linija VII. Kongresa — se je javno isticala i pretresala, a sistem rada ostao je stari. Partija je otpočela primjenjivati boljševičku strategiju i taktiku, ali je zaboravila da svoju organizacionu strukturu i svakodnevni rad partijskih jedinica i članova dovede u sklad sa novim zadacima. Poslije VII Kongresa i poslije obaranje vlade Jeftića izvršene su u glavnom pravilne izmjene u političkoj liniji partije, ali provodjenje te linije nije bilo osigurano potrebnom i neizbježnom reorganizacijom cjelokupnog partijskog rada. Da navedemo samo dva primjera. Jedan se tiče narodne, a drugi jedinstvene radničke fronte.

Partija je pravilno isticala zadaću stvaranja Narodne Fronte kao najvažniju osovину cjelokupne par-

tijske linije. Ta je parola « puštena u zrak », ali je malo učinjeno da se osigura njeno ostvarenje. Komunisti su se ograničili pretežno na opću propagandu za Narodnu Frontu. Činili su mnoge deklaracije o Nar. Fronti, popularisali su je kod masa. Ali su propustili: prvo, da razviju najživlju organizacionu djelatnost u korist N.F. (odbori, nove veze, organi N.F. itd.) i drugo, da provode niz akcija narodno-frontovskog karaktera, makar u mjesnim razmjerima, akcija koje bi narodu pokazale djelotvornu korist N.F. i koje bi olakšale savladjivanje kolebanja i nepovjerenja prema N.F.

I ako je zemlja u Jugoslaviji za N.F. vrlo plodona ipak nije dovoljno po toj zemlji razbacati sjeme N.F. i skrštenih ruku očekivati, da će se to sjeme samo od sebe razviti i uroditi obilnim plodom. Da bi se dobio dobar plod treba zemlju prethodno uzorati, očistiti od kamenja i nezdravog korjenja, zatim budno i pažljivo to sjeme gajiti, razvitak biljke N.F. brižljivo pratiti, tu biljku okopavati i sitnim radom, manjim i većim akcijama i stalnom aktivnošću među masama osigurati zdrav razvitak te biljke. A upravo sav taj posao naša partija, pošto je posijala sjeme N.F., velikim je dijelom da sada zanemarivala.

Partija je pravilno postupila, kada je odobrila pokušaje sporazuma sa soc. demokratskim vodstvom. Ali u partiji nije bila vodjena dovoljna borba protiv pojava i tendencija, da se u očekivanju uspjeha pregovora oslabi rad među radničkim masama u korist jedinstva. I u ovom slučaju pravilna linija nije bila praćena odgovarajućim izmjenama u praktičnoj djelatnosti komunističke.

Ovi nedostaci i pogreške, ova nepovezanost između linije i organizacionog rada ima svoj korjen u nedovoljnoj boljševičkoj organizovanosti naše partije. U čemu se izražava ta pojava?

Prije svega u **stihijnom stvaranju** part. organizacija. Zbilja, većina part. jedinica stvorena je stihijno. Našli se ljudi, formirale se jedinice i partija je nekritički potvrdila i prihvatila to što se samo stvorilo. U izgradnji naših organizacija osjeća se odsutstvo plana, organizovanosti, provjeravanja i kontrole. Vodeća partijska tijela u većini slučajeva nisu stvarali partijske organizacije nego su sankcionisali ono što su zatekli ili što je niklo bez organizovanog uticaja tih tijela. U pogledu obnove porušenih i izgradnje novih organizacija gospodarila je u našoj partiji tendencija oportunističkog samorazvitka. Zaboravljalo se, da ono što se stvori « samo od sebe » može biti stvoreno po inicijativi klasnog neprijatelja. Kod nas se je u pogledu obnove provaljenih komiteta i organizacija udomaćio t. zv. sistem zakrpa (krpljenja). Neko se iz komiteta ili jedinice provali i onda se na brzu ruku nastala rupa zakrpi. Pri takvom sistemu neizbježno je, da se u organizaciju uvuku ljudi sa tavnim namjerama ili da u partijska tijela dospiju ljudi, koji za taj odgovorni posao nisu dorasli. U cjelokupnom partijskom radu treba se uvijek rukovoditi osjećajem odgovornosti prema partiji a ne osjećajem nekog birokratskog samozadovoljstva (« pa, evo postoji P. K., postoji M. K. » itd.). Izgradjivati treba solidne organizacije a ne zbrda zdola skrpljene i slijepljene, koje prvi jači povjetarac može da otpuhne u zatvor.

Nedovoljna boljševička organiziranost sastoji se takodjer u **podcjenjivanju organizacionog pitanja i organizacionog rada**. Boljševike karakteriše nerazdvojnost politike od organizacije. Mnogi naši komiteti i jedinice rade neorganizovano. Oni rade u pravilu mnogo, ali vrlo često ne rade ono što je najvažnije nego se guše u prenatrpanosti sa detaljima i sitnicama. U svakom partijskom tjelu (komitetu i

jedinici) mora da postoji drug koji organizuje posao i koji za posao nosi odgovornost kako pred članstvom, tako i pred višim partijskim tijelima. Treba svugdje zvesti kontrolu rada i odozgo i odozdo. Ako neko loše ili pogrešno radi, treba ga pozvati na odgovornost. Statutarne odredbe trebaju se poštivati. Naimenovanje ili kooptiranje ne znači da su naimenovani ili kooptirani drugovi odgovorni samo prema višem forumu. Konferencija ili članstvo trebaju da odobre ili odbace naimenovanog ili kooptiranog — ako dotični radi dobro odnosno loše. Plenuma komiteta treba češće sazivati, da bi se pojačala kontrola nad radom stalnih izvršnih organa i njihova odgovornost pred partijom.

Nedovoljna boljševička organiziranost sastoji se, dalje, u **slaboj razvijenosti unutaršnjeg partijskog života**. Malo ima političkog života u jedinicama i nižim part. tijelima. Obično jedinice i niži komiteti ograničavaju svoju djelatnost na primanje i provođenje uputstava, koje dobiju od viših tijela. Pokazuju malo inicijative. Primljene direktive ne pretresaju i ne konkretiziraju ih. Treba raditi na tome, da se jače razvije inicijativa mjesnih ljudi i jedinica i da se one toliko osamostale, da mogu pravilno vršiti part. rad i onda, kada iz jednog ili drugog razloga ne dobiju uputstva. Radi toga treba unutar svake organizacije razvijati princip boljševičke (a ne formalne) kolektivnosti, disciplinu i kritiku i samokritiku. Kad se nekoga kritikuje, onda taj ne smije to shvatiti kao nešto što je upereno lično protiv njega. Kritika je jedno od važnih sredstava za boljševičko vaspitanje.

U dosadašnjem sistemu našeg part. rada postoji nekoliko zala, od kojih se naša partija pošto poto mora osloboditi. To su: odvojenost teorije od prakse, odvojenost politike od organizacije. Mnogo se

priča a malo se radi. Dalje: to je formalni odnos prema najvažnijim statutarnim odredbama. Zanimljivo se saziv plenuma, konferencija i savjetovanja, na kojima odgovorni forumi treba pred članstvom da polažu račune o svojoj djelatnosti. Na kraju: to je t.zv. linija najmanjeg otpora. Radi se ne ono što je potrebno nego ono što je lakše. Ta tri zla znatno doprinose nedovoljnoj boljševičkoj organiziranosti naše partije.

U cijeloj partiji treba zavesti smišljenu **kontrolnu sprovednju odluka**. Nije dovoljno izraditi stav po jednom pitanju. Nije dovoljno niti dati uputstva kako taj stav treba primjenjivati. Potrebno je provjeravati provodjenje svake partijske odluke i direktive. Provjeravanje provodjenja odluka povećava odgovornost dotičnog komiteta ili organizacije pred partijom i osim toga omogućava upotpunjavanje i ispravljanje date direktive.

Lov za površnim uspjesima. Takvih tendencija ima dosta u praksi našeg partijskog rada. Pojedini aktivisti nastoje na vrat na nos stvoriti nešto, pa makar to bilo nesolidno i labavo, samo da bi se pred samim sobom i pred višim forumom mogli pohvaliti, kako dobro rade. Našoj partiji ne trebaju nikakvi «uspjesi» na papiru ili na površini, koji bljesnu kao raketa i onda bez daljnjih rezultata splasnu. Naši aktivisti, instruktori i sekretari komiteta ne smiju radi privremenih i prividnih rezultata zloupotrebljavati požrtvovnost naših najboljih mjesnih ljudi. Bolje je izgraditi nešto solidnog, organizaciju koja ima čvrste temelje — pa makar taj posao i trajao duže nego što bi to pojedinci ili svi mi željeli, nego zidati partijsku kuću na brzu ruku, koju (kuću) onda prvi jači pritisak protivnika slisti za zemljom. Ovaj lakomisleni lov za privremenim i površnim uspjesima koštao je našu partiju mnogih bespotrebnih žrtava i vreme je,

da se aktiviste koji boluju od te bolesti ozbiljno upozori, da su njihove nezdrave ambicije pa makar koliko one proisticale iz najiskrenijih namjera, više štetne nego korisne za partiju.

Orijentacija na sreću i na slučajnost. I to je jedna opasna pojava u radu naše partije. Mnogi naši aktivisti često pri obavljanju partijskih poslova uvidjaju, da posao nije dobro, pravilno i savjesno organizovan, ali i pored toga ništa ili gotovo ništa ne preduzimaju, da nedostatke odstrane i posao bolje i solidnije organizuju. Pri tome, oni se rukovode ovim štetnim i pogrešnim mislima: « pa proći će i ovako, policija se neće sjetiti » i tome slično. Tog kobnog i fatalističkog samopouzdanja u « sreću » i u « slučaj » mi se moramo potpuno osloboditi. Partijski rad mora se orijentisati ne na glupost i aijkavost policije, nego na njenu pamet, na njenu vještinu i na njenu budnost. U cijelom partijskom radu treba polaziti od toga, da je policija na straži i da na sve pazi. Prema tome partijski posao treba organizovati tako, da on nema ni jednu « rupu », ni jedno slabo mjesto i da se predusretne i predvidi svaki trik, svaki manevar i svaki pokušaj policije da nam nanese osjetljive udarce. Partijska djelatnost je najodgovorniji i najčasniji posao članova organizacije. Zato on mora biti vršen i organizovan najsavjesnije i najpomnjevije — a ne izgradjen na slučajnostima i nekoj ludoj varavoju « sreći ».

Izgradnja partijske organizacije kao nekog samocijla. Takvih tendencija je bilo svuda, a do nedavna naročito u Srbiji. Stvaraju se ćelije, obrazuju se komiteti, niču svakojake komisije pri komitetima, a sve to većim dijelom nekako visi u zraku, i sve to nije dovoljno bazirano (utemeljeno) na radu medju masama. Na kraju krajeva ispada, da se organizacija stvara radi organizacije kao da je izgradnja partij-

skih organizacija neki šport. Partijsku organizaciju treba izgradjivati na osnovi rada medju masama, ona iz tog rada treba da proističe, njemu treba biti podredjena i taj joj rad mora biti glavni sadržaj. Tek u tome slučaju partijska organizacija biće plodonosna i njeni rezultati postaće solidnom pokretnom snagom za još bolji i još jači rad medju masama. Slično stoji i sa raspodjelom rada unutar organizacije. Na primjer u zagrebačkoj organizaciji većina članova i aktivista toliko su zaokupljeni svakovrsnim unutarnjim i sitnim tehničkim radom, da uopće nemaju vremena za masovni rad. I tako prolazi tjedan za tjednom, ljudi trče okolo, naprežu se, zatrpani su poslovima do vrata, a rezultat je mršav i rad medju masama skoro nikakav. Takva raspodjela rada ne valja ni prebijene pare. Prije svega, u takvim organizacijama treba proširiti broj ljudi. Dvjesto — tristo ljudi za Zagreb je nedovoljno. Za solidno svršavanje zadaća zagrebačke organizacije potrebno je bar pet sto — šesto članova. Zatim je potrebna korijenita reorganizacija partijskog aparata. Manje svakojakih komisija i podkomisija, manje svakojakih unutrašnje-organizacionih tijela. Dalje, treba izvršiti takvu raspodjelu rada, da svaka jedinica dobije 1-2 preduzeća ili 1-2 masovne organizacije i da se koncentriše na taj posao. Sve ostale poslove i zadaće treba izvršavati **podredjeno** tom osnovnom i najglavnijem masovnom radu. Kad se tako izgradjuje organizacija i kad se tako organizuje posao, onda je za policiju teže doći do nje, jer je ona sa dubokim korjenjem ukopana medju masama. A organizacija koja visi u zraku, koja postoji radi same sebe i koja svu svoju energiju i vreme troši na unutrašnje-organizaciona pitanja i koje se kuha i isparava u svome vlastitom sosu — takovu organizaciju protivnik vrlo lako može da pronadje i uništi.

Treba postaviti pitanje: u čemu se sastoji rad komunista, na šta oni najviše vremena i snaga troše? Svaki komunista treba da postavi sebi ovo pitanje. I mnogi će vidjeti, da masu vremena troši na « djelatnost » unutar jednog uskog i zatvorenog kruga. Jedan drugom služi. Komitet rukovodi komisijama, komisije se bave pitanjima koja im komitet postavlja, i svi organizuju nelegalne sjednice, traže stanove za sastanke i tako veliki dio vremena ide na taj unutrašnji rad. To treba radikalno izmijeniti. Glavna djelatnost komunista treba da se sastoji u radu medju masama. Komunisti trebaju da **politički rukovode masama** i da na tu zadaću troše najviše vremena i snaga. Rukovoditi ne znači činiti sve sam. Pravilno rukovoditi znači razvijati inicijativu aktivista radničkih i narodnih organizacija, predostavljati im više samostalnosti a ne komandovati im ili zamjenjivati ih. Nepravilno je, ako se vodeća uloga partije tumači kao zamjenjivanje vodstva legalnih masovnih organizacija partijskim vodstvom ili kao tutorisanje nad tim masovnim organizacijama. Glavna sredstva boljševičkog rukovodjenja jesu: mobilizacija masa, organizovanost i ubjedjivanje.

Konfuzionističke « teorije » o permanentnosti nelegalnih akcija. Jedna grupa studenata kojoj ništa nije dovoljno revolucionarno, propovjeda « teoriju », da nelegalne akcije treba permanentno (stalno, besprekidno) provoditi. Koliko god je pogrešna praksa stvaranja organizacija radi organizacije toliko je pogrešno sprovođenje akcija radi akcija. Kao što god organizacija nije nikakav samocijl tako ni akcije ne mogu biti samocijl. Akcije se provode sa ciljem, da se postigne jedan ili više neposrednih zahtjeva dotične mase (radnika, seljaka, sirotinje, studenata) ili da se populariziraju i istaknu pojedine aktualne (savremene) partijske parole. Svaka naša organiza-

cija mora biti stalno — ako se hoće i permanentno — aktivna, ali to ne znači da ona svaki dan ili svake sedmice mora provoditi neku nelegalnu « akciju ». Često je dobar svakodnevni rad među masama — agitacioni i organizacioni — koji je protivniku nevidljiv, mnogo korisniji nego neko stalno isprisanje u javnm « akcijama ». Teorije o « permanentnosti akcija » jesu plod ili nekog mladenačkog romantizma, ili avanturističke i neodgovorne neozbiljnosti. U svakom slučaju takve « teorije » jesu zemlja crnica za rad provokatora a možda su i plod rada jednog ili više provokatora.

Pogreške u radu SKOJ (Saveza Komunističke Omladine Jugoslavije). Takvih pogrešaka je bilo mnogo. SKOJ je u svemu oponašao i dublirao partiju. Na taj način u najodgovornije nelegalne poslove uvlačeni su bili neiskusni i neprokušani omladinci, koji su bilo svojom revolucionarnom nestrpljivošću bilo stalnim kršenjima konspiracije izazivali provale, koje su u pravilu usljed povezanosti omladinskog i partijskog rada zahvaćale i partijske organizacije. Činjenica je, da je u toku zadnjih dviju godina svih 5 provala u Beogradu i u Srbiji izazvano bilo provalama SKOJ. Besporno je, da iz toga treba izvući daleko sežne zaključke i to u ovim pravcima: prvo, ograničavanje nelegalnog rada SKOJ na najmanji minimum. Drugo, brzo sprovođenje odluka VI. Kongresa KOJ (Komunističke Omladinske Internacionale) o reorganizaciji i o promjeni karaktera SKOJ. Treće, najstrožije i najdosljednije organizaciono odvajanje partijskog nelegalnog rada od rada SKOJ. Četvrto, ostvarivanje stvarno vodeće uloge partije prema SKOJ-u i osiguranje SKOJ-u stvarne pomoći sa strane partije kako savjetima i uputama tako i isprobanim ljudima.

Nesumnjivo, da osim izloženih ima još dosta dru-

gih pogrešaka i nedostataka u sistemu i u praksi našeg partijskog rada. Mi se ovdje ograničavamo na ove iznesene primjere zato, jer su pogreške i nedostaci te vrste najviše pogodovali provalama, prouzrokovali ih ili ih omogućili i olakšali.

IV. Za boljševičku politiku kadra

Zašto je izdajstvo još uvijek česta pojava u našoj partiji. — Zamijeniti orijentaciju na spretnu « mahere » sa orijentacijom na sposobne, izdržljive i sa masama povezane aktiviste. — Karakteristika naših aktivista. — Ne zloupotrebjavati vlastitu i tuđu spremnost na žrtve. — Čega se pridržavati u part. politici kadra. — O provjeravanju kadra.

O politici kadra i njenim zadaćama još uvijek se malo zna u partiji. Provale u toku 1935. i 1936. treba da nas potaknu, da ovo pitanje postavimo pred partijom u svoj njegovoj oštrini.

Zašto je izdajstvo još uvijek česta pojava u našoj partiji? Mislimo, da za to postoje dva razloga. Prvi je, nepravilno i loše vaspitanje naših aktivista o njihovim dužnostima i zadaćama pred klasnim neprijateljem. O tome razlogu biće govora u sedmom poglavlju ove brošurice. Drugi razlog jeste loše odabiranje kadra. Nepromišljeno postavljanje ljudi na razne funkcije, za koje oni i pored sve svoje volje i iskrenosti i požrtvornosti još nisu bili dorasli koštalo nas je također mnogih i teških žrtava. Problem poznavanja, problem pravilne ocjene i problem normalnog osiguranja porasta (političkog i organizacionog) ljudi — je najteži problem. A pogotovo u takvoj nelegalnoj partiji kao što je naša, jer iz nje protivnik stalno istrigava živo i najbolje meso. Partijski rad

nije igračka i ne može tek ko da ga vrši. Pri izboru ljudi za pojedine partijske funkcije i poslove mi smo se dosada u praksi rukovodili sa mjerilima, koji su se pokazali nedovoljnim i uslijed toga pogrešnim. Koja su to mjerila bila? Uzimali smo ljude koji su imali dobru volju i iskrene namjere, koji su bili požrtvovni i koji su pristajali, da preuzmu svaki predloženi posao i funkciju. I na kraju, uzimali smo ljude, za koje smo vjerovali, da će nastojati provoditi liniju i odluke partije. Razumije se, da se pri tome uzimala u obzir i prošlost dotičnog druga i njegova provjerenost itd. Često smo uzimali ljude, koji su bili pri ruci. Uzimati su ljudi koji hoće da rade. A to nije dovoljno. Treba još, da ti koji hoće da rade, da znaju raditi i da o njima postoji uvjerenost, da će se dostojno držati pred klasnim neprijateljem.

Uz primjere uzornog boljševičkog držanja pod najtežim mukama vidjeli smo u posljednje vrijeme i čitav niz sramotnih kapitulacija pred klasnim neprijateljem. Uzroci slabog držanja su različiti. Mnogo je tome krivo pogrešno ili nikakvo vaspitanje, naročito mladih drugova. Ipak, ne malena krivnja leži u nepravilnoj politici kadrova i nepravilnom popunjavanju kadrova ilegalnih organizacija.

Često su se forumi popunjavali i formirali samo da sve bude birokratski u redu, bez dovoljne brige o tome ko će se uzdignuti na rukovodeće mjesto. Bolje je imati nepotpuni forum sastavljen od provjerenih boljševika ili obnavljanje malo odgoditi i pričekati da forum izraste iz organizacije, nego na brzu ruku s brda s dola formirati « kompletan » forum u kome je sve kompletno samo fale boljševici, a koji ponajčešće « visi u zraku ». Forum mora, u pravilu, izrasti iz rada organizacije i u njegovu moraju ulaziti drugovi koji su se pokazali kao najbolji organizatori i rukovodioci masovne revolucionarne borbe.

Isto vrijedi za uvlačenje u partiju novih snaga. Iskustvo je pokazalo da su se većinom slabo držali drugovi, koji su došli u pokret slučajnim putem, najčešće preko poznanstva. Takvi drugovi često rade točno, marljivo, disciplinirano i primaju odgovorne poslove (n.p. tehnika) a da uopće nisu aktivno i neposredno sudjelovali u masovnoj borbi. Na policiji oni obično klonu i postaju izdajice. Naprotiv oni drugovi koji su došli u partiju putem revolucionarne masovne borbe u sindikatu, SKOJ-u, nac. oslobodilačkom pokretu ili putem pokretanja ili sudjelovanja u spontanim masovnim borbama radnog naroda u gradu i na selu, ti drugovi sačinjavaju one kadrove iz kojih su proizašli besmrtni heroji naše partije. To je potpuno razumljivo, jer takav masovni borac, koji je nerazdruživo vezan sa masom neće se osjećati osamljenim niti na policijskom tavanu, on neće svoju sudbinu smatrati ličnom nesrećom, on neće biti u stanju da izda narodnu borbu, koja je i njegova borba, jer u njemu će neugasivo goriti plamen revolucije, dijelić općeg požara borbe radnog naroda.

Ako se pogleda sastav izdajnika u raznim provalama onda upada u oči, da su to većinom ljudi, koji su slabo ili nikako povezani sa masama. Iz ove okolnosti treba izvući odgovarajući zaključak. Na odgovorne poslove u partiji treba u prvom redu uzimati one drugove, koji su čitavom svojom prošlošću i bićem najtjesnije povezani s masama, za čije se interese i ciljeve partija bori. Onaj ko je povezan s masama, koga mase poznaju, taj se ne osjeća osamljen ni pred klasnim neprijateljem. On se i na policiji i na mučenju drži kao predstavnik tih masa i on osjeća za sobom njihovu moralnu podršku. Medjutim, onaj ko s masama ili s dotičnom organizacijom nije dovoljno čvrsto povezan, osjeća se apšenjem kao odsječen od partije, ne osjeća tolike odgovornosti za par-

tiju, za organizaciju i za drugove i uslijed svega toga njegovu je otpornost pred pritiskom klasnog neprijatelja znatno oslabljena.

Većina provala organizacija potiče od nelegalnog tehničkog aparata. Obično « prsne » najprije u tehničari i otuda se obično provala proširuje na ostale dijelove organizacije. Iz te činjenice treba izvući zaključak, da u većini slučajeva ljudski sastav nelegalne tehnike nije valjao. U tehnicari su radili spretni ljudi, koji su mogli brzo da obavljaju razne nelegalne poslove. Ali mnogi od tih ljudi bili su « dobri » za rad samo pri uslovu, da ih policija ne dira. Kod mnogih od njih nije postojala dovoljna uvjerenost, da će izdržati mučenja i pritisak na policiji. Mi navodimo ovaj primjer samo radi toga da dokažemo, da je pogrešno orijentirati se na one, koji brzo i spretno rade ako se istovremeno nema garancije, da su u stanju odoljeti pritisku neprijatelja. Partiji su potrebni ne neki maheri nego izdržljivi i sposobni komunisti. Namjesto dosadašnje orijentacije na spretnu ljude treba se pridržavati orijentacije na spretnu i sposobnu aktiviste, ali koji su **provjereni**, koji su **povezani sa masama** i koji su **odani partiji**.

Ne može se reći, da naša partija ne raspolaže sa dobrim kadrom. Nije zlo u tome što partija nema dobrih aktivista. Zlo je u tome, da je partija loše raspolagala sa svojim aktivistima, nije ih pravilno iskorištavala, nije u dovoljnoj mjeri rukovodila njihovim radom i njihovim razvitkom. Za veliki dio aktivista naše partije može se bez svake opasnosti pretjerivanja reći, da oni predstavljaju sjajan komunistički materijal. Ogromna većina naših aktivista su do kraja vjerni partiji. Oni su preturili preko svoje glave evo sedamnaest godina reakcije i terora i ostali su komunisti i unatoč svih progona i opasnosti voljni su da rade. Veliki dio aktiva posjeduje ogromno

iskustvo legalnog i nelegalnog rada. Ali i pored svega toga dosadašnja djelatnost svih tih poznatih i nepoznatih **junaka klasne i oslobodilačke borbe** u mnogom pogledu nije i ne može biti zadovoljavajuća. Zašto i radi čega?

Zato, jer je djelatnost tih aktivista skopčana sa prevelikim i vrlo često nepotrebnim žrtvama i jer bi taj rad — da nije bilo pogrešaka — mogao i trebao dati mnogo veće i mnogo bolje rezultate.

Pored političkih grešaka (sektaštvo i druga — desničarska skretanja od linije Kominterne) postoje dva osnovna uzroka ovog stanja. Prvi je loš sistem rada, t.j. nepravilna organizacija rada. Tome prvom uzroku posvećena je prediduća glava ove brošurice. Drugi uzrok leži u nepravilnoj politici kadra. U prvom dijelu ovog poglavlja iznijeli smo u kratko najvažnije pogreške u dosadašnjoj politici kadra naše partije. Prije nego što predjemo na izlaganje osnovnih zadaća partijske politike kadra treba da se zadržimo na jednoj osobini mnogih naših aktivista, koja je u svojoj suštini izvrsna, ali kojom ne treba zloupotrebjavati. Radi se o **požrtvovnosti i spremnosti na žrtve**.

Nema sumnje, da je ogromna većina naših aktivista spremna na žrtve. Spremna je u prvom redu na materijalne žrtve (gubitak posla, pogoršavanje ličnog materijalnog položaja itd.) Spremna je na žrtve u pogledu ličnih udobstava i potreba (rastanak sa bližom rodbinom itd.). Spremna je na dugogodišnje lišenje slobode. Spremna je i da glavu položi za stvar naroda i proleterijata. Ta je osobina izvrsna i dragocjena. Ta osobina je izraz ogromne moralne čistoće našeg komunističkog pokreta. Komuniste ne kreće na posao nikakav lični interes nego jedino naučno uvjerenje i najviši osjećaj čovjeka, da za napredak čovječanstva žrtvuje svoj lični interes i svoju

sudbinu. To je pored neumoljivih zakona društvenog razvitka onaj kristalno čisti izvor pokretne snage komunista. To je ona moralna snaga, koja komunistima daje moralno-političku superiornost nad svima ostalim pokretima današnjeg društva.

Ali, komunisti ne smiju nikada zloupotrebjavati svoju spremnost na žrtve. Aktivisti naše partije ne smiju nikada zaboraviti, da oni ne pripadaju samim sebi, nego partiji i radničkoj klasi. Svaki aktivista partije, pa i onaj najmanji, predstavlja koristan kapital za partiju. Svaki aktivista vrši ulogu jednog kotača ili kotačića ili šarafa u složnom partijskom mehanizmu. Ako jedan od tih kotača ili šarafa ispane iz mehanizma onda to dovodi do većih ili manjih poremećaja u radu cijelog partijskog mehanizma. Prema tome, lakomisleni odnos prema samom sebi, prema svojoj ličnoj sigurnosti jeste lakomisleni odnos prema partiji, prema dijelu ili djeliću partijskog kapitala. Ko se titra sa svojom sudbinom, ko se titra sa povjerenim mu poslom, taj se titra sa sudbinom partije. Kod mnogih naših aktivista, osobito kod mlađjih ima još suviše mnogo mladenačkog romantizma, koji se kod pogrešno shvaćene požrtvovnosti pretvara u hazardnost. U partijskom radu mora biti samopregalaštva, mora biti odlučnosti ali te osobine moraju se upotpunjavati s trezvenim računom i sa promišljenom primjenom partijskog iskustva. Nepromišljeno srljanje napred glavom bez obzira može donijeti partiji samo štete.

Čega se treba držati u partijskoj politici kadra?

Ni po jednom političkom ili organizacionom pitanju ne može se izraditi neka ukočena šema, koja bi vredila za sve slučajeve i za sva vremena. Ali ima mnogo pouka koje mi trebamo da izvučemo kako iz našeg vlastitog, tako i iz međunarodnog iskustva. Iskustvo naš uči tome, da pri izboru ljudi i raspo-

djeli poslova i funkcija medju našim aktivistima moramo uzimati u obzir slijedeće osobine i momente :

a.) da je dotični iz zemlje (pokrajine) ili iz mjesta u kome ima da radi, ili bar da je dugo tamo i da dobro poznaje tamošnje prilike, uslove i ljude — a ne da je neki novopečeni došljak, koji poznaje samo one ljude koji mu se dadnu ; svagdje treba da provedemo tako zv. korjenizaciju našeg kadra ;

b.) da je povezan sa masama, da ima neko iskustvo rada medju masama ; da je provjeren i odan partiji ;

c.) da poznaje prošlost dotične organizacije, da ima kontinuitet (povezanost, nadovezanost) sa prijašnjim i dosadašnjim radom ili da ga zna bar uspostaviti ;

d.) da se pravilno odnosi prema ljudima, da svakoga pravilno procjeni, da dobro raspodjeljuje posao, da svakoga postavi na pravo mjesto, da svakoga iskoristi za dobro partije, da zna prebrođjavati razne sitne zadjevice i lične nesporazume u kolektivu koje smetaju radu, da dobro vaspitava ljude ;

e.) da je samostalan i inicijativan i da se zna pravilno snalaziti i onda kada od viših foruma ne može dobiti na vrijeme potrebne direktive.

Izbor je za našu partiju vrlo uzak. Idealnih i sto procentno dobrih ljudi nema na nikakvom lageru gotovih. Treba raditi sa onom ljudskim materijalom koji je tu, iz njega odabirati najbolje i onda ljude vaspitavati i upotpunjavati.

U partiji treba zavesti i primjenjivati princip odgovornosti za isticanje i preporučivanje ljudi. Ako neko nekog preporuči da bude članom u jednom komitetu ili da vrši neki drugi partijski posao, onda onaj ko je dao preporuku pred partijom odgovara za preporučen onog ako se preporučeni pokaže kao nedorastao za dotični posao ili kao slabić pred klas-

nim neprijateljem onda organizacija treba da pozove na odgovornost onog člana partije, koji je dotičnog preporučio.

Aktiviste treba razvijati i pomagati im. Nije dovoljno predati im neku direktivu i prepustiti ih onda samim sebi da je provode kako znaju i mogu. Viši forumi treba da u toku provodjenja jedne ili druge zadaće aktivistima pomažu savjetom i uputstvom. Takodjer i aktivisti treba medjusobno jedan drugog da pomažu.

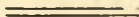
Medju aktivom treba vaspitavati boljševičku idejnost na osnovi sprovođenja partijske linije. Političke pomirljivosti i liberalnosti prema odstupanjima od linije, prema pogreškama organizacione i konspirativne naravi ne smije biti u našoj partiji. U partiji treba zavesti princip odgovornosti aktivista za propuste i pogreške i dijeliti kazne. Kod svake pogreške treba se najprije poslužiti razjašnjenjem i ubjedjivanjem. Ako to ne pomaže ili ako je šteta od dopuštene pogreške za partiju velika onda treba krivice podvrgnuti partijskoj represiji (opomena, ukor, strogi ukor, skidanje s posla ili isljučenje).

Nema sumnje da se danas u partiji osjeća potreba jednog temeljitog **provjeravanja partijskog kadra**. Cilj tog provjeravanja treba biti političko i organizaciono jačanje kadra. Kod tog provjeravanja partiju treba osloboditi od:

- a.) od neizdržljivih i nesigurnih elemenata;
- b.) politikanata, mahera i brbljavaca;
- c.) nepopravljivih prekršioaca konspiracije;
- d.) nepopravljivih sektaša i onih koji svjesno sprečavaju sprovođenje partijske linije u život.

Nezdrava pomirljivost i familjarnost. I tu lošu osobinu moramo iskrčiti iz prakse našeg rada kao što je iz žita potrebno iskrčiti kukolj. Nikome se ne smije gledati kroz prste. U našoj partiji ne smije

biti nikakvog uzajamnog opraštanja pogrešaka i familijarnog odnosa k partijskim pitanjima i postupcima. Ako je dio partijskog aparata izgradjem isključivo na porodičnim vezama, onda to ne valja, jer porodično povjerenje nije isto što i partijsko povjerenje. Porodične veze treba iskorištavati, ali ni u kojem slučaju ne zidati nijedan sektor partijskog rada isključivo ili pretežno na rodbinskim vezama.

V. Kršenja pravila konspiracije

Informisati partijsku javnost o akcijama protivnika. — Vanjsko praćenje. — Konspiracija pri prenošenju partijskog materijala. — Mjere opreznosti ugroženih drugova. — Protiv aljkavosti. — Nepotrebni arhivi. — Način dopisivanja. — Ne nasjedati policijskim trikovima.

Kršenje elementarnih pravila konspiracije dovelo je u nizu slučajeva do katastrofalnih posljedica. U ovom poglavlju navesti ćemo niz primjera i slučajeva, kada je kršenje pravila konspiracije i uopće oslabljena budnost prema konspiraciji dovodila do krupnih provala.

Zanemarivanje brzog informisanja o akcijama protivnika. Radi nekih studentskih akcija policija je u Zagrebu krajem 1935. izvršila apšenja na medicinskom fakultetu na Šalati i u toku nekoliko dana sva okolica « Šalate » i svi putevi koji k njoj vode bili su prepuni agenata i policajaca. To je trebalo odmah javiti partijskoj organizaciji, da bi se za vreme svi drugovi mogli obavjestiti i preduprediti, da taj kraj izbjegavaju i osobito da se tamo ne sastaju. To nije bilo učinjeno i usljed toga dvojica drugova, koji su u to vrijeme bili tamo zakazali sastanak budu na Šalati uapšeni. Njihovo apšenje, pošto su imali sa sobom mnogo kompromitujućeg materijala, izazvalo je daljnje provale.

Nepažnja kompromitovanih i poznatih drugova na vanjsko praćenje. Jedan poznati drug iz Zagreba bio je nekoliko dana praćen od agenata. On je to primjetio ili naslućivao, ali po svemu izgleda, da ipak nije dovoljno pazio, da li ga se prati, jer nije primjetio da je bio praćen kad je išao na sastanak sa jednim nelegalcem. Ova nepažnja dovela je do apšenja oba dvojice.

Nošenje partijskog materijala na sastanak s kompromitovanim drugom. U Zagrebu uapšeni Gjordje Mitrović imao je na dan svoga apšenja da otpremi partijsku poštu za C.K. U tu svrhu on je imao zakazani sastanak sa jednim čovjekom u 1/2 12 prije podne. A prije toga, oko 11 sati on je otišao na sastanak sa jednim poznatim i pred policijom kompromitovanim drugom. Pri tome je Mitrović učinio dvije na oko sitne ali u stvari vrlo krupne konspirativne pogreške. Prvo, on kao nelegalac uopće nije smio da nikuda nosi nikakav partijski materijal, a pogotovo ne poštu za C.K. Za takve poslove svaki nelegalac, svaki instruktor i svaki naš aktivista treba da uvijek imade pri ruci (na dohvatu) policiji potpuno nepoznate ljude. Drugo, on pogotovo nije smio sa tim materjalom da ide na sastanak s kompromitovanim drugom.

Kasno sklanjanje ugroženih drugova. Čim neko bude uapšen, ko bi mogao teretiti jednog ili više drugova, oni trebaju da se za izvjesno vrijeme sklo- ne, bez obzira na to da li ih policija traži ili ne. Ne treba odmah prelaziti u najstrožiju nelegalnost, ili pobjeći nekuda glavom bez obzira ili ići u emigraciju — nego ne spavati u istom stanu, ne posjećivati porodicu i svoj rad i vladanje preudesiti tako, da te policija ne može odmah naći a da ti budeš odmah informisan ako te ona traži. To je jedna mjera predostrožnosti koju svi naši aktivisti treba da prigo-

dom provala primjenjuju. Ako se uspostavi, da policija dotičnog nije tražila, onda se dotični aktivista pošto je provjerio da je provala zaustavljena vraća kući i k normalnom načinu života i rada — imajući u pripremi zgodno, vjerodostojno i neupadljivo objašnjenje svoga odsustva za ukućane, za susjede, za poslodavca ili za radnike na mjestu uposlenja. Bolje je za partiju, da jedan ili nekoliko aktivista — usljed potrebe sklanjanja — slabije rade ili uopće ne rade 8 ili 14 čak i mjesec dana, nego da oni padnu i da ih partija izgubi za dugi niz godina.

Imade slučajeva da je policija pustila nekog na slobodu iako ga je neko teretio i premda nije vjerovala u njegovu nedužnost. U drugim slučajevima policija nije odmah hapsila drugove iako ih je izdao provokator ili izdajica (naročito ako nije bilo konkretnih podataka ili dokaza). Policija postupa tako sa namjerom da preko tih drugova koje ostavlja na slobodi, ali ih strogo nadzire, udje u trag organizaciji.

Da se ti manevri policije spriječe potrebno je poduzeti naročite mjere opreza u pogledu drugova koji su pušteni sa policije, jer nisu ništa priznali, a bili su od nekog terećeni. U lakšem slučaju dovoljno je da se na neko vrijeme obustave svi sastanci sa tim drugovima na ulici i na svakom drugom mjestu gdje može da ih policija nadzire ili prati, a ti drugovi sami da podvostruče pažnju i neprekidno (pa i onda kad ne idu na ilegalne sastanke) paze na to, da li ih ko prati i čim opaze kakvog sumnjivog pratioca to jave organizaciji. Ti drugovi u to vrijeme ne smiju nikoga posjećivati i družiti se sa ostalim drugovima iz organizacije osim sa onima za koje policija zna da se međusobno poznaju (drugovi iz istog poduzeća, rodbina, kolege itd.).

U težem slučaju potrebno je da ti drugovi budu

izoliram od **svakog** nelegalnog rada na neko vrijeme.

Isto vrijedi i za sve one koje policija nije tražila, ali za koje je nešto znao neko od uhapšenih, a koji je postao izdajica ili provokator, pa su preko njega već pali neki drugovi. U tom slučaju treba gornje mjere opreznosti provoditi do vremena dok se ne utvrdi što je sve dotični izdajica govorio. Ovakve situacije obično nastaju uslijed ranijih veza ili uslijed familijarnosti i nekonspiracije kada mnogi drugovi znadu za mnoge stvari koje ih se ništa ne tiču.

Kod posljednjih provala mnogi su drugovi pokušali samoubijstvo usljed zvjerskog mučenja sa strane sadističkih mučitelja-policajaca. Potrebno je razjasniti stav naše partije u tom pitanju. Samoubijstvo je bježanje od života, bježanje od borbe, to je put najmanjeg otpora i partija taj put osudjuje i protivstavlja mu put borbe, put postojanog otpora do posljednjeg časa, do posljednjeg daha.

Aljkavost i sporost u obavljanju partijskih poslova. Partijske poslove i poruke treba svršavati brzo, tačno i savjesno. Isto tako i partijske dokumente, projekte, materijale i izvještaje treba brzo svršavati. Jedan dan zakašnjenja može imati sudbonosni značaj. U uslovima nelegalnog rada mi komunisti moramo se pridržavati one narodne poslovice: što god možeš obaviti danas ne ostavljaj za sutra. Navodimo dva primjera aljkavosti i sporosti, koja su se žestoko osvetila krivcima i nanijela velike štete našem pokretu. Omladinac Sabolek iz Zagreba dobio je poruku da još taj isti dan odredi guje nekoliko pisama omladinskim komitetima u unutrašnjosti i da ih taj dan preda na otpremu. Medjutim, on je to propustio da učini taj dan i odlučio je, da taj posao svrši sutradan. Projekte pisama uzeo je na večer sobom kući a sutradan ujutro digla ga je policija zajedno s tim materijalom. A da je on svoj posao bio obavio kako

je bilo predviđeno, kod njega prigodom apšenja ne bi bio nadjen nikakav materijal. Drugi primjer je sa poštom za C.K. koja je nadjena kod Djordja Mitrovića u momentu njegovog apšenja. U toj pošti nalazili su se između ostalog i razni izvještaji, koje je Mitrović trebao i mogao još 14 dana prije svoga apšenja da otpremi CK.tu. Ali on je te izvještaje htio da izuči i pročita i zato ih je zadržavao. Ili je bio prenatrpan poslovima ili je bio aljkav i radi toga je bez potrebe zadržavao otpremu tih dokumenata i oni su radi toga pali u ruke protivnika. Uostalom treba u partiji uvesti praksu, da se što manje izveštaja o nelegalnom radu piše.

Mnoge drugove je upropastila aljkavost u sitnicama i ne može se dovoljno ponoviti koliki je zločin, pod uslovima fašističkog terora, kršiti pravila konspiracije pa i u najmanjim sitnicama. Svaka najmanje aljkavost može izazvati najteže posljedice. Drug Cvetković, u čijem stanu se nalazila sakrivena stamparija P.K. SKOJ-a u Zagrebu ostavio je svoj indeks u stanu druga Djerdže, koga je izdao provokator Stjepan Leskovar. Kod pretresa u Djerdjinom stanu nadjen je Cvetkovićev indeks, što je izazvalo pretres u Cvetkovićevom stanu i pad stamparije, jer je neposredno pred « posjetu » policije Cvetković izvadio uredjaj stamparije iz skrovišta i spremao se da počne raditi. Usljed te aljkavosti osudjena su tri potpuno nekompromitovana druga na ukupno 5 godina strogog zatvora.

Drug Edo Leskovar je došao jedne večeri kući i kad se već svukao da legne u krevet sjetio se, da ima kod sebe neke okružnice. Mjesto da se smjesta obuče i spremi okružnice na sigurno mjesto izvan kuće, koje je za takve prilike pronašao, on je mislio ovako: « Ja sam policiji nepoznat, zašto da baš sutra ujutro dodje policija? ». Ostavio je materijal u džepu od

kaputa i legao spavati, a drugo jutro je policija materijal prilikom hapšenja pronašla. Njega je takodjer izdao provokator Stjepan Leskovar, obučarski radnik iz Zagreba.

Nepotrebno čuvanje svakojakih arhiva. CK SKOJ imao je svoj omladinski arhiv, PK za Hrvatsku takodjer. Za vreme provala krajem 1935. ti su arhivi pali. A to je bilo sasvim bez potrebe, jer arhiv nikome nije potreban. Partija imade svoj centralni arhiv, koji je siguran od provala. Pokrajinski i mjesni komiteti ne smiju imati nikakvih svojih zasebnih arhiva. Oni mogu imati samo t.zv. tekući arhiv, u kome drže direktive koje su im za rad potrebne ili privremeno razne partijske materijale do njihove otpreme CKtu. Jedan drug je u tom arhivarskom cjepidlačenju otišao tako daleko, da je čuvao bez ikakve potrebe i opravdanja kopije svojih finansijskih obračuna od unazad jedne godine i ako je svaki njegov mjesečni obračun od višeg tijela bio potvrđivan. To je zločinačka lakomislenost.

Nekonspirativni način pisanja o partijskim konspirativnim stvarima. U prvom redu ne treba uopće ništa pisati o nelegalnom radu, o ličnostima, o neposrednim zadaćama, o mjestima i preduzećima. U koliko je potrebno o takovim stvarima pisati, onda se mora tako pisati, da policija, ako joj pismo ili izvještaj dopane ruku, ne može ništa razumjeti i da ne može doći niti do pravog traga. Beogradska provala krajem 1936. počela je otuda, što je jedan čovjek iz Beograda pisao drugome u Arandjelovac o jednom konspirativnom pitanju otvoreno u običnom pismu. Policija je pismo kriomice pročitala, izručila ga adresatu i onda izvršila kod njega pretres, tobože tek onda našla pismo, doznala ko ga je pisao u Beogradu, uapšila tog čovjeka u Beogradu, pohapsila sve njegove prijatelje, znance i drugove, sviju ot-

počela da muči i tako se postepeno širila beogradska provala. A da nije bilo te « sitnice » sa otvorenim i glupim pismom u Arandjelovac možda ovaj puta u Beogradu nebi uopće došlo do provale.

Zakašnjavanje sa obavještenjem partijske javnosti o apšenju, premetačini i o policijskoj zasjedi. U posljednjim provalama ima oko deset slučajeva apšenja važnih drugova, koji su pali samo za to, što su naišli u stan drugog uapšenog neznajući, da je on već dan ili dva uapšen i da je u njegovom stanu zasjeda. Da se takve « slučajnosti » i takve nepotrebne provale izbjegnju potrebno je sprovoditi svagdje ove tri mjere: Prvo, ograničiti na neizbježni minimum međusobna posjećivanja po stanovima sviju drugova koji aktivno rade u organizaciji. A u koliko su takve posjete neizbježne treba u svakom pojedinom slučaju imati u pripremi vjerodostojnu izliku i opravdanje svake posjete. Drugo, treba medju ukućanima, rodbinom, susjedima uapšenog naći nekoga, ko će odmah čim se policija pojavi u stanu dotičnog druga, obavjestiti one drugove, ili bar nekoga od njih, koji su k uapšenom zalazili u stan, da je on pao. O apšenju, premetačini i o zasjedi treba odmah pustiti glas u cijeloj organizaciji, razumije se bez panike i bez štete za uapšenog. I, treće u stanu svakog druga, u koji zalaze partiji, treba staviti neki neupadljivi znak, koji se i u prisutstvu policije može namjestiti ili postaviti u takav položaj, koji prema prethodnom ugovoru znači da stan nije « čist ». Taj znak treba udesiti na bezazleni i najneviniji način, ali tako, da se on iz napolja, sa ulice, iz dvorišta, iz ulaza ili sa hodnika može da primjeti.

Nasjedanje policijskim trikovima. Jedan drug upao je u stan gdje je bila policijska zasjeda. Poslije kucanja otvara mu vrata nepoznati čovjek (agent) i oslovljava ga sa « zdravo, družo ». Posjetioc upada u

umetnutu zamku i naivno uzvraća « zdravo » namjesto da kaže, da tog čovjeka ne pozna, da mu nije « drug » ili da odgovori sa nekim neupadljivim pozdravom (dobar dan ili slično). Razumije se taj je drug radi ovoga « zdravo » odmah bio uapšen i nikakve isprike mu nisu pomogle.

Mi se namjerno u ovom poglavlju ograničavamo samo na primjere iz posljednjih provala, na slučajeve koji su skrivili apšenja i provale. Svi ti primjeri mogu se nekome učiniti « sitnicama ». Ali to nisu nikakve sitnice. Konspiracija se sastoji u budnom pažnju na sve takve « sitnice ». Iz takvih « sitnica » ako se na njih ne obraća pažnja, nastaju krupne štete za partiju. Zbir sitnica sačinjava velike krupnice. Prenebregavanje sitnim organizacionim pitanjima-boljševizmu je tuđe. Podcjenjivanje tih sitnica pretvara se u zanemarivanje pravila konspiracije. A podcjenjivanje konspiracije politički znači, da se podcjenjuje fašistički neprijatelj i njegov aparat nasilja. A ko podcjenjuje snage neprijatelja, ko mu daje mogućnost da napane i iskoristi naše slabe strane — taj će izgubiti bitku. Zanemarivanje konspiracije slabi partiju, slabi njenu otpornu snagu, slabi radničku stranu na fronti klasne borbe. Zato je zanemarivanje konspiracije i kršenje njenih pravila jedna **oportunistička bolest**, koje izjeda iznutra i prljavi oružje revolucionarnog radničkog pokreta.

VI. Borba protiv provokacije

Pakovanja i podvale splitske policije. — Provokatori u službi zagrebačke policije. — Kako policija vrbuje provokatore u inostranstvu. — Izdaja kao most k provokaciji. — Biti oprezan prema konfidentazi. — Kako se boriti proti provokatora. — Ne nasjedati panici i podvalama.

Posljednje provale pokazale su takodjer, da je u našim redovima budnost prema provokaciji popustila i da je naša pažnja prema provokaciji malo zardjala. Našoj partiji uspjelo je, da od 1931. g. pa do nedavnog vremena raskrinka i učini bezopasnim nekoliko krupnih provokatora (Nikola Petković, Brezović, Šumanovac, Pop Ivanov, Milivoj Magdić itd.). Partiji je uspjelo da provokatorima onemogućí pristup u najviša partijska tijela i u njihovu okolicu. Ti relativni uspjesi u borbi proti provokacije doveli su do izvjesnog uspavlivanja pažnje prema provokaciji i provokatorima. To su posljednje provale najbolje pokazale. Jer, te su provale izazvane ne samo kršenjima konspiracije, dopuštenim političkim pogreskama i nedostacima u sistemu rada nego se dobrim dijelom imaju upisati u račun nekolicine provokatora. Partijska istraga o pojedinim još nerazjašnjenim slučajevima produžuje se, ali se već sada može članstvo i aktiv upozoriti na metode rada policije i upoznati se sa radom već raskrinkanih provokatora.

Pakovanja i podvale splitske policije. U Splitu početkom februara 1936. bilo je uapšeno 24 radnička i seljačka borca. Među njima i najbolji funkcioneri radničkog pokreta kao što su Vicko Jelaska, Josip Poduje i još mnogi drugi. Policija je nastojala uapšene Splićane da dovede u vezu s provalama u Zagrebu i u drugim mjestima. Međutim, apšnja u Splitu su rezultat već davno pripremane provokacije sa strane splitske policije. O tome jasno svjedoče dva slučaja: slučaj radnika **Matukića Rudolfa** i trgovca **Penića**. Još 8. februara 1934. predveden je na splitsku policiju radnik Matukić Rudolf k policijskom činovniku **Tukiću** i još jednom, kome nismo mogli doznati ime (nosi zlatni cviker). Radnik Matukić je besposlen metalac i da ne umre od gladi vršio je po privatnim kućama razne popravke i sitne poslove. Iz želje da pomognu bespelenom da se probije kroz život vlasnici mehaničarske radione braća Marić davali su tome radniku svoj alat za obavljanje tih poslova i pokadkada ga pozivali i na ručak ili večeru. Policijski činovnici postavljali su Matukiću Rudolfu stotinu pitanja, među ostalima ova: kako braća Marić dijele dobit, kako Ivo Marić provodi vrijeme kod kuće, što čita, da li čita male knjižice sa sitnim slovima i na tankom papiru, dali je bio plaćen liječnik koji je liječio Marićevu ženu, ko Marića posjećuje, šta se razgovara kad neko dodje, da li k Mariću dolaze Vicko Jelaska, Poduje, Josip Treursić, ko zadnji ostaje u radioni, da li u radionu zalaze tuđa lica, da li Ivo Marić ostaje poslije rada u radioni pisati, koje je marke pisaća mašina u radioni itd. Zatim su policajci pokazali Mandukiću snop fotografija i on je morao da kaže sve što zna o licima koja je prepoznao na fotografijama. Dalje citiramo vlastoručno napisanu izjavu koju je Matukić na zahtjev Ive Marića njemu predao: « Nakon toga su mi po-

čeli govoriti, da su me zato pozvali, jer da postoji slučaj krivotvorenja novca, da sam i ja u to upleten, jer da su oni koji su uhvaćeni označili mene kao pisca nekih u toj stvari kompromitirajućih pisama, ali da su oni tokom našeg razgovora stekli uvjerenje da sam nevin, pa da će me oni rado izbaviti, **ali samo: moram ja njima pomoći.** Moja pomoć bi se sastojala u tome da ja njima donesem jedan dokaz. Ja bih trebao na Marića mašini da učinim sa jednim limom, da izlimam slova R i D bez repića, zatim svako slovo oštampati na komadiću papira i to donjeti ne u policiju, nego u stan toga činovnika». Iz tog se iskaza jasno vidi, da je splitska policija htjela još početkom 1934 god. da izvrši krupnu podvalu. Ona je htjela da na Marićevoj mašini ošteti dva slova, onda da na papiru na kojem su odkucana ta oštećena (bez repića) slova odštampa neki letak, uapsi Marića i okolicu i onda dokaže, da je taj letak na njegovoj mašini štampan. Da bi ostvarila tu podvlalu policija je uapsila Matukića, onda mu podvaljivala, da je on, Matukić, upleten u neku aferu za krivotvorenje novca i prijetila mu da bi ga na taj način predobila za provokatorski posao. Razumije se, da je policija Matukiću obećala novčanu nagradu i dobru preporuku, da bi se mogao zaposlići. Vjerovatno je ova podvala policije poduzeta po inicijativi zloglasnog komunistoždera Cvetka Horvata, koji pod svaku cijenu hoće da postane šef policije u Splitu i u teznji da taj svoj životni san ostvari pribjegava k podvalama i k pakovanju.

Kada ova policijska podvala blagodareći budnosti Ive Marića nije uspjela, onda je policija preko Jelića našim drugovima u Splitu podmetnula provokatora trgovca Penića. Taj Penić je jedno vreme bio iskorišten kao javka. Svakoga ko je k njemu dolazio on je prijavljivao policiji. Policija nije odmah preduzi-

mala apšenja,, nego je vjerovatno čekala neku « mas-niju lovinu ». Kada je krajem 1935. g. neki slučajni čovjek iz Zagreba donio na tu javku pošiljku literature — a da ni sam nije znao što nosi — otpočela su apšenja. Uapšen je taj donosioc literature, zatim svi koji su ranije na tu javku dolazili i nekoliko Splićana. Sam provokator Penić nije bio apšen. Kada je poslije toga otpočela provala u Zagrebu, onda je Cvjetko Horvat dojurio u Split, uapsio provokatora Penića, braću Jeliće i prisilio ih da oni te-rete Marića, braću Vlak, Jelasku i niz ostalih uapše-nih. Tako, eto, tako rade « čuvari » zakona i « zaštit-nici » pravde.

Iskorištavanje provokatora sa strane zagrebačke policije. Zagrebačka policija nastoji proturiti provo-katore naprije u masovne organizacije: u sindikate, u C.P. i naročito u omladinu. Zagrebačka policija nastoji da sakrije provokatora i zato ne poduzima odmah apšenja nego tek poslije nekog vremena ili kad već uvidi da je njen provokator prozret i izolo-van od posla. To je bio slučaj sa nekadašnjim sekretarom M.K. SKOJa u Zagrebu, sa provokatorom **Stefanom Leskovarom**. On je bivši robijaš (bio je godinu dana na robiji). Za njega nije utvrđeno kada je postao provokatorom. Nije isključeno da je već i ranije bio provokator i da mu je jednogodišnje robo-vanje trebalo da posluži samo kao legitimacija za daljnji provokatorski rad. 1934. g. Leskovar osniva omladinske organizacije, ulazi u M.K. i pošto je « radnik » bira se za sekretara mjesne omladinske organizacije. Već njegov rad u M.K. izaziva sumnje. On često ne dolazi na sjednice i na sastanke, daje sumnjive i nejasne odgovore o svom odsustvu, nikoga ne pušta u « svoje » rejone. U početku njegov pro-vokatorski rad bio je ograničen na to, da bremza, da usporava, da smeta i sprečava djelatnost i razvitak

mjesne omladinske organizacije. U decembru 1934. Leskovar je bio kao sumnjiv i nesolidan element iz M.K. i iz organizacije isključen. Nekoliko mjeseci trajalo je dok je Leskovar uvidio, da je nečujno odstranjen. Tek onda su počela apšenja i tek onda je došlo do poznate omladinske aprilske provale u 1935. g. u Zagrebu. U to vreme postojali su već drugi sastavi M.K., P.K. i C.K. omladine. Ali ljudi su u aprilu 1935. g. bili apšeni i optuživani saglasno sastavu oml. foruma iz onog vremena u kome je Leskovar radio. Drugi jedan provokator u zagrebačkoj omladinskoj organizaciji — student **Žarković** takodjer nije odmah sve izdavao i provaljivao. On se je « odlikovao » time, što je uvijek nastojao da dobije što odgovorniji posao. U početku je bio u mjesnoj omladinskoj tehnici, onda se progurao u pokrajinsku i zatim došao u jedan forum. U tome forumu « istakao » se time što je mjesecima vodio borbu protiv radnika — sekretara toga foruma — sa motivacijom, da je taj radnik politički slab. U aprilu 1935. g. bio je uapšen. Iako je bio terećen, bio je pušten. Navodno — spasio ga je otac — pravoslavni sveštenik. Kod posljednje omladinske provale u Zagrebu 1935-1936 bio je ponova uapšen, vodio je agente po Zagrebu i doveo agente u dvije radionice, gdje je pokazao dvojicu radnika kojima nije znao ime, ali je znao gdje rade. Interesantno je, da je nakon kratkog vremena — tobože radi bolesti — pušten i sada se slobodno po Zagrebu šee.

Kako policija vrbuje provokatore u inostranstvu. Krajem 1935. g. dobili su mnogi jugoslavenski državljani u Francuskoj pismo slijedećeg sadržaja: « Dragi prijatelju, prema zahtjevu specijalnog izaslanika ministarstva unutrašnjih djela pri našem poslanstvu nama su potrebne informacije o pokretu naših sudržavljana u Francuskoj. Radi toga vas molimo

da nam pošaljete imena i sve podatke koji su vam poznati o slijedećem: 1) da li u mjestu gdje vi stanujete ili u okolici ima naših državljana koji su komunisti; 2) da li oni održavaju sastanke i da li vrbuju naše ljude da pristupaju komunističkim organizacijama. Te su nam informacije potrebne u brzom roku da bi naše organizacije mogli zaštititi pred francuskim vlastima. Očekujem vaš brzi odgovor kojeg treba da pošaljete u priloženoj kuverti i ja vas pozdravljam sa « Živila Jugoslavija » — Jugoslavenske pariške novine — potpis Krljević. A na priloženoj kuverti bila je ova adresa: gosp. Urlep, direktor jugopresa, 33, rue Dauphine, Paris-6. Ovaj dokument jeste samo jedan od dokaza kako policija svim mogućim načinima nastoji da zavrbuje provokatore ili da ih ubaci u naš pokret.

Izdaja kao most koji vodi k provokaciji. Izdajnik je onaj, koji bilo pod mučenjem ili uslijed drugih slabosti na policijskom ili sudskom saslušanju prizna je ili tereti sebe ili druge. Provokacija je svijestan rad unutar ili oko organizacije po poruci ili dogovoru sa policijom. Ali između izdaje i provokacije nema nikakvog kitajskog zida. Izdaja je početak provokacije. Izdaja je po svojim rezultatima ravna provokaciji. Vrlo često izdaja je prvi korak provokatora, koji do izdaje nije imao namjeru da postane provokator. Često policija postupa ovako: od uapšenog se traži da prizna « samo » jednu stvar i obećaje mu se, ako to priznanje učini da više neće biti mučen ili da će biti predan sudu, ili da će biti pušten ili slično. Ako uapšeni na to pristaje, on već time samim stupa u neku vrstu dogovornog stanja sa policijom. On daje tražena priznanja, a policija mu daje obećanje (slobodu ili prevodjenje na sud). Postavivši uapšenog u položaj ovisan od policije, policija onda obično ide dalje, traži nova priznanja, ucjenjuje

uapšenog, prijeti mu, da će u slučaju da ne vrši daljnja terećenja ili da ne ispuni neki drugi zahtjev policije saopćiti njegovim drugovima, da je izdavao i tako onaj ko je prvi put posrnuo, posrne i drugi put, policija mu ponovo prijeti i ucjenjuje ga, nudi mu novac i posao i tako od izdajnika postaje provokator. To se događa naročito onim naivčinama, koji policiji daju obećanja sa unutrašnjom namjerom, da policiju prevare i da, dočepavši se slobode policiji okrenu ledja. Ali ih policija drži tako u svojim pandžama da se oni iz tog zagrljaja ne mogu iščupati i sa vremenom postaje iz provokatora « iz nužde » provokatorom po zanatu.

Biti budnim kako prema provokaciji tako i prema douškivanju. Objavljujemo o tome jedan izvadak iz savjeta jednog iskusnog vodećeg druga iz naše partije: osim na provokaciju — to je samo dio borbe sa policijom — mi moramo naročitu pažnju posvetiti i na ostale kanale, koji policiji daju tragove za dostup u naše redove i naročito za otkrivanje organizacije. Tu je najveća opasnost za partiju naša sitno-buržoaska sredina, prolivenost, znatiželjnost i uređen naročit sistem douškivanja u čitavog zemlji. Tim sistemom obuhvaćeni su kelneri, portiri, nastojnici kuća, birtaši, poslovodje u preduzeću, zaostalijsi slojevi, radnici koji su namješteni raznim, obično policijskim preporukama u cilju špijunaže, članovi fašističkih organizacija, itd. Konfidenti se nalaze i medju funkcionerima raznih masovnih organizacija. Velikosrpska hegemonistička buržoazija i policija u tom pogledu je prvoklasan majstor. Veliki dio njene snage i njene hegemonije osim na aparatu nasilja počiva i na douškivanju. I u prečanskim krajevima njeni su pomagači veliki ostaci prokušanog austrijskog douškivanja. Naročitu ulogu u tom pogledu igraju stari iskusni činovnici iz carske Ochrane, angažovani

kod nas. Kao u borbi protiv provokacije tako i protiv douškivanja, mi moramo u naš svakodnevni praktični partijski život uvesti jednu novu praksu. Ona u isti mah treba da bude i odgovor na pokušaj policije i panikera, da sistemom provokacije demorališu naš pokret iznutra i poljuljaju njegov autoritet pred radnim masama. Ne umanjujući, kako smo već naglasili, budnost prema opasnosti provokacije unutar naših redova, mi moramo u borbi protiv douškivanja, iz defanzivnog stava prelaziti u ofanzivni. Prije svega moramo začepivati usta raznim našim panikerima, zatim organizovati masovan, planski, i stalni napad na sistem konfidentaže i provokacije kao na sredstvo tlačenja, kao na jedan dio borbe protiv velikosrpske hegemonističke tiranije i pljačke u našoj zemlji.

U našim sitnoburžoaskim uslovima strah od douškivača nije slučajan, kao što nije slučajnost da je panika od provokacije u našoj partiji jedno vrijeme bila zauzela porazan obim. Velikosrpska hegemonija, osim svoga staroga vizantijskog iskustva naslijedila je i usavršila ostatke austrijanštine, ostatke carizma, ostatke okupacije. Nije slučajnost, da je čak i u mirovne ugovore ušla klauzula, da se predratni i ratni dokumenti i podaci o konfidentima u našim krajevima smiju objavljivati tek poslije 30 godina, dakle kad današnji živi konfidenti izdajice, koji su služili nekoliko raznih careva i kraljeva poumiru... Nije na pr. ni to slučajnost da srpska vojska čuva kao najveću tajnu da je general **Boža Janković**, bivši predsjednik Narodne Odbrane koji je već davno umro, bio austrijski konfident. Mi konfidenta moramo da razlikujemo od provokatora. Provokator je ona mizerija, koja je medju nama u organizaciji, a konfident je oko nas. Provokator je opasniji, jer je prikriven i povezan najmaskiranijim vezama. Provokator dobija naročite i specijalne instrukcije, ima tajne sastanke

u policijskim ilegalnim stanovima, javke, tajno ime, šifre itd. On je prokušan i sposoban, u većini slučajeva za policiju siguran i povjerljiv. Mnogi je povezan samo sa policijskim, mnogi samo sa vojnim vlastima. Ukratko, sistem provokacije je kopija sistema vojne špijunaže. U borbi protiv nje, u demaskiranju provokatora treba velike spretnosti, pronicavosti i bistrine. Konfident je međutim jedan običan policijski doušnik, sa malim konkretnim zadacima, povezan na selu, često samo sa žandarima, a u varošima i sa kvartovima, policijskim agentima itd. U nacionalno potlačenim krajevima, u hrvatskim, makedonskim, albanskim, crnogorskim selima, oko opozicionih pokreta, kantineri i vratari u fabrikama, birtaši i kafedžije oko preduzeća, kelneri u većim kafanama, prodavci novina, cvijeća i slična zanimanja, koja zavise od čefa i dozvole policije, prisiljuju se da budu konfidenti. Mi naročito ne smijemo zaboraviti da je mnoga provala naše organizacije i pojedinaca uslijedila zbog naše nepažnje prema konfidentima, koji se oko nas vrte, dakle, u našem smislu ne od provokatora iznutra, nego spolja. I radi toga i radi naše zadaće, da obuhvatimo i mobilišemo sve nezadovoljne mase u borbi protiv konfidentaže, mi moramo sa našom ofanzivom protiv policije ići korak dalje, povezujući tu borbu protiv douškivanja sa borbom protiv provokacije. Naši aktivisti i naše organizacije u tom smjeru imaju jedno mnogo šire polje djelovanja i široke mogućnosti za razvijanje inicijative za tu borbu u najširim masama. Za provokaciju obično od nas osumnjičen je član partije. Zbog toga moramo pokazati najviše savjesnosti u istraživanju i provjeravanju sumnjičenja, da ne bi nasjeli vještom i planskom triku protivnika, da bacanjem ljage preko svojih kanala na jednog dobrog partijca još bolje zamaskira pravog provokatora ili da onemogućí za rad

sposobnog druga. U borbi protiv konfidenata tolika savjesnost nije nam potrebna iako i tu moramo pokazati svu ozbiljnost. Ali pošto je douškivanje u našoj zemlji jedna gotovo masovna pojava, jedan od stubova na kome se velikosrpski režim kod nas održava s jedne strane, a s druge strane pošto u našoj sredini postoji strah i mržnja protiv konfidenata, mi moramo našu borbu protiv provokacije povezati sa borbom protiv konfidenata. To treba činiti kombinujući najraznovrsnija i obranbena i napadna sredstva borbe, demaskirajući konfidenta i provokatora preko letaka, i pozivajući mase na javni bojkot i na javni prezir itd. Na taj način treba buditi masovnu inicijativu, masovnu pažnju i masovnu borbu protiv provokacije i douškivanja, a što je najvažnije, krčiti teren za sigurnije dalje naše prodiranje u mase, slabiti pozicije fašizma i njegovo oružje napada protiv nas, i pretvarati i iskoristiti u protivnom smislu, za borbu protiv njega. U tom smislu kurs naše borbe protiv policije iz dosadanje defanzive, treba da prelazi preko čarakanja i hrvanja u otvorenu ofanzivu i pogađanje protivnika u vrlo osjetljiv živac.

Kako se treba boriti protiv provokatora. O tome je već mnogo pisamo u raznim direktivama i člancima. Naročito iscrpno osvijetljeno je to pitanje u direktivnom članku, koji je štampan u 4. broju « Šta i kako da se radi ». U najkraćim potezima ta uputstva bi se mogla izraziti ovako: Proširenje našeg rada medju masama je najbolji način borbe protiv provokacije. Citavu našu djelatnost treba povezati sa akcijama i pokretima masa. U koliko je naša organizacija u masama dublje ukorjenjena i temeljitije prodršla medju mase u toliko je opasnost od provokatora manja. Pojačavanje primjene pravila konspiracije je daljnje važno sredstvo za borbu protiv provokacije. Pri pra-

vilnoj raspodjeli rada, pri strogoj disciplini, pri zavodjenju kontrole nad radom pojedinaca, pri strogom provodjenju pravila, da smiješ znati samo ono što se neposredno tvog partijskog rada tiče, pri osiguravanju toga, da sastav vodećih partijskih tijela bude zbilja nepoznat — rad provokatora je otežan, a njegovo raskrinkavanje olakšano. Dalje, treba u sistemu našeg rada zavesti i striktno primjenjivati princip, da u jednom tijelu, ćeliji, forumu i sektoru rade drugovi, koji jedan drugom vjeruju i jedan drugog dobro poznaju. Zajednička ocjena svakog novog, svakog nepoznatog, svakog koji izaziva sumnju je prokušana mjera borbe protiv provokacije. Najefikasnije sredstvo borbe protiv provokacije je stvaranje jedne takve atmosfere prezira, mržnje, bojkota u javnosti protiv provokatora, koja će zbilja otežati djelatnost tih Juda.

Borba protiv panike i policijskih podvala. Opreznost i budnost prema provokaciji ne smije nikada da predje u neki panički strah od provokacije i u naivno vjerovanje svakoj neprovjerenj glasini. Kod borbe s provokacijom mi ne smijemo zaboraviti, da policija stalno praktikuje ubacivanje u naš pokret raznih glasina, kojima je cilj da ocrne jednog ili drugog dobrog partijca u našim redovima, i da posiju sjeme razdora i općeg međusobnog nepovjerenja u našem pokretu. Povijest međunarodnog radničkog pokreta puna je slučajeva da je policija pustila glas, da je jedan ili drugi iskreni radnički borac njen plaćenik. Takvih je slučajeva bilo i kod nas. Primjera radi navodimo slučaj poznatog radničkog borca **Sime Miljuša** i njegove žene **Zore**. O njima je policija pustila glas da su provokatori i oni su nekoliko godina patili pod tom najtežom optužbom, koja se može dići protiv čestitog, iskrenog i poštenog pristasa i učesnika radničkog pokreta. Širenje neprovjere-

nih glasina ide na ruku samo našem klasnom neprijatelju. Radi toga, uporedo sa pojačanom borbom protiv provokacije treba žestoko udariti po prstima i po jeziku sve paničare, sve kolportere neprovjerenih glasina i sve one, koji lakomisleno podižu ili prihvataju neosnovana sumnjičenja, jer, pored sveg ostalog — takvi panikmaheri i lakomislena pričala otežavaju borbu protiv pravih provokatora.

VII. Držanje komunista pred klasnim neprijateljem

Težak i odgovorni sektor klasne borbe. — Narodna pjesma i naše nacionalne tradicije o držanju pred nasilničkim ugnjetačima. — Engels i Staljin o držanju na policiji i sudu. — Slijedimo primjer Georgija Dimitrova. — Izdaja je najveći zločin prema partiji i radničkoj klasi. — Prvo priznanje kao prva karika u lancu izdaje. — Priznanje terećenja je izdaja. — Mučenje nije opravdanje izdaje. — O hrabrosti i strahu. — Neprihvatljivost opravdanja izdaje sa težinom nadjenog materijala. — Priznanje iako je kasnije povučeno predstavlja izdaju. — Ne nasjedati trikovima i podvalama policije. — Nedopustljivost pomirljivosti prema izdaji i izdajicama. — Izdajstvo je objektivna provokacija.

Besporno je da je u svim provalama u našoj partiji od 1929 pa do danas najveću negativnu ulogu odigralo loše držanje mnogih uapšenih drugova pred policijom i na sudu, koje je nedostojno komunističkog imena. Niti razne političke greške, koje su dovodile i omogućavale provale, niti kršenje pravila konspiracije, pa dapače ni ogavni rad provokatora nisu našoj partiji nanjeli toliko štete kao izdajstva (tj. priznanja) mnogih i mnogih uapšenih drugova. Može se slobodno i bez pretjerivanja ustvrditi, da ni jedna jedina provala ne bi partiji nanijela osjetljive štete,

da u svakoj provali nije bilo jednog ili više moralnih i političkih slabića, kukavelja i ništarija, koji su svojom izdajstvom policiju upućivali uvijek na nove tragove i tako proširivali gotovo svaku provalu. Kao što su god **Djuro Djaković, Hećimović, Marganović, Broz, Petko Miletić, Nešić, Varesko, Vuk, Šarić** i deseci drugih svojim junačkim držanjem uzdigli barjak naše partije, stvorili joj autoritet među radničkim i seljačkim masama i izazvali među neprijateljima poštovanje prema njoj, tako su mnogobrojni izdajice svojom kapitulacijom pred nasiljem ugnjetača uprljali krvlju mučenika poprskanu zastavu partije i kompromitovali je u očima radničke i opozicione javnosti.

Pitanje držanja na policiji je danas toliko aktuelno, da je ono postalo pitanje života ili smrti naše partije. Na tom sektoru borbe mi moramo pobjediti. Taj bedem **moramo** pod svaku cijenu, i kud puklo da puklo, istrgnuti iz ruku protivnika. U protivnom slučaju, mi ćemo stalno graditi mjesecima i godinama, a neprijatelj će nam, kao i do sada u većini slučajeva sa mukama izgradjeno srušiti sa jednim ili nekoliko poteza. Najbolja politička linija, najpravičniji rad među masama, najveća požrtvovnost u nelegalnom radu — sve je to postavljeno u pitanje, sve je to ugroženo, ako našoj partiji ne uspije, da u pitanju držanja na policiji izvrši jedan **korjeniti prelom**. Provođenje toga preloma jeste jedna od najvažnijih političkih zadataka naše partije i jedno od najvažnijih mjerila za ocjenu dostignutog stepena njenog razvitka.

Težak i odgovoran sektor klasne borbe. Držanje na policiji na preslušavanjima, u policijskoj i sudskoj istrazi i u toku moralnog i fizičkog mučenja je jedan od najodgovornijih sektora klasne borbe. Tu je jedinka, pojedinac, izolovani i ulovljeni borac sam

Samcat suprotstavljen čitavoj dobro izgradjenoj mreži i aparatu klasnog nasilja, laži, podvala, ucjene i pakovanja. Za svakog partijca, omladinca i za svakog radnika, za svakog pripadnika izrabljivanih i ugnjetenih narodnih slojeva nema odgovornije — i časnije — zadaće, nego pretstavljati partiju u takvoj strašno neravnoj i nejednakoj borbi. Ko to iskušenje, to provjeravanje i taj revolucionarni ispit prodje, taj je dokazao, da je dostojan da nosi veliko i počasno komunističko ime i da bude pripadnik predvodničkog odreda velike vojske izrabljenih, potlačenih i potištanvanih. Tu treba da se primjeni i u praksi dokaže čvrstina komunističkog uvjerenja, partijsko-revolucionarni patriotizam, uzvišeni samopregor i plemena spremnost za najveće žrtve u ime interesa cje-line, u ime interesa klase i u ime interesa neizbježnog društvenog razvitka.

Narodna pjesma i naše nacionalne tradicije o držanju pred nasilničkim ugnjetačima. Mnogi drugovi, koji nisu izdržali iskušenje, koji nisu u praksi položili ispit o svojoj čvrstini pred klasnim neprijateljem pokušavaju svoje kukavičko izdajničko držanje opravdati tobožnjim neznanjem o tome, kako trebaju da se drže. To opravdanje ne može se i ne smije se primiti i ako ono sadrži zrnce istine. To zrno istine sastoji se u tome, da su naši komiteti, organizacije i aktivisti do nedavna zbilja obraćali vrlo malo pažnje na informisanje i instruisanje drugova kako se trebaju držati u slučaju apšenja i mučenja. Ali pored toga krupnog nedostatka u našem dosadasnjem radu, taj nedostatak ne može i ne smije nikome poslužiti kao isprika i kao opravdanje za izdaju. Jer, klasni i revolucionarni instinkt podskazuje svakome, da ne smije dragovoljno niti prisilno, ni sa prevarom ni sa ucjenom da izdaje sebe i svoje drugove. Osim toga, svi narodi Jugoslavije, stenjali su pod igom feudal-

nih ugnjetača, Turaka, Mlećana, Madjara i austrijske veleposjedničke gospode. Te tradicije su svima još iz školskih vremena poznate. A također i iz dragocjenih narodnih pjesama, koje su svakome čak i nepismenima poznate. Kao primjer navodimo narodnu pjesmu o nacionalno-oslobodilačkom borcu i predstavniku obespravljene raje — o starcu **Vujadinu**, kome su turski ugnjetači izboli oba oka. Ni na najvećim mukama starac Vujadin nije ništa htio da prizna. O njegovom držanju prigodom mučenja i ispitivanja narodna pjesma kaže :

Djevojka je svoje oči klela :
« Čarne oči da bi ne gledale !
» Sve gledate, danas ne vidjeste,
» Dje prodjoše Turci Lijevnjani,
» Provedoše iz gore hajduke :
» Vujadina sa obadva sina.

.....

Kad su bili bijelu Lívnu,
Ugledaše prokleta Lijevno
Dje u njemu bijeli se kula.
Tad govori stari Vujadine :

« O sinovi, moji sokolovi !
» Vidite li prokleta Lijevno,
» Dje u njemu bijeli se kula ?
» Ondje će nas biti i mučiti :
» Prebijati i noge i ruke,
» I vaditi naše oči čarne ;
» O sinovi, moji sokolovi !
» Ne budite srca udovička,
» No budite srca junačkoga,
» Ne odajte druga ni-jednoga,
» Ne odajte vi jatake naše,
» Kod kojih smo zime zimovali,
» Zimovali blago ostavljali ;

- » Ne odajte krčmarice mlade,
- » Kod koje smo rujno vino pili,
- » Vino pili u potaji bili.

Kad dodjoše u Lijevno ravno,
 Metnuše ih Turci u tamnicu,
 Tamnovaše tri bijela dana,
 Dok su Turci vijeć vijećali,
 Kako će ih biti i mučiti :
 Kad prodjoše tri bijela dana,
 Izvedoše starog Vujadina,
 Prebiše mu i noge i ruke ;
 Kad stadoše oči vadit' čarne,
 Govore mu Turci Lijevnjani :

- « Kazuj, kurvo, stari Vujadine !
- » Kazuj, kurvo, družinu ostalu,
- » I jatake kud ste dohodili,
- » Dohodili, zime zimovali,
- » Zimovali, blago ostavljali ;
- » Kazuje, kurvo, krčmarice mlade,
- » Kod koje ste rujno vino pili,
- » Pili rujno vino u potaji ? »

Al govori stari Vujadine :

- » Ne ludujte Turci Lijevnjani !
- » Kad ne kazah za te hitre noge,
- » Kojeno su konjma utjecale ;
- » I ne kazah za junačke ruke
- » Kojeno su koplja prelamale
- » I na gole sablje udarale ;
- » Ja ne kazah za lažljive oči,
- » Koje su me na zlo navodile
- » Gledajući s najviše planine
- » Gledajući dolje na drumove,
- » Kud prolaze Turci i trgovci ».

(Citirano prema « Srpske narodne pjesme » od Vuka
 Stef. Karadžića, knjiga III. str. 155-7).

Na nas, na revolucionarni radnički pokret pala je uzvišena i časna zadaća, da ove naše najbolje narodne tradicije, koje su morima krvi i suza oplakane i plaćene, naslijedimo i da se sa njima služimo u borbi protiv savremenih janjičara, mučitelja i neprijatelja naroda.

Engels i Staljin o držanju na policiji i na sudu. Najbolji vodje svjetskog radničkog pokreta — Marks, Engels, Lenjin i Staljin obraćali su veliku pažnju držanju revolucionara pred klasnim neprijateljem. I oni su svaku slabost, svako priznavanje smatrali izdajom. Tako je za vrijeme postojanja Bizmarkovih iznimnih zakona protiv socijalista u Njemačkoj Engels, pisao Bebelu u svome pismu od 13 sept. 1886. g. (vidi « Arhiv Marks i Engelsa », knjiga IV. str. 362-363 rusko izdanje): « Evo, čemu vi možete da se naučite od Francuza. U toku posljednjih 50 godina kod sviju revolucionera postoji pravilo: **optuženi na saslušanjima odbija da daje isljedniku bilo kakva priznanja.** Istražitelj ima pravo da pita — optuženi ima pravo da ne odgovora tj. da ne podiže nikakvih optužaba protiv samog sebe i protiv svojih drugova. To je opće primljeno pravilo. Svako odstupanje od toga pravila smatra se poluizdajom i to pruža ogromnu korist u svim procesima. Ali zato, za vrijeme javnog procesa, ruke su slobodne ». Ovo gledište Engelsa mora biti sveta direktiva za svakog uapšenog komunistu ili komunističkog omladinca. U policijskoj i sudskoj istrazi ništa ne potvrđivati, ništa ne priznavati, ne teretiti ni sebe niti svoje drugove. A na javnom procesu braniti politiku partije, braniti pravo potlačenih i izrabljenih da se bore za odstranjenje društvene nepravde, pljačke i otimačine. Toga stava treba se pod svaku cijenu pridržavati. I pod cijenu najvećih muka i mučenja, i pod cijenu dugogodišnje robije, i pod cijenu vlastitog života. Spremnost na

sve žrtve mora biti najveća odlika svakog komunista. Veliki pisac **Maksim Gorki** rekao je: « Nema svjetlijeg heroizma od samoodricanja za slobodu drugih ». Tu spremnost na žrtve u ime klase i u ime boljitka čitavog čovječanstva najsajnije je izrazio **Staljin**, kada je o sebi napisao, da je on spreman da za radničku klasu dade sve: svoju ličnost pa ako ureba i svoj život i kap po kap svoje krvi. Pravilno je primjetio jedan naš vodeći drug, da se put kojim idu komunisti u slučaju potrebe cementira krvlju i kostima naših najboljih boraca. Veliki srpski napredni mislilac **Svetozar Marković** rekao je: « Onaj, koji nije gotov, da se za svaki atom svojih ubedjenja žrtvuje nek se ne zove predstavnikom narodnih misli » (v. Celokupna Dela VIII. str. 6-7). Veliki poljski pjesnik **Adam Mickijević** u svojoj: « Odi Mladosti » ovim riječima ocjenio je plemenitost spremnosti na žrtve radi ideje i radi boljitka čovječanstva: « Srećan je onaj koji je pao u borbi, jer će njegovo nepomično tijelo postati stepenica za druge da bi se dostigao vrhunac slave ». Bolje je svoje tijelo pretvoriti u nepomičnu stepenicu, preko koje će se klasa, narod i društvo razvijati napred k sreći i blagostanju, nego sačuvati svoj život cijenom odvratnog izdajstva.

Slijedimo primjer Georgija Dimitrova. Polazna misao svakog uapšenog kod preslušanja, mučenja, u istrazi i na sudu mora biti: ne braniti lično sebe, nego partiju i pokret. Čim neko pokuša da svoje držanje pred klasnim neprijateljem podredi ličnoj zaštiti, tj. zaštiti svoje ličnosti, on već samim tim stupa na klizavi put, koji ga vodi sve dalje i dalje nizbrdice — do izdajstva i do provokacije. Kod apševanja jednog ili više komunista policiji nije toliko stalo do toga, da upravo te komuniste istragne iz aktivnog rada i pošalje ih na robiju nego ponajviše do toga, da preko uapšenih ulovi daljnje niti, da od njih dozna

potrebne podatke o djelatnosti organizacije. Zato osnovni pravac zaštite uapšenog pred policijom mora biti; ništa ne priznati, ništa ne potvrditi, što bi moglo policiji da posluži kao trag ili kao povod za nova apšenja i za otežanje rada organizacije. Toga se pravca treba pridržavati bez obzira na to, šta će biti sa uapšenim: da li će on biti mučen, tučen ili ubijen ili poslat na dugogodišnju robiju. Sjajan primjer takve obrane dao je vodja Kominterne — drug **Dimitrov** pred fašističkim sudom u Lajpcigu. On je tamo otvoreno rekao: «Ja branim svoju komunističku revolucionarnu čast. Ja branim svoje ideje, svoje komunističko uvjerenje. Ja branim smisao i sadržaj moga života». Dimitrov je dao komunistima u cijelom svijetu sjajan primjer, kako se treba držati pred klasnim neprijateljem. On u toku čitave istrage nije branio sebe lično, nego partiju i ideju, bez obzira na to što će se njemu lično dogoditi. U svome držanju pred klasnim neprijateljem komunisti moraju biti prožeti naučnim optimizmom, da će naša velika stvar, unatoč sviju progona, mučenja i ubistava na kraju krajeva ipak pobijediti. Taj istorijski optimizam revolucionarnog radničkog pokreta sjajno je izrazio Dimitrov u svome govoru na Lajpciškom sudjenju. On je svoj obranbeni govor završio ovim riječima: « U 17. stoljeću stajao je osnivač fizike Galileo Galilei pred strogim inkvizicionim sudom i trebao je kao heretik biti osudjen na smrt. On je onda sa najdubljim uvjerenjem i odlučnošću uzviknuo: « Ipak se ona — zemlja — okreće ». I ta naučna teza postala je docnije općom svojinom čovječanstva. Mi komunisti možemo sa ne manje odlučnosti nego stari Galilei danas da kažemo: Unatoč svega kreće se. Točak istorije kreće se napred — prema pobjedi slobode i napredka — prema Sovjetskoj Evropi, prema Svjetskom Savezu Sovjetskih Republika. I taj

točak, koga pokreće proletarijat pod vodstvom Komunističke Internacionale ne može biti zaustavljen nikakvim mjerama istrebljivanja, nikakvim osudama na robiju i nikakvim smrtnim osudama. Taj se točak kreće i kretaće se napred do konačne pobjede komunizma ». Svaki komunista predstavlja jedan šaraf ili šarafčić u tome točku istorije. Prema tome svaki komunista kad pane u ruke neprijatelju mora tako da se drži, da ne nanese niti najmanje štete partijskom organizmu bez obzira na to što će se sa njim lično dogoditi.

Izdaja je najveći zločin prema partiji i radničkoj klasi. Jedan naš radnički funkcioner koji je izdržao mnogo godina robije i koji je danas član P.B. naše partije — iz konspirativnih razloga ne smijemo ovdje navesti njegovo ime — ovako piše o izdaji i izdajnicima: « Izdaje svojih drugova, a time i organizacije **ne može se ničim opravdati.** Svaki drug, čim postaje članom komunističke partije ili omladine, mora da bude svijestan toga, da ga čeka težak, naporan put. Stupajući u partiju on uzima na sebe ogromnu odgovornost pred radničkom klasom. On mora već unapred biti spreman na to, da u slučaju potrebe za partiju i za radničku klasu podnese sve muke i napore, pa i svoj život da žrtvuje. Skoro većina drugova, koji nisu imali hrabrosti i snage da do kraja boljsevički izdrže sve teškoće i mučenja krvničkih sluga i koji su izdavali uvidjeli su istom kasnije, u zatvoru i na robiji kakav su težak **zločin** učinili prema partiji i prema radničkoj klasi. Ti izdajnici moraju da podnose ne samo niz godina teške robije nego i da duševno i moralno trpe radi svog lošeg držanja pred klasnim neprijateljem. Mnogi bi od njih danas rado podnio i mnogo veće muke samo da opere sa sebe i sa partije ljagu, koju je prouzrokovao svojim kukavičkim držanjem. Nikakva robija makar koliko

ona bila duga i teška ne može za osudjenog komunistu biti tako teška i tako nepodnosiva kao saznanje (svijest) o tome, da je on učinio zločin izdajstva prema partiji i prema radničkoj klasi. Naprotiv: za svakog druga koji hrabro i za komunistu dostojno prodje kroz sva mučenja na policiji, upravo to saznanje, da je on sve to izdržao, a da nije okaljao svoje lice niti lice partije, jeste jedna ogromna moralna potpora, koja mu olakšava sudbinu i koja mu omogućava, da sve tegobe robije podnosi tako rekuć, igrajući se. Za jednog proleterskog borca koji se nalazi u buržoaskoj tamnici nema veće zadovoljštine nego upravo to saznanje, da je on svojim držanjem na policiji i na sudu pokazao, da je dostojan da nosi boljševičko ime ». Ovo iskustvo jednog dobrog komuniste, koji je prošao kroz mučenja i kroz dugogodišnju robiju, i koji je na robiji tamnovao kako sa izdajnicima, tako i sa drugovima koji su se pred klasnim neprijateljem besprekorno i uzorno držali treba da posluži kao opomena za sve članove partije i omladine.

Prvo priznanje je prva karika u lancu izdaje. Često uapšeni komunista primjenjuje na policiji ovu taktiku: ne kaže sve, nego samo nešta i ludo vjeruje da svojim prvim ili djelomičnim priznanjem može policiju zadovoljiti, i sebe tako rekući « otkupiti » od daljnjih priznanja i od izdaje. To je loša i pogrešna taktika, koja neizbježno vodi k daljnjoj izdaji. To je početak izdaje. Jer čim policija vidi, da uapšenik nešto priznaje ili da samo za sebe priznaje, to za nju znači da dotični mnogo zna i da hoće da se sa sitnicama spasi. Ako samo za sebe priznaje, to znači, da je zbilja radio, a komunisti ne rade jedan od drugog izolovano. To znači — policija dalje rezonuje — treba na tog čovjeka pritisnuti i on će govoriti i dalje. I tek onda počinju mučna ispitivanja,, batine i mu-

čenja. I ko je učinio — iz straha pred mučenjem — prvi korak i dao djelomična priznanja ili teretio samo sebe, taj će pod mučenjem učiniti i drugi i treći korak i dokoturaće se do izdaje. Svaki uapšeni komunist obično uvijek znade za povod svog apšenja. Znajući taj povod, znajući, šta policija sumnja ili što ga tereti on treba prije prvog saslušanja, da sastavi u svojoj glavi vjerodostojne odgovore i objašnjenja na svako pitanje policije, ali takve odgovore, koji ne terete niti njega niti kog drugog iz organizacije i koji ne navode policiju na pravi ili na novi trag. Zapravo, takve odgovore, takva prikrića, takav alibi i objašnjenja svaki komunista treba da ima već unapred spremljene još prije apšenja za svaki konkretni nelegalni posao. Ako kod njega nadju letak ili bilo koji drugi kompromitirajući materijal svaki komunista mora imati unapred spremljen izgovor kako je do tog letka došao, gdje ga je našao i slično. Ako komunista ide na neki sastanak ili sa nekog konspirativnog sastanka on unapred treba da ima vjerodostojan izgovor zašto je u toj ulici bio. Učesnici svake sjednice i svakog nelegalnog sastanka treba da se unapred dogovore za slučaj, da ih policija na sastanku zatekne itd. itd. Za svaki konkretni nelegalni posao komunisti moraju imati neki izgovor i neko pokriće. To objašnjenje treba dati u slučaju apšenja i na saslušanjima držati se toga konzekventno do kraja, za vreme mučenja, za vreme unakrsnog ispitivanja, za vreme suočenja i za vreme predjavljanja sa strane policije raznih drugih « dokaza ». U tome pravcu i u tome duhu treba vaspitivati članove partije stalno i besprekidno.

Priznanje terećenja — je izdaja. Mnogi naši drugovi naivno smatraju da ako potvrđuju terećenja i priznanja, koja je netko od suapšenika izvršio, da to nije izdaja. Takvo gledište je pogrešno iz više raz-

loga. Ako je jedan od uapšenika teretio dvojicu, petoricu ili deseticu onda niko od njih ne smije ta terećenja da prizna. Ako niko od terećenih ne prizna i ne potvrdi terećenje prvog onda se time postizava četverostruki cilj: prvo, zaustavlja se provala na onima koji su već uapšeni. A ako neko potvrdi terećenje jednoga onda policija traga dalje, ona onoga ko priznaje i potvrđuje terećenja prvog izdajnika sili da tereti i uvlači nove ljude i tako se provala širi. Drugo, potkopava se vjerodostojnost terećenja sa strane izdajnika i njemu više ni policija a pogotovo sud ne vjeruje. Treće, postizava se puštanje na slobodu nekolicine ili većine uapšenih još prije procesa ili bar na samom procesu. Četvrto, utiče se na prvog izdajnika, njega se sokoli i prinudjava da svoja terećenja povuče. Ako pak recimo od deset uapšenih jedan priznaje i tereti svu ostalu deveticu a samo jedan od te devetorice potvrdi priznanje prvog izdajnika onda policija ima u rukama dokaz, da su i ostala osmorica « krivi », i onda ih muči tako dugo dok ne popuste ili dok ih fizički ne slomi. Prema tome priznavanja terećenja drugih jeste takodjer izdaja. Od toga što je neko priznao tek posto je njegov drug koji je sa njim uapšen « prvi » priznao, od toga izdajstvo nije postalo manje.

Mučenje, pa ni ono najstrahovitije, ne može za komuniste biti opravdanje izdaje. Naša partija postigla je u svome razvitku već takav stepen, da za većinu aktiva, pa i za većinu članstva ni zatvor ni robija nisu više strašni. Ni robije ni zatvora naši se drugovi više ne plaše. Ali medju našim komunistima ima ih još dosta, koji se plaše mučenja. Naša partija treba dakle, da se razvije jedan korak dalje i da se u partiji stvori takvo stanje i takva atmosfera, da se nijedan komunista ne boji niti najstrahovitijih mučenja. Problem izdržavanja mučenja treba članstvu i aktivu

politički razjasniti. Pokušaćemo to pitanje ukratko ovdje razjasniti sa raznih strana. Prije svega potrebno je imati jasnoću o tome, zašto se policija služi sredstvima mučenja. Prosto zato, jer joj je dosadašnja praksa pokazala, da je u većini slučajeva mučenje uspješno sredstvo policijske istrage. Prema tome nameće se sam po sebi logički politički odgovor, da će policija prestati sa mučenjem onda, kada uvidi da joj ni to sredstvo ne pomaže. Kad se policijski sadiste u 10 ili 15 slučajeva uzastopce ubijede, da sa mučenjem ne mogu iznuditi nikakva priznanja, onda je vrlo vjerovatno, da se u jedanaestom, u šesnaestom ili u dvadesetom slučaju neće ni pokušavati da posluži tim sredstvom, jer se ono pokazalo za nju kao nedjelotvorno. Dalje, treba razjasniti šta politički znači priznavanje pod mučenjem. Priznavanje usljed mučenja politički znači popuštanje pod pritiskom. A popuštanje pod pritiskom jeste jedna od najgorih vrsta oportunističke. Jer, što je oportunizam? Opća formulacija oportunističke može se svesti na ove tri karakterne crte: prvo, popuštanje pod vanjskim pritiskom; drugo, žrtvovanje interesa cjeline interesu pojedinca ili pojedinih grupa i slojeva; treće, žrtvovanje interesa općeg i konačnog cilja interesu jednog trenutka. Prema tome, priznavanje pod mučenjem jeste politički ne samo izdaja nego i jedan izraziti i go oportunističke u njegovoj najogavnijoj formi. Jer to priznavanje iznudjeno je pod pritiskom. Jer, to priznavanje pretstavlja žrtvovanje interesa partije i radničke klase ličnom interesu pojedinca, koji pod cijenu upropaštavanja i organizacije i svojih drugova hoće da spasi svoj kukavni život. Jer, — na kraju, — to priznavanje znači žrtvovanje našeg općeg cilja trenutnom interesu pojedinca koji u momentu mučenja ništa drugo ne vidi nego svoju želju, da se pod svaku pa makar i najnedostojniju cijenu lično izvuče.

Ogromna je iluzija, da se položaj i izgledi uapšenog koji se podvrgava mučenju popravlja, ako on vrši tražena priznanja t.j. ako vrši izdaju. Opće je pravilo, da svi oni koji su priznavali budu najjače osudjeni. Najviši broj godina robije u svima dosadašnjim procesima dobili su upravo izdajnici. Ko pod mučenjem vrši u početku samo djelomična priznanja njega policija duže muči i opet ponova muči, da bi od njega sve izvukla što on znade. Na kraju, iskustvo nam pokazuje da najmanje muče one, koji ništa ne priznaju. Njih ili prestaju mučiti ili ih prosto ubijaju. Ali bolje je biti ubijen nego biti izdajnik svoje partije i svoje klase i nositi taj sramotni žig kroz cijelo vreme na robiji i poslije izlaska sa robije. Svaki drug koji se podvrgava mučenju ne smije u tom teškom trenutku da zaboravi, da on ipak nije sam. On treba da bude nošen svijeću, da su u njega uprte oči čitave partije i čitave radničke klase i cijelog protufašističkog narodnog pokreta. On se ne smije osjećati usamljen u tim teškim časovima. On treba da ima stalno na umu, da partija i klasa očekuju od njega herojsko, dostojno i boljševičko držanje i da ga je zapala teška ali, časna uloga da pred klasnim neprijateljem demonstrira nesalomljivost komunističkog pokreta. Kad uapšeni i mučeni drugovi uvijek budu imali pred očima saznanje, da oni u momentu preslušanja, natezanja s policijom i u momentu mučenja igraju važnu i **historijsku ulogu**, ulogu revolucionarnih predstavnika svoje klase onda će oni moći stoički da podnose i najveće muke. Kod držanja pred klasnim neprijateljem a naročito kod mučenja treba imati stalno na umu, da junaštvo, tvrdokornost i promišljena izdržljivost na kraju krajeva i neprijatelja pobjedjuju. Komunisti koji se pred policijom dobro drži i koji izdrži i sva mučenja izaziva udivljenje i samog klasnog neprijatelja, podiže ugled par-

tije, i izaziva kod policije poštovanje prema njoj. Dobro držanje pred klasnim neprijateljem je ogromna moralna pobjeda cijele partije. Iz svih gore navedenih razloga jasno je, da priznavanje pod mučenjem partija ne može i ne smije smatrati kao neku olakšavajuću okolnost za izdaju.

Mnogi drugovi, naročito mladji, malakšu pod pritiskom mučenja na policiji, jer nisu svijesni ogromne važnosti i značaja svog ličnog rada u općoj borbi radnog naroda. Mnogi misle: « Ja i onako ne značim mnogo, radi mene neće revolucija ni ranije niti kasnije pobjediti ». Ne dragi družo, to nije tako, možda će baš tvoj, iako sitni rad, u vezi sa radom mnogih drugih, biti odlučan za pobjedu ili poraz. Sjeti se što je naš dragi drug Staljin kazao: « Kadrovi odlučuju sve ». Kadrovi to su ljudi, to smo mi svi i « veliki » i « mali ». Drug Staljin je na sve nas mislio kad je govorio o kadrovima, on je mislio i na **tebe** dragi nepoznati družo! I ti si jedan od onih nepoznatih junaka klasne borbe od kojih najviše zavisi uspjeh opće borbe. Imaj uvijek u vidu, a naročito onda kad klasni neprijatelj nastoji da te slomi mukama, da pripadaš razmjerno malobrojnoj avangardi, ali sastavljenoj iz najboljih sinova radničke klase, da u partiji nema beznačajnih ljudi, da o radu **svakog** pojedinog partija ovisi uspjeh pokreta, da si stupanjem u partiju preuzeto tešku, ali časnu **ličnu** odgovornost za sreću i budućnost radnog čovječanstva.

O hrabrosti ili strahu. Tvrdnja ili pretpostavka, da sposobnost izdržavanja mučenja zavisi od fizičke konstitucije, od prirodnjenih osebina (hrabrost ili kukavičluk) pojedinca nije tačna i nije naučna. I u našoj partiji i u revolucionarnom pokretu u drugim zemljama možemo naći mnogo i mnogo primjera, da su ljudi slabe fizičke konstitucije, bolećivi i fizički slabi, izdržavali najveća mučenja. Otpornost pri mu-

đenju ne zavisi od fizičke otpornosti mučenog. Ta otpornost zavisi jedino i isključivo od jakosti njegovog uvjerenja, od stepena njegove privrženosti partiji i od njegove spremnosti da se lično žrtvuje za interese klase i društvenog napretka. Prema tome slabost prigodom mučenja ne smije se pripisivati fizičkoj slabosti dotičnog, nego njegovoj političkoj i ideološkoj slabosti. Najveći teoretičar ratne strategije general Karlo von Klausevic došao je u svojim « Grundgedanken uber Krieg und Kriegsfuhrung » (str. 16) do ovih naučno dokazanih i poviješću potvrđenih zaključaka o strahu i hrabrosti: « Hrabrost prema ličnoj opasnosti je dvostruka. Prvo, ona može biti objašnjena ravnodušnošću prema opasnosti. Takva hrabrost može proisticati iz organizma ličnosti, ili iz omalovažavanja života ili iz običaja. U tim slučajevima hrabrost je trajno stanje. Drugo, hrabrost može proisticati iz pozitivnih motiva kao što su ambicija, ljubav k domovini i raznovrsna zanesenost. U tome slučaju hrabrost nije stalno stanje nego osjećaj. Razumljivo je, da obje vrste hrabrosti imaju različito djelovanje. Prva hrabrost je sigurnija, jer postaje drugom prirodom, koja čovjeka nikada ne napušta. Druga hrabrost ide često dalje. Prvoj pripada više stalnost, drugoj odvažnost. Prva ostavlja razum trijeznim, druga razvija razum i često ga zablještava. Objе vrste zajedno ujedinjene predstavljaju najsavršeniju hrabrost ». Tako je i kod držanja na policiji i kod mučenja. Ako neko nije od prirode hrabar i otporan onda kod njega taj nedostatak treba da bude izjednačen snagom njegovog uvjerenja, jakošću njegove nepokolebljivosti. Uvjerenje može biti mnogo solidniji izvor hrabrosti, prezrenja pred opasnostima i bolovima nego prirodjena hrabrost. Tako stoji stvar s hrabrošću. U pogledu straha ograničavamo se da podsjetimo čitaoce na poznatu izreku velikog engle-

skog mislioca Carlyle — a, koji je rekao: « Moramo se osloboditi straha. **Dok čovjek ne zgazi strah, dotle su njegove radnje ropske, nisu istinite nego podle.** »

Opravljanje izdaje sa težinom nadjenog materijala ne može biti za komuniste prihvatljivim. Ima drugova koji svoje izdajničko držanje nastoje opravdati izrekom: « fakta govore — ja ne govorim ». Ako je policiji palo u ruke mnogo kompromitujućeg materijala, koji tereti jednog ili drugog uapšenog onda uapšeni treba u najgorem slučaju da se uzdrži od davanja bilo kakvih iskaza i da nikoga novog ne uvlači. Ništa ne treba primati na sebe. Uapšenici ne smiju davati policiji iskaze o svome partijskom radu niti onda kada su uhvaćeni in flagranti. Ako je pao materijal iz koga se vidi da je dotični uapšeni član nekog komiteta onda je njegova dužnost da ni za sebe ne prizna i da ostale članove komiteta spasi i sačuva od provala. U svakom slučaju provaljeni materijal za nikoga ne može i ne smije biti opravdanje, da on tereti druge. Jer nema takvog materijala iz koga bi se moglo vidjeti, ko je član ćelije ili član foruma.

Priznanje, učinjeno na policiji sa namjerom da se na sudu povuče, takodjer je izdaja. Jer ko na policiji prizna i tereti sebe i druge taj je izdajnik pošto policija, t.j. klasni neprijatelj to priznanje iskorištava u cilju da nanese partiji udarac. To što izdajica na sudu svoje priznanje na policiji povlači, za partiju nema velike koristi, jer to odricanje policijskog priznanja ne može ponukati policiju da ne iskorištava u borbi protiv partije one putokaze i tragove, koje je tim priznanjem dobila. Uostalom, ono priznanje koje se daje na policiji sa namjerom da se na sudu povuče takodjer je oportunizam, jer se temelji na zaštiti uapšene ličnosti (t.j. u nadi će ga sud osloboditi) a

ne na zaštitu interesa partije i klase. Svako priznanje demoralizira ostale ; t.j. širi epidemiju izdajstva.

Ne nasjedati trikovima i podvalama policije za vreme istrage. Policija se ne služi samo mučenjem nego i raznim « finim » načinima, da od uapšenog izmamī ili iznudi priznanje, t.j. da ga potakne na izdaju. Kod toga policija postupa vrlo rafinirano : nudi cigarete, ponekad čaj, kavu, jabuke itd. Takve ponude treba svaki s prezirom da odbije. Zatim policija upozorava uapšenog, da je bolje da sve sam prizna, jer da ona i onako sama sve znade, da se dotičnom neće ništa dogoditi ako kaže za one ostale itd. Osim toga policija, osobito ako uhvati radnike i mladje drugove, ima vrlo često običaj, da se služi klevetom protiv poznatijih partijskih funkcionera, da bi uapšenog slomila i ponukala na priznanje. Policija u takvim slučajevima uapšenima govori : « Vi niste krivi, vi ste samo zavedeni od vaših vodja, koji lijepo u sigurnosti žive, koji po inozemstvu troše grdne pare na zabave i ženske, a vas siromašne radnike guraju u nelegalni rad i u razne zabranjene akcije, samo da bi oni od Moskve mogli dobiti više novaca i još bolje živjeti » : Zatim policija govori obično : « Vi ćete otići na robiju ako ne priznate, a vaše vodje će se na račun vaših muka i vaše nesreće i dalje vozikati sa automobilima » itd., itd. Policija znade govoriti vrlo ubedljivo i tobože prijateljski. Ona znade i da farizejski sažaljeva siromašne radnike, koji su se tobože dali zavesti od raznih ljudi, ona zloupotrebljava loše porodično stanje uapšenog (bolesna i besposlena žena, gladna i nezbrinuta djeca itd.), ona obećava slobodu i protekciju da nadje dobar posao, samo da bi ga ponukala da izdaje svoje drugove. Dalje : policija ima običaj da od uapšenog iznudi priznanje pomoću lažnih tvrdnji i uvjeravanja, kako su drugi uapšeni i onako sve priznali i da se istraga samo

zato oteže, jer još upravo taj uapšeni neće da prizna. To policija čini dapače i onda, kad nijedan od sauapšenika ni jedne riječi priznao nije ili kada dotični, koji je navodno već sve priznao još uopće nije uapšen. Pri tome policija nabraja šta sve ona već znade i ako ništa pozitivnog nezna. Dogadja se, da pri tome nabrajanju policija nešto pogodi što je zbilja tačno, ali ni to ne smije smesti uapšenog, izazvati kod njega dvojbu i pokolebati ga. U takvim slučajevima uapšeni ne smiju ništa vjerovati policiji, niti protokolu, niti pričanju, nega treba tražiti suočenje. Ako je drug na suočenju zbilja teretio ostale, onda i na suočenju ne treba ništa priznati, nego izjaviti, da je dotični pod mučenjem sve kazao što je policija od njega tražila. Dogadjalo se je, da je policija u zatvoru pustila glas, da je jedan ili drugi od uapšenih ubijen ili izvršio samoubijstvo. Tu glasinu dostavljaju stražari tobože povjerljivo onim drugovima, koji ništa ne priznaju. Onda poslije nekoliko dana policija sugerira tim drugovima da sve svale na ubijenog, kojeg i onako više nema « samo da bi se ova istragu koja je i nama policajcima već dojadila privela kraju ». A docnije se ispostavlja, da « ubijeni drug » uopće nije ubijen i da je vijest o njegovoj smrti bila obična policijska podvala, sa kojom se htjelo izazvati uapšene da terete sauapšenog. Kad ne pomažu laži, podvale, obećanja onda dolaze prijetnje. Kad ne pomažu prijetnje onda dolazi mučenje. Policija takodjer nastoji, da uapšenog živčano slomi. Kod toga policija postupa tako, da uapšenog budi po nekoliko puta iz sna, izvodi ga kroz tamne hodnike i tamne stube i raznim prijetnjama tjera na priznanje. Svim tim podvalama, lažima i trikovima policije ne smije se vjerovati. Policija zna i da falsifikuje (krivotvori) protokole saslušanja ostalih uapšenih i da ih na saslušanju iznosi kao dokaz, da su drugi već priz-

nali. Ni tome ne treba vjerovati. Ne treba priznavati ni onda, ako te sauapsenik na suočenju tereti. Na suočenje treba na pokolebanog svojim držanjem uticati, podignuti u njemu otpornu snagu.

Protiv pomirljivosti i liberalnog odnosa prema izdaji i izdajicama. Prema izdaji i izdajicama ne može i ne smije biti u našem pokretu nikakve snishodljivosti, praštanja, familjarne pomirljivosti i gledanja kroz prste. Svaki komunista mora da se brine i da pazi, da redovi naše partije sa tog stanovišta budu kristalno čisti. Izdajicama nema mjesta u redovima predvodničkog i najboljeg odreda radničke klase. U čitavoj partiji treba stvoriti atmosferu prezira prema izdajicama. Partija je jedan odred proleTERSKE vojske. Kao što god vojska na fronti ne može i ne smije da primi natrag u svoje redove one vojnike koji su, pošto su pali u zarobljeništvo neprijatelju sve izdali, tako ni komunistička partija ne može da trpi u svojim redovima izdajnike. Komunisti su najvatreniji patrioti svoje klase, svoga revolucionarnog pokreta i svoje partije. Izdajnik koji se pokajao može ponovno biti priljen u partiju samo izričitom odlukom C.K. i to tek pošto je prethodno i u praksi (besprekornim držanjem prigodom novog hapšenja i mučenja) dokazao, da je shvatio svu dubinu svoga zločina.

Borba protiv izdajstva je važan pređuslov za uspješno suzbijanje provokacije. Ako u jednoj provali ima jedan ili nekoliko izdajnika, onda je znatno otežano, a često i onemogućeno raskrinkavanje provokacije i provokatora. Izdajnik se obično ne rukovodi istim motivima kao provokator i ako je izdaja most ka provokaciji. Ali izdajnik je najbolji saveznik provokatora, koji onda zajedno sa policijom sakriva i sebe i svoju provokatorsku djelatnost iza leđja izdajnika. U međunarodnom radničkom pokretu bilo je mnogo slučajeva, — a i kod nas je bilo takvih slu-

čajeva — da je provokator koji je skrivio provalu najviše napadao izdaju i izdajnike, da bi na taj način sebi lakše trag zameo. Ali objektivno uzev i po svojim posljedicama, **izdajstvo je isto što i provokacija**. Provokatora šalje policija u organizaciju da dozna za njenu djelatnost, za njene akcije, da pronadje njene aktiviste i članove. A sve to policija može da sazna i od izdajnika. Prema tome izdaja je objektivno jednaka provokaciji.

U cilju vaspitanja mladjih drugova objavljujemo prikaz junačke smrti ličkog komuniste druga Šarića :

Drug Sarić uapšen je u takvoj situaciji i toliko te-rećen od izdajice Djordje Mažurana, da nije imao mogućnosti bilo što da kaže u svoju obranu. On je izabrao pravilan stav za takav slučaj — upornu šutnju. Policajci su bjesnili i kroz mjesec dana izmišljali i iskušavali sve najgore muke da slome boljševika M. Šarića. Sve je bilo uzalud. Taj snažni lički boljševik nije se dao slomiti. Nakon mjesec dana počela se Šariću, usljed jezivih boli i muka, mračiti svijest. On je stajao u ćeliji okrenut zidu i nešto govorio. To je primjetio jedan stražar i pozvao jednu drugaricu iz susjedne ćelije, da ona vidi što je sa Šarićem. Kad je ona ušla u njegovu ćeliju on se okrenuo od zida prema njoj i nešto nesuvislo govorio a oči su mu, svojim ukočenim pogledom, odavale prve znakove ludila. Drugarica ga zapita šta to govori, a on odgovorio : « Pa mi smo komunisti, moramo kazati da smo komunisti ». To je bila njegova posljednja svijesna misao i on ju je stalno ponavljao dok mu se svijest pomalo gasila. Drugarica, koja je sve to shvatala, pobojala se da on možda što suviše ne kaže, pa mu uvjerljivim glasom nekoliko puta ponovi : « Mi smo na policiji, ne smijemo ništa govoriti » ! « Stražar koji je na svoju odgovornost ovaj sastanak upri-ličio i time nam dao mogućnost da saznamo posljed-

nje riječi druga Šarića sam se zgražao nad zvjerstvi-
ma i sadizmom Šarićevih mučitelja.

Nekoliko dana iza toga čulo se prodirno vikanje iz
Šarićeve ćelije, a onda je najednom sve prestalo. Na-
kon što su ubili njegov mozak, ubili su i njegovo ti-
jelo. Nama je, ali, ostao Šarićev primjer boljševičkog
držanja i njegove posljednje riječi.

Sud je htio Šarićevu smrt time opravdati da je on
navodno izjavio da ima izvan grada zakopanog mate-
rijala i da je prilikom traženja pokušao bježati, pa
je na bijegu ubijen. Na proteste ostalih optuženih
sud nije mogao odgovoriti, jer nije za čitavu tu iz-
mišljotinu imao dokaza. Drug Šarić nije dao uopće
nikakve izjave niti potpisao ikakav zapisnik, pa pre-
ma tome nije dao niti ovu izmišljenu izjavu o mate-
rijalu. Sam šef policije je jednom prilikom rekao za
Šarića: « Imali smo ga preko mjesec dana ovdje, a
nismo mu ni glasa čuli ».

VIII. O stvaralačkoj ulozi komunista

Zablude o komunistima. — Pogrešnost izjednačivanja komunista s anarhistima i teroristima. — Komunisti kao borci protiv haosa i anarhije. — Komunisti kao vatreni branioci mira. — Komunisti kao branioci demokratije, civilizacije i ljudske kulture. — Komunisti i država.

U ovoj brošuri pretresana je pretežno samo jedna strana djelatnosti komunista: nelegalna djelatnost. Međutim, bilo bi krivo kad bi neko iz svega toga izvlačio zaključak, da su komunisti rušioци i nepopravljivi zavjerenici. Nažalost, takva kriva shvatanja o ulozi i ciljevima komunista prilično su raširena. Uostalom, o komunistima postoji — i kod prijatelja i kod neprijatelja i kod neobavještene javnosti — cijeli niz zabluda. Ostavljamo za drugu priliku da se tim zabludama opširnije pozabavimo. Podvlačimo samo potrebu, da komunisti posvete najveću pažnju razjašnjavanju takvih zabluda. U vezi sa ciljem i karakterom ove brošure zadržavamo se kratko samo na onim zabludama, prema kojima su komunisti neki « razorni elementi » koji sve oko sebe samo ruše.

Komunisti nisu ni teroristi niti anarhisti. U § 1. zloglasnog zakona o zaštiti države izjednačavaju se tri pojma: komunizam, terorizam i anarhizam. U optužnicama, u govorima državnih odvjetnika i u obrazloženjima osuda protiv komunista, obično se komu-

nistička djelatnost povezuje s terorizmom i anarhizmom. Takvo brkanje iz osnova je pogrešno. Komunizam nema ničeg zajedničkog ni sa terorizmom ni sa anarhizmom. Komunizam je marksizam savremene epohe. Terorizam je sredstvo sitnoburžoaskih zavjereničkih organizacija i grupica. U posljednje vrijeme terorizam je zauzeo vidljivo mjesto u arsenalu fašizma. Anarhizam je takodjer malogradjanski pokret, koji je diametralno oprečan komunizmu. Anarhizam odriče disciplinu, odriče pojam svake države, odriče organizovanost, dok se komunizam pridržava naučnih i poviješću provjerenih gledišta o tim pitanjima. Prema tome nepravilno je i pogrešno brkati komunizam sa terorizmom ili sa anarhizmom. Te mogu da čine oni koji su politički potpuno nepismeni, tj. koji nemaju nikakvog pojma o sociologiji i o historiji društveno-političkih pokreta. Na drugoj strani to mogu da čine oni, koji osjećaju nepravедnost progona komunista i koji i odsustvu drugih ubjedljivijih opravdanja tih progona pribjegavaju k tome neosnovanom izjednačavanju komunizma s anarhizmom ili terorizmom.

Beogradski časopis « Javnost » koji bi pod svaku cijenu htio da ga se smatra ozbiljnim i solidnim, napisao u svome broju od 6. februara 1937. ove plitke, površne i neistinite tvrdnje: « Zar se nijesu metode boljševizma od uvijek sastojale u tome, da se izazove kaos i lom, svejedno čijom pomoću i na koji način?... I zar parola oduvijek nije bila ista: u koliko gore u toliko bolje ». Tu je sve prevrnuto na glavu. Komunisti su protiv haosa i anarhije, koji su tako karakteristični za današnji privredni poredak. Komunisti su protiv onog haosa u današnjem društvu, pri kojem je moguće da stotine milijona ljudi umiru od gladi, a da se istovremeno baca u more, pali i uništava stotine milijona tona žita, kafe i druge hrane. Komu-

nisti s ponosom ističu, da su oni borci protiv takvog i drugih sličnih «haosa» u današnjem društvu. Komunisti su protiv loma, kojeg izazivaju privredne krize kapitalizma. Lom cijena poljoprivrednih proizvoda bacio je u čitavom svijetu stotine miliona seljaka u nezapamćenu bijedu i nevolju. Od takvih lomova mi komunisti hoćemo da spasimo čovječanstva.

— Iz osnova je pogrešna tvrdnja, da su komunisti pristalice načela «što gore to bolje». Komunisti se bore za veći komad kruha narodu, za veću nadnicu, za bolje uslove rada, za poboljšanje socijalnog zakonodavstva, za pojedine reforme unutar današnjeg društvenog poredka. Borba za reforme u kapitalističkom društvu nije konačni cilj komunista, ali komunisti vode borbu za sve reforme koje mogu poboljšati položaj radnika i naroda, prosvjećujući pri tome mase, da je borbu za reformu potrebno razviti u borbu za korjenito društveno preuredjenje.

— **Komunisti su vatreni branioci mira.** Kada bi se komunisti pridržavali načela «što gore to bolje», onda bi logično bilo da komunisti priželjkuju rat. Međutim, komunisti ne samo da ne priželjkuju rat, nego su njegovi najvatreniji i najdosljedniji protivnici. Ni jedan društveni pokret danas se ne bori sa toliko odlučnosti za mir kao komunisti. Borba komunista za mir proističe iz stvaralačke uloge komunista.

Komunisti kao branioci demokratije, civilizacije i ljudske kulture. Danas ima već malo ljudi koji ne vjeruju da su komunisti pobornici demokratije. U svim zemljama komunisti se nalaze u prvim i prednjim redovima boraca za demokratiju. Dilema pred koju je danas društvo postavljeno ne glasi: komunizam — ili fašizam nego: demokratija, kultura i mir na jednoj i fašizam, varvarstvo i rat na drugoj strani. Postavljeni pred takvu dilemu komunisti se uvrštavaju u tabor demokratije, u tabor branioca ljudske

kulture, mira i civilizacije. Jedan njemački fašista rekao je: « kad čujem govoriti o kulturi odmah se laćam za svoj revolver ». U odbrani tekovina kulture i demokratije od takvih varvarskih nasilnika komunisti najaktivnije učestvuju. To uostalom komunisti i u praksi dokazuju, ostavljajući svoje živote na bojištima u Španiji.

Mnogi smatraju, da su komunisti rušiocci države. Takva optužbe takodjer nije tačna. Komunisti nisu protiv države uopće. Ali su komunisti protiv toga da državna vlast ostane u rukama bogataša i neradnika, koji je zloupotrebljuju radi prikrivanja nepravde nad narodom. Komunisti su zato, da država i državna vlast služi naroda, da mu budu podčinjeni i da mu pripadaju. Državu izdržava narod i ona treba narodu da služi, a ne da ga isisava i muči.

Prigovor komunistima da su oni « antidržavni » opravdavao se dugo vremena tvrdnjom, da komunisti raspiruju nacionalnu borbu i da su protiv države Jugoslavije kao takve. Ove tvrdnje lišene su danas svakog ozbiljnog oslonca. Komunisti su protiv nacionalnog ugnjetavanja i velikosrpske prevlasti. Ostajući vjernim načelu punog samoodredjenja naroda mi smo komunisti protiv cijepanja današnjeg državnog područja Jugoslavije i izjašnjavamo se za slobodan sporazum svih naroda Jugoslavije i za slobodan savez slobodnih i ravnopravnih naroda Jugoslavije, za stvaranje nove, slobodne i sretne Jugoslavije. U proglasu C.K. naše partije od januara 1937. izričito se kaže : « Svako nastojanje, da se današnje državno područje razbije ili da se ugrozi njezin opstanak znači u današnjem međunarodnom položaju pomaganje fašizma i njegovih ratnih priprema ; svako nastojanje takve vrste u suprotnosti je sa životnim interesima svijui naroda Jugoslavije. Hrvatski, slovenski i makedonski demokrati moraju zbog toga shvatiti, da svaka igra

sa separatističkim tendencijama i svaka pomirljivost prema fašističko nacionalističkim elementima (Frankovci na čelu sa Pavelićem i makedonski fašisti tipa Vanče Mihajlova) ide na ruku rovarenju stranih imperijalista, koji guraju svijet u rat ».

Iz svega ovog jasno se vidi, da komunisti nisu neki rušioци, teroristi i zavjerenici od zanata. Komunisti žele narodu dobro. Sve što rade, rade u najboljem uvjerenju, da je to za sreću naroda i razvitak čovječanstva korisno i potrebno. Radi toga komunisti ne spadaju u tabor razornih elemenata, nego predstavljaju jednu od najboljih i najpozitivnijih stvaralačkih (konstruktivnih) snaga u narodu.

IX. O ulozi komunističke stranke

Više podići zvanje člana partije. — Uloga partije u klasnoj borbi. — Čemu nas uči naša 1919., 1921. i 1929. g. — Poznavati i razumijevati liniju i zadaće partije. — Osigurati provođenje zadaća partije u život i ostvarenje njene vodeće uloge. — Za učvršćenje unutarnje partijskog jedinstva. — Po vezati se još tjesnije sa masama.

U ovoj brošurici nisu pretresane političke zadaće partije. Brošura se ograničava na pretresanje niza organizaciono političkih pitanja, bez čijeg pravilnog rješenja ne može biti ni govora o uspjehu partijske politike makar koliko ona pravilna bila.

Obično uslijed provala radjaju se i podhranjuju likvidatorske tendencije prema partiji. Radi toga je potrebno uvijek kad se govori o provalama i o organizacionom radu napomenuti svima komunistima učenje marksizma — lenjinizma o partiji i njenoj ulozi u klasnoj i protufašističkoj borbi.

Osim toga, u vezi sa novim organizacionim zadaćama, t.j. u vezi sa tim, da komunisti treba da prodru još dublje u mase i da se u još većoj mjeri nego do sada služe legalnim načinom rada potrebno je istaći i objasniti ulogu partije kao vodećeg faktora u borbanu narodnih masa i njene zadaće kao cementirajuće i kohezione snage u protufašističkom narodnom

pokretu. Zadaće partije su porasle i prema tome se i od svakog aktiviste i partijca više traži.

Više podići ime člana partije. U uslovima najzaostrenijih klasnih borbi i uslovima terora zbilja je teško biti članom komunističke partije. Nije svako dorastao i sposoban za tu ulogu i nije svako dostojan te časti. Biti član K.P. u današnjim prilikama znači biti nagradjen najvećom počasti, do koje pripadnici izrabljivanih i ugnjetenih klasa mogu da dodju. Jer biti komunista — znači biti član one partije, koja gazi preko svih prepreka, teškoća i otpora i vodi ne samo radničku klasu nego i cijelo čovječanstvo na put ubrzanog razvitka i sveopćeg blagostanja. A to je neobično velika i historijski odlučujuća i dostojna uloga. Upozoravamo komuniste na one riječi velikog Staljina o imenu člana partije koje je izrekao u svom nadgrobnom govoru prigodom smrti Lenjina. U tome govoru, koji je zakletva vjernosti marsizmu — lenjinizmu Staljin je rekao: « Mi komunisti — mi smo ljudi naročita kova. Mi smo izgradjeni iz naročitog materijala. Mi smo oni, koji sačinjavaju vojsku velikog proleterskog stratega, vojsku druga Lenjina. **Na svijetu nema ničega višeg nego što je čast pripadati toj vojsci.** Na svijetu nema ničeg višega nego što je zvanje člana partije, koju je osnovao i kojom je rukovodio Lenjin. Ne može svako biti članom takve partije. Ne može svako da izdrži nezgode i bure, koje su povezane sa članstvom u takvoj partiji. Sinovi radničke klase, sinovi bijede i borbe, sinovi nevjerovatnih lišavanja i herojskih napora — eto, ko u prvom redu treba da bude član takve partije ». (Staljin).

Ove izreke ne navodimo samo zato, jer su one uopće važne. One su važne naročito za našu partiju i za prilike u našim zemljama. Kod nas se udomaćio običaj da se često svako, ko misli da je komunista i

svako ko se predstavlja da je komunista smatra članom partije. A to ne samo da je nepravilno, nego je u izričitoj suprotnosti sa učenjem lenjinizma o partiji. Primjera radi navodimo izvadak iz pisma jednog druga, koji je 1936. god. posjetio i izučavao beogradsku omladinsku organizaciju. Taj drug piše o stanju koje je u toj omladinskoj organizaciji zatekao ove oštre, ali u suštini pravilne riječi:

«Ovdašnje naše kadrove sačinjavaju u glavnom ljudi iz sitno buržoaskih i seljačkih slojeva. Radnika je ovdje malo, a prema tome i njihov utjecaj je srazmjerno još manji. Većina ljudi koji su pristupili pokretu nisu vodjeni klasnom sviješću ili uvjerenjem, nego su došli iz malogradjanskog romantizma i baš taj romantizam naših mladih prijatelja u velikoj je mjeri uzrok sektaštva. Očituje se to u odjeljivanju od ostalih, koje se kasnije razvija u samodopadno sektaštvo, u nekim slučajevima čak u anarhizam. Taj romantizam bio je do sada zadovoljen nelegalnim radom, istupanjima u raznim akcijama i u susretu sa policijom. Vrhunac toga bio je zatvor, batine i robija. Velika većina kada je došla do ove posljednje etape, kapitulirala je, jer tu je romantizam gubio i posljednji svoj čar, a ostala je samo čista i surova borba na smrt zaraćenih klasa. Nelegalni rad koji je bio birokratiziran i tako gušio svaku i najmanju samoinicijativu bio je ideal naših prijatelja. Njima je taj rad bio način da zadovolje svoje ambicije, a ne sredstvo borbe. Njima je pokret bio cilj, a ne sredstvo, a onaj koji je postao njegov član, pljuje na sav posao u raznim udruženjima, to nije posao za njega, taj ga ponižava. **On sada vodi «visoku politiku».** Mjesto kolektivnog pomaganja uzimaju maha razne zadjevice i svadje koje se obično svršavaju tako, da se manjina nazove nekim reakcionarnim imenom i svršeno, nekoliko ljudi je odstranjeno... i tako se produžava...

Bolest isticanja pod svaku cenu vlada medju našim mladim prijateljima. Ako već nije postao narodni mučenik, onda mora da se istakne načinom oblačenja, češljanja, hoda, pozdrava itd.

Dalje, vodi se kampanja protiv učenja u školama. Ne samo da je to besmisleno i pogrešno, poznavanje egzotnih nauka nije nikome na odmet, nego to ima i polit. posljedice, da ljudi gube vezu sa svojim razredom i gube semestar i na taj način i njihov rad koji oni pravilno postavljaju usled svega gubi bazu, na kojoj su radili, a što je još najgore, baš njihov neuspeh u nauci zastrašuje druge njihove kolege da podju njihovim idejama. Ovakvih primjera mogao bi navesti mnogo, ali mislim da su ovi najmarkantniji. Imaju dve krasne odlike: to su disciplina i požrtvovanje. I baš bazirajući na te dve odlike napisao sam gornje redove, ne kao optužbu nego kao njihovu najbolniju tačku.

Bilo bi pogrešno i nepravedno stati samo pri ovim nedostacima radi kojih ne treba kažnjavati nego ukazivati i izlečiti. A zato je potrebna vaša pomoć i autoritet. Potrebno je u tom pravcu pisati u našoj štampi, a po mogućnosti i omogućiti izdavanje jedne knjige, koja bi razjasnila glavne pojmove. Potreba literature je ogromna, jer kako politički, tako i ideološki nivo naših mladih drugova je veoma nizak, a to je velika krivica njih samih, što svaki hoće da se istakne na svakom sektoru kulturnom i političkom, te radi pomanjkanja vremena ne svladavaju materijal, svaku jabuku zagrizu, pa onda ostave. Po ovoj stvari treba naročito upozoriti da književnik ostane književnikom, pesnik pesnikom, pravnik pravnikom itd., a da svak na svome sektoru radi punom parom. Mladići smatraju naprednjaštvom jedino nelegalni rad to je pogrešno ».

Ovo su teške i gorke riječi, ali ima se razloga vje-

rovati, da takvih pojava u našem pokretu, a naročito među studentskom omladinom i među intelektualcima imade.

Tako shvaćeno zvanje člana partije nema ničeg zajedničkog sa lenjinizmom. **Treba spriječiti, da organizaciona i tehnička djelatnost ostane jedinom stvarnom djelatnošću, na koju se troše devet desetina i ljudi i snaga i vremena i sredstava.** Partiji nije potreban aparat radi samog aparata. Ilegalnost i nelegalni rad ne smiju biti cilj sami sebi. Pripadnost partiji i djelatnost u partiji nije cilj, nego sredstvo, pomoću kojeg svaki iskreni i poštenu prijatelj naroda treba da doprinese svoj obol, da se položaj naroda popravi i izmjeni.

Zloupotrebljavanje pripadnošću partiji u cilju lakomisleng i mladenačkog titranja sa slobodom i sudbinom čitavog niza dobrih i sjajnih boraca — jeste zločin prema partiji. Prema tome treba podići razumijevanje zvanja člana partije, otresti pred vratima partije sa sebe sav balast sitnoburžoaskog romantizma — ili napustiti partiju, ne kaljati njeno ime i ne smetati je u izvršavanju njenih zadaća. Kranje je vrijeme da taj posao oslobodjanja svojih redova od ljudi koji nisu dostojni da budu njeni članovi sama partija uzme u svoje ruke.

Uloga partije u klasnoj borbi. Sva pitanja marksističko-lenjinističke strategije i taktike najuže su povezana sa ulogom partije i sa njenim svakodnevnim radom. Sudbina cijele radničke klase, pobjeda i poraz proletarijata i cijelog naroda direktno zavise od uloge njegove partije.

Još Marks i Engels stalno su podvlačili odlučujuću ulogu subjektivnog faktora historijskog razvitka, tj. ulogu proletarijata i njegove partije. Poznate su izreke Marksa i Engelsa, da « oslobodjenje proletarijata može biti samo djelo proletarijata », da « ljudi

sami tvore svoju historiju », da su « ljudi i autori i glumci svoje sopstvene drame ».

Staljin piše : « Marks i Engels dali su glavne nacрте o partiji kao avangardnom odredu proletarijata, **bez koje (partije) proletarijat ne može da dodje do svog oslobodjenja ni u smislu uzimanja vlasti ni u smislu preobražaja kapitalističkog društva.** » (« Pitanja lenjinizma »).

Glavnim nosiocem, glavnim provodiocem strategije i taktike proletarijata jeste njegova revolucionarna partija. Proletarijat ne može da osvoji na svoju stranu saveznike-seljaštvo i potlačene narode, ako mu na čelu ne stoji čvrsto organizovana i svjesna svojih zadaća revolucionarna partija. Bez toga uslova proletarijat ne može da otrgne narodne mase ispod tuđjih uticaja, niti da do kraja sruši velikosrpski vojnofasištički režim. Lenjin je pisao : « Diktatura proletarijata jeste uporna borba, krvava i beskrvna, nasilna i mirna, vojnička i privredna, pedagoška i administrativna protiv snaga i tradicija staroga društva. Snaga navika milijona i desetaka milijona — jeste najstrašnija snaga. **Bez gvozdene partije, koja je prekaljena u borbama, koja uživa povjerenje svega što je čestito u danoj klasi, bez partije koja zna pratiti raspoloženje masa, uticati na nj, nemoguće je uspješno voditi takvu borbu** ». (XVII. tsr. 136).

Iz svih tih razloga sva pitanja izgradnje partije, sva pitanja koja uslovljavaju sprovođenje u život njene linije i svi oblici njenih veza sa masama — spadaju u kurs strateško-taktičkih problema klasne borbe proletarijata i protufasištičke borbe naroda. Bez jake i boljševičke partije, koja je svjesna svojih zadaća, koja je u stanju da svojom linijom oplodotvori borbe proletarijata i njegovih saveznika i koja je sposobna da prebrodi sve teškoće u borbi i da

pravilnim rukovodstvom osigura pobjedu, nikakva strategija i taktika ne može da bude uspješna.

Radi karakteristike našeg aktiva i radi toga da se objasni uloga partije navodimo nekoliko izvadaka iz izvještaja jednog predstavnika C.K., koji je obilazio srbijanska sela i tamo provodio partijske konferencije. On piše o jednom našem aktivisti na selu:

« Sem održanih konferencija, o kojima sam javio u svojim pismima br. 2 i 3 održao sam još 3 konferencije. U selu (1) okolina (2). Prisustvovalo je 9 drugova, od kojih dvojica iz obližnjih varoši. Ovdje je drug (3). Jedva sam uspeo dogovoriti se sa njim o potrebi održanja konferencije. Po njegovom mišljenju (bivši desničar) « dovoljno » je da se sa njim razgovara i njemu saopšti šta ima, a on će to sprovesti, pošto je on u svome kraju « sve i svja ». Kod njega je tendencija izbjegavanja partijske kontrole rada, kao i izbjegavanja da dovede u vezu sa partijom one drugove sa kojima on radi. Stavljao je neku vrstu uslova da se na konferenciji ne govori o pitanju broja 10 (on tamošnje drugove nije upoznao sa sadržinom brošure « Kozmopolita », niti im je ma šta govorio o stavu i pogreskama br. 10 da « ne bi drugovi mislili da postoji neslaganje u partiji »). Pokazalo se međjutim da iscrpno upoznavanje naših ljudi o našim unutarnjim partijskim odnosima, samo ih još čvršće zblizava i vezuje za partiju i povećava im volju za rad, jer im pokazuje rešenost partije da pravilno rešava sve naše odnose i svakoga postavi na pravo mesto. On mi je ipak posle konferencije predbacio « da nisam o br. 10 trebao govoriti ». (Apolutno bi trebalo zavesti praksu periodičnog posećivanja sastanaka i sednica seoskih grupa sa strane M.K. ili O.K. i ustanoviti neku vrstu kontrole njihovog rada, sem stalne veze i kontakta).

Pored toga što imaju velik uticaj u selu (za iz-

bore 5. maja većina glasove za opozicionog kandidata, omladinski sportski klub, pomoću koga je umrtvljena sokolska četa, većina prešla u sportski klub, uticaj u školskom odboru, zidanje nove škole — osnovana biblioteka u školi) sem učešća na kragujevačkom i Hodjerinom zboru, nisu vodili nikakvu akciju mesnog karaktera po nekom konkretnom zahtevu ili pitanju. Istakli su kao aktuelna pitanja: zahtev za pomoć postradalim od suše, za smanjenje poreza, u vezi s tim neplaćanje i teško plaćanje poreza, nemogućnost plaćanja dugova, niske cene seljačkih proizvoda.

Podvlače da bi trebalo obratiti više pažnje borbi protiv uticaja Hodjere na selu, što oni čine, jer u njihovoj okolini ima veći broj hodjerovaca. Traže materijal i partijsku literaturu. Na konferenciji se konstatovalo oživljenje političke aktivnosti masa i pojačana borbenost, ali i naša neumešnost da postavljamo i ističemo ona pitanja i zahteve koji tište mase i za koje bi mase vodile borbu. « Ne umemo da vidimo što se oko naš dogadja ». Naglašena je potreba reorganizovanja rada u tom pravcu, kao i zdravog života reorganizacije, aktivno sudelovati u radu NFS i stvaranju odbora istoga.

Šteta je što nisam mogao otići u (17). Tamo je, kako drugovi kažu, odličan drug, aktivan i agilan, iz (12). Medjutim na sastanku s njime on je izneo nekoliko razloga zbog čega se ne može sada održati konferencija u njegovom kraju. (Glavni je razlog strah, jer mu je vršen pretres). Na žalost i smatra da konferencija nije ni potrebna, jer kad se njemu kaže, to je isto što i konferencija, jer « njega svi slušaju ». Nisam mogao s njim dulje razgovarati, što bi trebalo, naročito baš njemu ukazati na naše zadatke danas. Jedino što sam mogao to je da mu direktno zabranim da dalje radi na osnivanju kod sebe u kući

neke vrste « kolhoza ». To njegovo zastranjivanje je posljedica njegove izolovanosti i nepoznavanja stvari — nemanja materijala — više nego neko ideološko zastranjivanje. Pruža utisak vrlo čestitog partijskog i vrlo bistrog čovjeka.

Partijskih organizacija na selu koje bi živele partijskim životom i vršile ulogu, koju mora i koju će vršiti Partija i koje bi imale onaj uticaj, koji im po partijskom značenju pripada, — takvih partorganizacija mi nemamo. Treba podvući tu činjenicu o slabosti subjektivnog faktora i jasno uvideti i taj naš nedostatak u radu na selu. A naš aktivan i pravilan rad među radnim seljaštvom srbijanskog naroda, kao vladajućoj naciji, nesumnjivo da ima jedan od odlučujućih značaja. Grupe u koliko gde postoje su to samo po nazivu i označavaju teritoriju na kojoj se nalaze dotični drugovi, a ne partorganizaciju. Obično je tako da jedan izgradjeniji i razvijeniji naš čovjek okuplja oko sebe izvjestan broj naših pristalica. On uživa ugled i ima autoritet i na selu i u okolini. Takav položaj dovodi ponajčešće do samozadovoljstva tih naših ljudi, koji se pretvaraju u « faktore ». Često oni koče zbog svojih desničarskih shvatanja i zastranjivanja, aktivnost mlađjih elemenata i borbenu nastrojenost drugova. Uz to nedostatak kritičkog posmatranja i stava prema radu i ljudima i živog strujanja partijskog rada i života preči razvitku ljudi. Tako samo i dolazi do toga da se ne uvidja i prolazi mimo konkretnih događaja i mogućnosti organizovanja i vođenja akcija u pitanjima koja su svakodnevna i neposredna i kojima je pun život seljaka.

Ideološki nivo naših drugova na selu je vrlo nizak. Sem pojedinih starijih drugova iz pokreta i pojedinih mlađjih, koji su još nešto čitali, inače se slabo što čita ili radi u vaspitnom pravcu. Pokazalo se da

mnogi ne znaju ni najaktuelnije političke događaje, da o partijskom radu malo što znaju, o mnogim stvarima nisu ništa ni čuli. Nema jasne političke perspektive, još manje revolucionarne, u opštoj situaciji ne vide povezanost događaja, njihov međusobni odnos, kao i odnos dejstvujućih političkih snaga, a naročito ne vide i ne osećaju našu partiju kao dejstvujuci društveni i politički faktor, čiji su oni jedan deo i organ, odgovoran i za svoj i za partijski rad uopšte. Iz ovoga proističe da oni ne uvidjaju mnoga svakodnevna pitanja i potrebe masa, koja su tu na licu mesta i koja se razvijaju bez njihovog učešća i dejstva. Fetišizira se partija, shvata se kao sila odozgo, ne vide sebe kao žive ljude i aktivne članove partije od čijeg rada zavisi i partijski rad. (Nije retkost kurs na stihijnost masa, kao i likvidatorska panika od « rušilačke stihijnosti » masa). Ovakva likvidatorska nastrojenje kočice i ne dozvoljavaju razvijanje samouverenosti, odlučnosti i samoinicijative mnogih borbenih drugova, željnih da podhvate i sprovede izvesne akcije mase. Bez stvarne podrške i podsticaja akcione sposobnost naših pojedinih ljudi osudjena je na propast.

Jedan od velikih nedostataka je nemanje literature. (Za Srbiju obavezno ćirilicom). Nešto partmaterijala dobijale su gradske organizacije. (« Šta i kako da se radi », Prol.) no do sela to je slabo ili nikako dolazilo. Poneki od drugova nabavlja Pobi, no to su retki pojedinci.

Predlog o održanju kurseva naišao je svuda na vrlo dobar prijem i dolazio od strane samih drugova. »

Čemu nas uči naša 1919., 1921. i 1929. godina. Sve velike bitke koje je radnička klasa izgubila u istoriji, izgubljene su bile radi toga, što u tim bitkama proletarijatom nije rukovodila konzekvntno revolucionarna (marksističko-lenjinistička) partija i što takve

partije u tim bitkama ili uopšte nije bilo, ili je bila preslaba. To je bio slučaj sa gradjanskom revolucijom 1848, to je bio slučaj sa pariškom komunom 1871, to je bio slučaj u većini zemalja u 1914. g., to je bio slučaj sa proleterskim revolucijama u svim zemljama osim Rusije od 1917. do 1923. g. Program Komunističke Internacionale ovako formuliše razloge dosadašnjih krupnih poraza proletarijata u pojedinim zemljama: « Ti su porazi u prvom redu rezultat izdajničke taktike soc. dem. vodja i reformističkih vrhova sindikalnog pokreta, ali i posljedica toga, **da komunisti nisu još imali iza sebe većinu radničke klase i da u nizu najvažnijih zemalja još nisu uopće postojale komunističke partije** ».

Radnička klasa u zemljama Jugoslavije imala je u svojoj borbi protiv buržoazije mnogo djelomičnih pobjeda i mnogo svjetlih strana. Ali u odlučnim okršajima ona je bila ili pobijedjena, ili je morala da odstupa. Historija naše partije nažalost još nije napisana — to je jedan od dokaza da kod nas teoretska misao zaostaje za političkim potrebama pokreta — i detaljne i pravilne ocjene pojedinih većih borbi naše radničke klase još nema. Mi ćemo nastojati da dade-mo barem kratku kritičku ocjenu triju krupnih borbi naše radničke klase: 1919. g., 1921. et 1929. godine. Ne ulazeći u ocjenu različite raspodjele klasnih snaga u toku tih triju pomenutih godina i ne upustajući se u detaljnu i svestranu analizu sviju uzroka poraza i uzmaka, mi ovde hoćemo da podvućemo **glavni, skupni i zajednički razlog** tih krupnih neuspjeha naše radničke klase. **To je odsustvo boljševičke partije** u pravom smislu te riječi.

U uvodu ove brošure istakli smo razliku izmedju 1921. i 1929. g. s jedne i 1936. s druge strane sa stanovišta posljedica provala. Sada ističemo razliku izmedju tih prekretnica sa stanovišta razvitka partije,

i u svjetlu ocjene dostignutog stepena zrelosti naše partije.

U tome pogledu razlika je između 1918., 1921., 1929. i 1936. ogromna.

1918. i 1919. g. kod nas stvarno i nije bilo komunističke partije. Tadašnja « Socijalistička Partija Jugoslavije (komunista) » imala je u vodstvu u ogromnoj većini konglomerat socijaldemokratskih i centrističkih elemenata, koji nije imao ništa zajedničkog sa boljševizmom. To vodstvo bilo je nesposobno da rastući revolucionarni pokret masa pretvori u odlučne borbe za vlast. Sirova masa, koja je sačinjavala tada članstvo partije, bila je doduše izvrstan materijal za partiju, za revolucionarne akcije, ali nedovoljno razvijena i nedovoljno povezana sa boljševičkim zametkom u partiji i radi toga nije bila u stanju da zbaci i pregazi oportunističko-centrističko rukovodstvo tadašnje partije.

1921. g. partija se je bila doduše oslobodila jednog dijela centrista (centrumaši na čelu sa Živkom Topalovićem), ali su joj ostali na čelu oportunistički elementi, koji su imali ogromne parlamentarno-demokratske iluzije i austromarksističko neshvatanje potrebe borbe za osvajanje saveznika proletarijata. Usljed toga štetnog balasta partija se bez borbe i otpora i bez ikakve pripreme na nelegalnost dala potisnuti u nelegalnost. Važno je podvući, da se većina tadašnjeg rukovodstva partije neko ranije, a neko docnije našla van redova partije (Triša Kancelerović, Zivota Milojković, Jakov Lastrić, Marjanović, Bogaljub Čurić, Fabjančić, Klemenčić, a mnogi od njih u redovima ljutih protivnika naše partije.

Između 1921. i 1929. g. u razvitku naše partije važno je pomenuti period od 1924. do 1928. g. (do Otvorenog pisma K.I.). U tome periodu partija je bila na putu da po osnovnim političkim pitanjima

(seljačko, nacionalno, sindikalno, organizaciono) prihvati pravilnu liniju. Usprkos tada relativno pogodnijih prilika za rad pokazalo se, da vodeće boljševičko jezgro tada u partiji još nije bilo iskristalizirano. Vodeći drugovi pokazali su se nesposobnim da pravilne odluke i ispravnu liniju konkretizuju prema našim specifičkim prilikama i da ih sprovedu u djelo. Oni su čak šta više kapitulirali pred teškoćama. Takav je bio položaj uoči III. Kongresa naše partije u 1926 g. i uoči otvorenog pisma K.I. našoj Partiji (Kraj. 1927. g.).

1929. g. učinjen je pokušaj — svjetao i nevidjen u historiji naše partije i naše radničke klase — da se pruži otpor fašističkom teroru. Ali taj pokušaj činjen je nepravilno i pogrešno. Namjesto orijentacije na novo stvorene uslove bačena je u zrak neodgovorna parola oružanog ustanka. U borbu se je pokušala i, vesti sama avangarda proletarijata. A faktički ispalo je tako, da se u borbu nije izvela niti cijela avangarda, nego samo partijski aktiv. Time je bila data buržoaziji mogućnost da fizički istrebi ono što je bilo najdragocjenije u partiji i u radničkoj klasi i da proletarijat odvoji od partije, tj. da ga za izvestan momenat obezglavi. Rukovodstvo partije iz 1929. g. pokazalo je time da ono nije bilo doraslo ni situaciji, niti zadaćama koje su se pred partiju postavljale. Za razvitak partije važno je podvući, da se veliki dio tadašnjeg rukovodstva partije, dio koji blagovremeno nije htio da shvati svoje pogreške — neko ranije, a neko docnije našao van redova rukovodećih partijskih tijela. (Martinović, Dravić, Vojin, Bosković, Kerber, itd.). Povlačeći pouke iz iskustva 1929. g. ne smiju se smetati s uma pozitivni momenti tadašnje djelatnosti kao : izgradnja nelegalne partije, nasuprot praksi 1924-1927. kad se uloga partije faktički svela na rad nelegalnih frakcija u raznim legalnim organi-

zacijama i ustanovama (NRPJ, sindikati, legalni listovi) pokazivanje lica nelegalne partije pred masama, izgradnja ćelija, izdavanje mase nelegalnih letaka i novina, provodjenje nelegalnih skupština pred fabrikama, učesće u uličnim borbama u Zagrebu itd.; isticanje zastave KPJ kao **jedine partije**, koja usljed podivljalog fašističkog terora nije napustila niti ostavila svoju nepomirljivu borbu protiv ugnjetača i izrabljivačke vlasti. Ti pozitivni momenti iz perioda 1928. i 1929. g. predstavljaju za našu partiju ogroman politički kapital iz kojeg ona ima da dobije još velike « procenete » u toku predstojećih borbi.

1935. i 1936. g. partija je imala konsolidovano vodstvo, u osnovi pravilnu liniju i prilično razgranatu organizacionu mrežu. Ali nije bilo: a) boljševičke organizovanosti (loš sistem rada); b) pravilne politike kadra i c) potrebne i dosljedne čvrstine u provodjenju linije VII. Kongresa Kominterne. Usljed toga jači napadi neprijatelja nanijeli su partiji osjetljive udarce.

Iz ovog kratkog pregleda vidi se glavna razlika izmedju tih tačaka prekretnica u razvitku naše partije.

1918. g. vlast je bukvalno « ležala na ulici » i proletarijat usljed pogrešne politike partije nije je mogao uzeti u svoje ruke.

1921. g. partija je — nepripravljena — uzmakla bez otpora i borbe.

1929. g. partija se bacila u borbu izolovana i sama i lakomisleno izložila najtežim udarcima najbolje svoje ljude i organizacije.

1935-1936. g. partija je pretrpjela teške udarce, jer nije osigurala provodjenje pravilne linije potrebnim mjerama u oblasti organizacije i u oblasti politike kadra.

Cilj ovoga nije izlaganje partijske historije. Zato se i ne zadržavamo na nizu važnih momenata, koji su karakteristični za sve ove periode. Cilj ovih izlaganja je, da se podvuče i istakne ono najglavnije i najvažnije što je zajedničko u svim time periodima razvitka naše partije. Glavno zajedničko tih perioda u razvitku klasne borbe radničke klase u zemljama Jugoslavije jeste **otsustvo boljševičke partije koja bi bila sposobna da pravilnim rukovodstvom osigura pobjedu.**

Što to znači? To znači da mi u tim odlučujućim momentima nismo imali — izražavamo se riječima Staljina — 1) « **partije kao avangardnog odreda** radničke klase » tj. partije kao « dijela klase koji je svim svojim korjenima najtješnje povezan sa njom », partije, koja « treba da vodi za sobom proletarijat », a da » ne bude na repu spontanosti » ; 2) « **partije kao organizovanog odreda radničke klase** », tj. partije koja bi u redove milijona neorganizovanih radnika « unosila duh discipline i planomjernosti u borbi, duh organizovanosti i izdržljivosti » ; 3) **partije kao « najvišeg oblika klasne organizacije proletarijata »**, tj. partije koja bi bila u stanju da koordinira i rukovodi radom sviju ostalih organizacija radničke klase, kao što su sindikati, kooperative, itd. 4) « **partije kao orudja diktature proletarijata** » t.j., partije, koja je u rukama proletarijata « orudje za osvajanje diktature proletarijata », partije, koja bi bila u stanju da cjelokupan svoj rad, sve svoje akcije, svu svoju strategiju i taktiku potčini ostvarivanju toga cilja ; 5) « **partije kao jedinstva volje**, koja je nespojiva so postojanjem frakcija », tj. partije koja je jedinstvena, u kojoj gospodari željezna disciplina, svijest i dobrovoljnost potčinjavanja odlukama viših partijskih organa i u kojoj je jedinstvo volje nerazdvojeno od akcionog jedinstva ; i 6) « **partije koja se pojačava**

čišćenjem od oportunističkih elemenata » (1) tj. partije koja bespoštedno čisti iz svojih redova agente neprijateljske klase: likvidatore, oportuniste, sektaše i paničare. Takve boljševičke partije u tim periodima mi još nismo imali I to je uzrok, glavni i najvažniji uzrok dosadašnjih poraza i neuspjeha radničke klase u zemljama Jugoslavije. To je glavna pouka za našu partiju iz 1919., 1921. i 1929. godine.

Poznavati i razumijevati liniju i zadaće partije. U poglavlju o kadrovima dali smo kratku karakteristiku aktivista kojima partija raspolaže. Tamo smo podvukli da mi u partiji imademo kolosalne kadre: provjerene, stare, stabilne kadre, koji su prošli surovu školu nelegalnosti, kadre koji su izdržali nadčovječanska mučenja po glavnjačama, kadre koji su požrtvovni, koji su na sve spremni i kadre sa kojima se naša radnička klasa i naša partija sa punim pravom može da ponosi. Ali i pored toga rad partije nije zadovoljavajući. Zašto? Prvo, zato, jer i pored svih poboljšanja ostvarenih u toku posljednjih godina, naš partijski aktiv u svojoj većini, osobito srednji i niži aktiv, još uvijek ne pozna liniju i zadaće partije i perspektive borbe. I drugo, zato, jer taj naš aktiv u koliko i poznaje liniju i zadaće partije još uvijek ne zna da je konkretizuje, da je provodi i da je ostvari u svome radu medju masama.

Blagodareći neobavještenosti i otrgnutosti od međunarodnog pokreta i blagodareći odsustvu širokih mogućnosti marksističko lenjinističkog vaspitanja i blagodareći cinjenici, da mnogi naši aktivisti i članovi već godinama nisu pročitali ni jednu komunističku novinu, a kamo li rezoluciju, časopise i knjige, blagodareći svemu tome, osjeća se danas u redovima

(1) Sve što je pod navodnicima citirano je iz Staljinovih « Problema lenjinizma » iz poglavlja o partiji.

partije jako nepoznavanje linije, zadaća partije i perspektiva borbe. Nije rijetkost, da su intimna shvaćanja većine našeg aktive u suprotnosti sa perspektivom partije i mogućnostima koje nam sadašnja etapa borbe pruža. Nije pretjerivanje kad se kaže da mnogi i mnogi naši aktivisti ne poznaju liniju partije i nisu imali mogućnosti da se sa njom upoznaju. Usljed toga oni se ne orijentišu na bliski razvoj krupnih događaja i borbi, oni u stvari podcjenjuju kako sebe, tako i snage radničke klase i mogućnosti razvijanja krupnih revolucionarnih borbi. To stanje mora da nas strašno zabrinjava, ma da ono ne potiče otuda, što bi ti aktivisti bili neki svijesni ili nepopravljivi oportunisti. Razlog toj oportunističkoj ocjeni, tome odsustvu perspektive u bliskoj budućnosti leži pretežno u neobavještenosti aktiva i članstva, u nedovoljnoj njihovoj obavještenosti o liniji i perspektivi partije. U jednom izvještaju jedan član C.K. naše partije ovako opisuje « psihološko lice većine članstva i donjeg sloja aktiva ». « U toku posljednjih godina dobili su jak udarac po glavi, osjećaju da treba ići napred, ali još kao omamljeni radi toga udara samo tapkaju i ne usudjuju se da pođu odlučnim korakom. Osjećaju se osamljeni, prepušteni sami sebi, obezbručani pred moćnim aparatom sile, ne vide izlaza u bliskoj budućnosti, podcjenjuju i sebe i svoje sposobnosti i borbenost masa i potencijalnu akcionu snagu partije ». Usljed svega toga u partiji se sreću razne opasne i nezdrave pojave: Prvo, ograničavanje partijskog rada u glavnom na međusobnu informaciju, izvjesna sklonost ka politiziranju, ka opštim diskusijama o situaciji; drugo, sklonost k pasivnom čekanju da se ta situacija izmjeni ili, da je neko izmjeni u našu korist; treće, iluzije o raznim promjenama koje treba da dodju nekako same od sebe usljed neke intervencije inostranih sila ili usljed zaoštravanja su-

protnosti unutar tabora buržoazije. Sve tri pojave svode se k prirepaštvu, klipsanju za dogodjajima i za vodstvom pojedinih opozicionih stranaka.

Korjen takvih raspoloženja leži u odsustvu jasne orijentacije na unutarnje snage demokratskog narodnog pokreta. Ogromna većina tih drugova nije protiv te perspektive i orijentacije, ali joj ona nije poznata, nije dovoljno jasna. Otuda orijentacija na neku magičku promjenu, otuda podcjenjivanje i zapostavljanje neposrednih borbi radnika i narodnih masa. Otuda plašljivi koraci u djelatnosti naših organizacija. S jedne strane protufašistički pokret je zbilja u poletu. S druge strane, subjektivni faktor-partija, koja bi trebala da bude na čelu toga poleta, njegov glavni faktor i njegova glavna motorna snaga, zaostaje za njim i u borbama malo dolazi do izražaja.

Staljin kaže: « Da bi partija zbilja mogla biti avangardni odred ona mora biti naoružana sa revolucionarnom teorijom i sa poznavanjem zakona pokreta, poznavanjem zakona revolucije. Bez toga ona neće biti u stanju da rukovodi borbom proletarijata i da za sobom vodi proletarijat. Partija ne može da postane stvarna partija ako se ona ograničava na registraciju onoga što masa radničke klase preživljava i misli, ako se ona nalazi na repu spontanog pokreta, ako ona ne ume da savlada ograničenost i jednostranost i političku nezainteresovanost spontanog pokreta, ako ona ne umije da se uzdigne iznad trenutnih interesa proletarijata. **Partija mora da se nalazi u prvim redovima radničke klase, ona mora da ide dalje od radničke klase**». (Problemi lenjinizma str. 65).

Osigurati sprovođenje zadaća partije u život i ostvarenje njene vodeće uloge. « Komunisti su teoretičari proletarijata » veli Marks (v. Sabrana djela V, str. 377). Ali Marks istovremeno podvlači, da teorija

može biti plodonosna jedino u tom slučaju, ako je ona postala svojinom masa, ako se mase njome rukovode u svojim borbama. Poznata je izreka Marksa da su filozofi samo tumačili svijet i tumačili stanje stvari, ali da se zadaća sastoji u tome da se to stanje stvari **izmjeni**. Po Marksu teorija je duhovno oružje proletarijata. « Razumije se — veli Marks — da oružje kritike ne može da zamjeni kritikom oružjem. Materijalna sila može da bude svrgnuta samo materijalnom silom. Ali i teorija postaje materijalnom silom čim ona zavlada masama ». (Sabr. Dela I., str. 46).

C.K. naše partije učinio je vrlo mnogo, da se linija partije isteše i populariše. Po svima krupnim pitanjima klasne borbe danas već postoji jasan i pravilan stav naše partije. Januarski proglas (1937.) C.K. iscrpno obrazlaže taj stav. Ali bi partija dopustila krupnu pogrešku ako bi očekivala, da je tim pravilnim odlukama pitanje partijske linije riješeno. Već smo podvukli da ta linija, sadržana u rezolucijama i člancima, ni izdaleka nije još poznata cijelom aktivu i cijelom članstvu. K tome treba još dodati da se ta linija u većini slučajeva još **ne provodi**.

Staljin u svome govoru na 17. kongresu V.K.P. (b) rekao je po ovom pitanju slijedeće: « Neki misle da je dovoljno izraditi pravilnu liniju partije, obnarodovati je, izložiti je u obliku općih teza, jednoglasno je odglasati, pa da pobjeda dodje sama od sebe. To je razumije se nepravilno. To je velika zabluda. Tako mogu da misle samo nepopravljivi birokrate i kancelariste... Dobra rezolucija i deklaracije za lenjinističku liniju partije to je tek početak stvari, jer one znače tek želju za pobjedom, ali ne i samu pobjedu. Poslije toga što je data pravilna linija, poslije toga što je dato pravilno rješenje pitanja, **uspjeh stvari zavisi od organizacionog rada, od organizacije borbe**,

od provodjenja u život linije partije, od pravilnog odabiranja ljudi, od provjeravanja provodjenja odluka vodećih organa... Poslije toga što je data pravilna politička linija **organizacioni rad rješava sve**, uključujući i sudbinu same političke linije, njeno provodjenje ili njenu provalu ». (V. « Pravda » od 28.1.1934.)

Tu boljševičku misao ukratko je formulisao i jedan drugi vođa ruske boljševičke partije, Kaganović. On u svojoj brošuri « Partija i Sovjeti » piše (str. 11) : « Nije dovoljno imati samo pravilnu principijelnu liniju. Potrebno je saglasno toj liniji i programu izgraditi i partiju ». Organizacione pogreške, organizacione slabosti često nanose nepopravljivu štetu čitavoj liniji partije. U tom pogledu naša partija ima ogromne nedostatke. Ako se ti nedostaci u najkraće vrijeme ne odstrane onda partiji prijete ozbiljna opasnost, da se njena pravilno opredjeljena linija pokaže kao neplodna, jer nije bila provedena. Tačno je, da današnji aktiv, a donekle i članstvo shvaća potrebu ostvarenja vodeće uloge radničke klase prema njenim saveznicima : seljaštvu, ugnjetenim narodima i opće demokratskim pokretima. Bar teoretski u razgovorima i diskusijama. Isto tako manje ili više oni razumiju potrebu borbe za jedinstvo radničke klase. Ali sva ta shvatanja su još uvijek opšta, jednostrana i prema tome nedovoljna, jer se odnose na partiju kao cjelinu, jer se u tim shvatanjima ta zadaća ograničava na partiju u cjelini, jer se ona baziraju na iluziji, da će to partija kao cjelina izvršiti. Pri tome se u pravilu ne shvaća — a to je najstrašnije — da **svaka** ćelija, **svaka** organizacija i što više svaki komunista **mora** u svome radu da ostvaruje tu rukovodeću ulogu prema masama u opsegu svoga preduzeća, mjesta, sela i oblasti. Dok partija ne uspije da « utuvi » u glavu i praksu **svakog** komunista i svake partijske jedinice da ostvarenje vodeće uloge partije zavisi

isključivo od stepena ostvarenja vodeće uloge od strane **svakog** komunista i **svake** jedinice u opsegu njihove djelatnosti i da se ta vodeća uloga partije kao cjeline sastoji iz sume vodećih uloga pojedinih partijskih jedinica i dijelova, sve naše pravilne formulacije u dokumentima ostati će pravilnom, ali neostvarivom željom na papiru.

Partija može izvršiti svoje zadaće ne ako se ograniči samo na opću agitaciju i propagandu i samo na obradivanje i predobijanje pojedinaca, pa makar njihov broj dozezao stotine, **nego samo putem učešća, rukovodećeg učešća u svim borbama masa.** Radnici i seljaci moraju da **svagdje** vide našu partiju. I prilikom protesta protiv globa, i prilikom borbi za nadnice, protiv nasilne uplate poreza i dugova, za svaku reformu u pravcu demokratije. **Svagdje** gdje god se sukobljavaju interesi izrabljenih i ugnjetenih sa interesima izrabljivača i ugnjetača, radnici i ostali slojevi naroda moraju da vide partiju, da znaju da se ona bori za njihove zahtjeve, da partija zna da rukovodi borbom za ostvarenje njihovih zahtjeva i da partija postoji i radi u njihovom interesu. To je put k ostvarenju rukovodeće uloge partije. To je jedini put koji vodi k izgradnji boljševičke partije, koja je sposobna da pravilnim rukovodstvom osigura pobjedu narodu.

Za učvršćivanje unutarnje partijskog jedinstva. Nije slučajno da Staljin u citiranom mjestu o ulozi partije i potrebu unutrašnjepartijskog jedinstva navodi kao neophodni uslov izgradnje prave boljševičke partije. U našoj partiji frakcijske borbe nema više. Ali u partijskoj emigraciji ima još ostataka predjašnje frakcijske i grupaške borbe. Nosioi tih ostataka još uvijek drže kamen pod pazuhom. Dok je sve u redu, dok nema nekih neupjeha, dotle oni taj kamen ne izvlače nego licemjerno čekaju. Čekaju

na poraze partije. Čekaju na pogreške vodstva. Čekaju na «svoje vreme». Čekaju da protivnik iskoristi jednu ili drugu pogrešku ili slabost partije i da joj nanese neki osjetljivi udarac. U takovim trenucima ti izolovani pojedinci pokušavaju da iskoriste situaciju i da kompromituju pojedine vodeće drugove.

Ne treba precjenjivati značaj tih osamljenih pojava u emigraciji, ali treba jasno reći: prošlo je vrijeme za besprincipna i grupaška natezanja u partiji. Nepopravljive nosioce ostataka frakcijaštva treba žestoko udariti po prstima. Prema njima ne može biti nikakve pomirljivosti. Nema i ne može biti u partiji formalnog jedinstva skrpljenog zbrda zdola i postignutog pomoću uzajamnog opraštanja grešaka, nekom sveopćom amnestijom i gnjilim kompromisima. Razvitak partije — to je stalna i besprekidna borba sa svima pojavama, koje bi ga mogle zaustaviti ili skrenuti sa pravilnoga puta. Prema tome ne može se živjeti u miru sa svima, tj. sa onima koji na taj razvitak hoće da utiču polazeći od nekih ličnih ili grupaških motiva.

U vezi sa provalama u 1935. i 1936. g. bilo je pokušaja da se teškoće, koje je partija tada preživljavala zloupotrebe u grupaške svrhe. C.K. je udario po prstima one drugove koji su bili pošli tim nezdravim putem. Drugovi Senjko i Andrej odstranjeni su od rada u našoj partiji. Staljin je nekoliko puta isticao, da na teškim zaokretima pojedinci obično ispadaju iz kola. Dimitrov je na VII. Kongresu Kominterne upozoravao da je za provodjenje linije tog kongresa možda potrebno izmjeniti neke mjehove. 1935. i 1936. g. pokazala je, da je takva izmjena pojedinih mjehova u našoj partiji bila potrebna. Nije bilo dovoljno u te mjehove naliti novo vino nego je bilo potrebno

i zamijeniti ih sa novima. A neke od dosadašnjih mjehova trebalo je dobro pročistiti.

Linija partije sada je jasno razradjena (vidi proglas C.K. od januara 1937). Sada se treba svojski prihvatiti posla za provodjenje te linije u život. Na toj principijelnoj osnovi potrebno je učvrstiti unutarnje jedinstvo i političku zbijenost partije. Na toj osnovi potrebno i takodjer raditi na tome, da se podigne autoritet Centralnog i drugih vodećih (pokrajinskih i mjesnih) komiteta naše partije.

Najbolji odgovor na udarce klasnog neprijatelja jeste još tjesnije povezivanje partije sa masama. Terror vladajuće klase nanosi revolucionarnom radničkom pokretu nesumnjivo teške udarce. Ti udarci, ti djelomični porazi i ti gubici od kojih naš pokret u toj neravnoj borbi trpi ne smiju u redovima komunista da izazovu nikakovu malodušnost, nikakvo padanje duhom i nikakvo gubljenje nade i vjere u konačnu pobjedu naše velike stvari.

One koji zapadaju u paniku, one koji vjeruju i šire svaku glasinu — a izvor svih glasina je policija —, one koji padaju duhom i koji gube perspektivu i volju za rad — njih treba ohrabriti. Njima treba politički objasniti smisao dogodjaja. Njima treba protumačiti, da komunisti moraju da se uče na vlastitim pogrešakma i da ispravljajući i njih i svoje nedostatke u radu, i mijenjajući oblike svoga rada, taj rad trebaju nastaviti punom parom i dapače jos više ga pojačati. Nelegalni rad nije nikakav sizifov posao pri kome policija u jedan dan uništi ono što se je mjesecima gradilo. Ako policiji uspije da nešto uništi onda je to samo zato moguće, jer se gradilo sa pogreškama i nestacima. Prema tome poslije provala ne treba i ne smije se skrstiti ruke i čekati vreme « kada će i pred naša vrata sinuti sunce ». Da bi

sunce sinulo treba dolazak toga sunca pripremiti našim radom.

U vezi sa provalama mi se trebamo sjetiti dviju osebina boljševizma i njima se rukovoditi i njima prožeti sav naš rad.

Jedna od tih osebina se sastoji u tome, da za boljševike nema i ne smije biti takvih teškoća koje oni ne bi bili u stanju savladati. Staljin je rekao: « Nema takvih tvrdjava koje boljševici ne bi mogli osvojiti ». Tome osebinom i mi treba da se naoružamo i da savladamo sve teškoće nelegalnog rada, progona, i terora klasnog protivnika.

Druga od tih osebina boljševizma sastoji se u tome, da boljševici uvijek nastoje svaki udarac protivnika, svaku njegovu mjeru i manevar da pretvore u oružje za rušenje protivnika. Tako treba i mi danas da postupamo. Buržoazija se služi najgolijim i najbjesomučnijim terorom protiv nas. Naš odgovor treba da bude dvojak: s jedne strane — ispraviti vlastite pogreške, odstraniti nedostatke iz našeg rada i učiniti naš pokret što otpornijim prema tim nasrtajima klasnog nasilja. S druge strane, ove današnje teške uslove djelatnosti naše partije mi moramo pretvoriti u uslove, koji će ubrzati razvitak naše partije i koji će je ponukati, da se još tjesnije ušanci medju masama i još bolje spremi za dalje borbe. Borba sa policijom i borba sa terorom — jeste jedna dragocjena škola klasne borbe. U toj « školi » čeliće se i najbolji borci. Borba sa policijom predstavlja sitna čarkanja kojima mi sami sebe pripremamo za veće bitke. U izvjesnom smislu ta su čarkanja i korisna i potrebna. Marks je na sjednici londonskog Centralnog Komiteta Saveza Komunisti od 15. septembra 1850. godine podvlačio, da su takve borbe korisne takodjer i zato, « da se izmjenimo i postanemo sposobnim za političku vlast ». Jer u tim bor-

bama politički rastu i osposobljavaju se za veće i odgovornije borbe svi naši aktivisti. Borba protiv terora i progona jeste u izvjesnom smislu polaganje ispita zrelosti za našu partiju. Naša partija već je nekoliko puta dokazala, da je ona u stanju da taj napor izdrži.

Uništenje naše partije željeli su i žele svi nena-rodni i protunarodni režimi. Petar Živković, Srškić, Uzunović, Jeftić, Korošec i Stojadinović, mnogo su truda uložili, da to uništenje postignu, ali nisu u tome uspjeli niti će ikada uspjeti. Komunistam se ne može istrijebiti ognjem i mačem. Hvalisava tvrdjenja Petra Živkovića (1930), Milana Srškića (u 1932. g.), Uzunovića (u 1933.), Korošeca i Kreka (u 1936. i 1937. g.), da su komunističkom pokretu u Jugoslaviji nanijeli smrtno udarce ostali su praznim samohvalisanjem. Partija živi, razvija se i raste.

Zrtve koje padaju u neravnoj borbi između partije i klasnog protivnika nisu uzaludne. Njihovo sjeme pada na dobro tlo i urodiće bogatim plodom. Danas na nas koncentrišu paljbu, jer smo za dobro naroda i za njegov boljitak i jer i pored svih progona raste naš uticaj. Predstavnik zvanične režimske stranke JRZ, dr. Vojislav Janjić, izjavio je u Narodnoj Skupštini u budžetskoj debati u 1936. g. « Naš fasizam je toliko neozbiljan, da o njemu ne treba ni govoriti, **ali je boljševizam opasan**. JRZ ima pravo da pozove ne samo radikale, muslimane i Slovence nego i Hrvate i sve druge naše građane da stupe u kolo jedne jake, moćne partijske organizacije, koja će **toj boljševičkoj nemani** i svim drugim opasnostima stati na put ». Vladajuća klasa **boji se** komunista, jer oni radnicima i narodu pokazuju pravi i istiniti put. Progona komunista su izraz **slabosti** onih koji su na vlasti. Zato ti progona treba da kod svakog komunista, kod svakog antifasiste i kod sva-

kog pristaše mira da izazovu udesetorostručenje rada medju masama u korist pobjede naroda nad njegovim neprijateljima.

Gore smo pomenuli da žrtve koje padaju u borbi nisu uzaludne. O tome je Engels iznio sjajne misli u svome pismu J. F. Beckeru od 14.11.1884. g. O borbi sa terorom policije Engels u tome pismu piše (podcrtao M. G.). « Pri savremenim uslovima ja smatram tu borbu **vrlo korisnom**. Ona podržava medju našom omladinom prije svega **prezrenje prema neprijatelju**, prezrenje koje ne slabi... Ta borba dovesti će k tome da ćemo mi, čim pritisak napokon oslabi **imati ne samo stotine hiljada nego milijone**... Ja u naše mase vjerujem bezuslovno i, čega im nedostaje u smislu revolucionarne tradicije, to će im u sve većoj mjeri davati sitni rat sa policijom ».

Rukovodeći se ovim mislima Engelsa mi danas ne smijemo klecati i skučavati našu djelatnost nego je moramo još više razgranati prilagodjavajući je našim uslovima. **Još dublje u mase — to je naš najbolji odgovor na sve progone i teror.**

SADRŽAJ

Uvod	3
1. Žasto nas progone.....	7
II. Politički značaj i politički uzroci provala.	13
III. Pogreške u sistemu partijskog rada	24
IV. Za boljševičku politiku kadrova	35
V. Kršenje pravila konspiracije	44
VI. Borba protiv provokacije	52
VII. Držanje komunista pred klasnim neprijateljem	64
VIII. O stvaralačkoj ulozi komunista	86
IX. O ulozi komunističke stranke	91

RADNIČKA BIBLIOTEKA

Do sada su izašle u izdanju Radničke Biblioteke sledeće knjige:

	Cijena
1. Početnica Lenjinizma od P. Vukovićafr.	6.—
2. Trockističko-Zinovjevski Proces	4.—
3. Novim Putevima od Milana Gorkića	5.—
Izlazi do kraja aprila:	
Proces paralelnog centra u Moskvi	6.—
Klasna Borba (Broj 1 od ove godine)	6.—

Sve ove knjige mogu se poručiti u Administraciji
« Proletera ».

Adresa « Radničke Biblioteke » i « Proletera » :
**Raymond Paly, Café-Restaurant, 9, rue Récollet,
Paris 10e (France)**

**Administracija raspolaže još sa sledećim knjigama :
Na hrvatskom jeziku :**

	Cijena
1. Celokupna Djela Lenjinova. Tom II, III, IV, V, VI, VII, X i XI, u jedinstvenom tvrdom povezu	80.—
2. Komunistički manifest	2.—
3. Staljin : Razgovor sa Roj Hovardom	1.—

Na slovenačkom jeziku :

	Cijena
1. Lenjin : Otroška bolezen « levičarstva » ...fr.	4.—
2. Staljin : Vprašanja Lenjinizma	4.—
3. Lenin : Proletarska revolucija in renegat Kaucki	4.—
4. Lenin : Država in Revolucija	4.—
5. Lenin : Imperijalizem kot najvišja stopnja kapitalizma	4.—
6. Komunistični manifest	2.—
7. Ustav Zveze SSSR	4.—

Porudžbine svih ovih knjiga slati na gornju adresu.